

Muqeddes Kitab

Tewrat 11-qisim

Padishahlar «1»

© Muqeddes Kitab 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«Uyghurche Kalam Terjimisi»

Tewrat 11- we 12-qisim

«Padishahlar «1» we «2» »

Kirish söz

(«1- we 2-qisim»gha)

Kitabning meqsiti — Xudaning ehdiside mutleq turidighanliqini ayan qilish

Ushbu kitabning betliride Xudaning Öz xelqige bolghan sadiqligi, ehdidiki barliq wediliride mutleq turidighanliqi roshen ayan qilinidu. Bu sadiqligi töwendiki jehetlerde körünidu: —

(a) Uning ular Özige itaet qilghanda, ularni mol beriketlishi bilen;

(e) Özidin yüz örigende, ularning béshigha qedemmuqedom terbiye jazalirini chüshürüshi bilen;

(p) Ular towa qilghanda, rehim-shepquetni körsitishi we gunahlarini kechürüm qilishi bilen.

«Padishahlar»ni pütün Muqeddes Kitab (Tewrat-injil)ning bashqa qisimliri bilen birleshtürüp oqughinimizda yuqiriqi bu üç jehettin yene bir jehet körünidu: —

(b) Xudaning toluq nijati bolmisa, insanning tüp tarixi exlaq we rohiy jehettiki meghlubiyetke (gerche ular hetta Xudaning Öz qanuni we peyghemberlerning yolyoruqlirigha muyesser bolsimu), exlaq we rohiy jehettiki gunahlargha peydinpey chöküp kétidighan yönlishke mangidu. Bundaq tarixlar, shundaqla pütkül insaniyetning Nijatkargha bolghan mutleq mohtajliqimu «Padishahlar» dégen qisimda roshen körünidu.

«Padishahlar» dégen kitab «Samuil»ning dawamidur. Yuqirida déginimizdek, «Padishahlar» dégen kitab «Samuil» dégen tarixqa oxshash, Xudaning pütkül insaniyetke qaratqan nijatliq pilanini ilgiri sürüş jeryanining qismen xatirisidin ibarettur. Bu jeryan Qutquzghuchi Mesihning dunyagha kélishini menzil qilghan.

Bu tarixlar xatiriligen mezgil texminen miladiyedin ilgiriki 975-660-yillardin ibaret. Muhim weqeler Dawut padishahning alemdin ötüshi, Sulayman padishahning seltenitining ulugh bashlinishi we kényinki chüshkünlishishi, Israilning ikki padishahliqqa, yeni «Yehuda» (jenubiy padishahliq, ikki qebile) we «Israil» (shimaliy padishahliq, on qebile)ge bölünüshi, andin ikki padishahliqlarning ayrim tarixliri xatirilinidu; tarix axir bérp Israilning Asuriye impériyesige sürgün bolushi we Yehudaning Babil impériyesige sürgün bolushi bilen tügeydu. Bu weqeler yüz bergen mezgil 400 yil bolghachqa, ularni xatiriligen katiplar birnechche bolghan bolsa kérek (tarixiy jedwelnimu körüng).

Bu tarixlarni yazghan namsiz jür'etlik katiplar némishqa ularni pütken? Xuda Israil arqiliq Özining cheksiz bext-berikiti, bolupmu Dawut peyghemberning ewladi bolghan Mesih arqiliq nijatning shapaiti pütkül dunyagha kélidu, dégen wedilerni qilghanidi. Bizde héchqandaq guman yoqki, bu katiplar Xudaning bu wedilirini ching tutqan kishiler idi. Shunga ular Israilda yüz bergen weqelerning hemmisini, hetta selbiy jehettiki weqelergimu weziyetni alemshumul

« Padishahlar «1» »

nijatqa qarap ilgirilitiwatidu dep ishinip, ulargha daim zor qiziqish bilen nezer salatti. Ular bu weqelerni shu ishenchte xatirileydu; gerche ular özliri ushbu weqelerde Xudaning nijat muddia-meqsetlirining qandaq yol bilen algha basturulghanliqini körelmigen bolsimu, keyinki dewrlar buni köreleydu, dégen ishench bilen tarixlarni toplighan («Mat.» 13:17ni körüng). Shuningdek ular Xudaning Musa peyghember arqiliq Israil bilen tüzgen ehdisining tolimu sadiqliq bilen emelge ashurulghinini éniq körgüchiler idi. Ehde boyiche Israil körgen ghelibiler, meghlubiyetler, duch kelgen sinaqlar we qiyinchiliqlar del ularning Xudagha bolghan wapaliqi yaki wapasizliqini eks ettürgen. Bu katiplar bu ishlarni obdan chüshendi we Xudaning Rohining wehiyi we körsetmisi bilen bizge medet-ilham bolsun dep, ushbu tarixlarni yazghan. «Qoshumche söz»imizde biz bu «Xudaning ehdisi we Israilning tarixi» dégen téma üstide yene azraq toxtilimiz.

Némishqa yuqirida bu adamlarni «jür'etlik» déduq? Oqurmenler özi oqughan bashqa «dölet tarixliri» toghruluq oylisila, andin bu nuqtini chüshinidu. Biz soraymizki, bundaq xatiriler mezkur dölettiki «selbiy tarix» (hökümdarlarning exlaqsizliqi, jengde bolghan meghlubiyetler, chiriklishish mesililiri, el-yurtning öz gunahliri)ni öz ichige alamdu? Ular derweqe bir xil — «Xelqimizning shan-shereplik tarixnamiliri» dégendek ghelibiler, muweppeqiyet we peziletlik baturluq bilen toldurulghan emesmu? Ularning yazghini heqiqetmu? Barliq eqil igisi bu heqiqet emes, dep bilidu. Insanning tebiiti birinchidin, öz el-yurtidiki muweppeqiyetsizliklerni we gunahlarni yépish, ikkinchidin, herbir dewrdiki herbir türkümlük hökümdarlar özining «ordisidiki tarixchilar»din peqet xushamet-yalaqchiliqni telep qilidu; köp waqitlarda azghine tenqid sözining körülüshi bilen tarixni yazghuchilarning kallisi kétédu. Lékin Muqeddes Kitabtiki tarixchilar pütünley buning eksidur. Derweqe ularning öz el-yurti we el-yurtning padishah-hökümrani toghruluq xatiriligenlirining köp qismini «selbiy tarix» dégili bolidu. Bu pakit Muqeddes Kitabning Xudaning ilhami we wehiyi bilen yézilghan dunyada birdinbir kitab ikenlikige addiy emma küchlük ispattur.

Emdi bu katiplar kimler? Ular namsiz tarixchilardur. Halbuki, ularning bizge özimizningki bolghan «nijat tarixi»ning mushu xatirisini sadiqliq bilen heqiqiy xatirilep teminligini üçhün ulargha menggülik qerzdarmiz. Xudagha ming teshekkür!

Gerche köp «Muqeddes Kitab» nusxilirida «Padishahlar» daim ikki kitab qilip («Padishahlar (1)» we «Padishahlar (2)») neshir qilinsimu, emeliyette «Padishahlar» eslide ibraniy tilida birla kitab idi. Lékin biz ularni yenila «Padishahlar (birinchi qisim)» we «Padishahlar (ikkinchi qisim)» dep atiduq. Ixcham bolsun üçhün «Padishahlar (1)» we «padishahlar (2)» dep ataymiz. Bu kirish söz «Padishahlar (1)» we «Padishahlar (2)»ge ortaqtur.

Mezmun: —

«Padishahlar — birinchi qismi»

- 1-2 bab — Dawutning ölumi
- 3-10 bab — Sulaymanning ulugh selteniti
- 11-bab — Sulaymanning chüshkünlishishi
- 12-14 bab — Rehoboam we Yeroboam — Israil ikki padishahliqqa bölünidu
- 15-16 bab — Yehudada Abiya we Ssa, Israilda Baasha we Omri padishah bolidu
- 17-19 bab — Iliyas peyghemberning tarixi — uning asmandin ot chüshürüshi
- 20-22 bab — Ahabning muweppeqiyiti, rezilliki, ölümü

«Padishahlar — Ikkinchi qismi»

- 1-2 bab — Iliyas peyghemberning asmangha kötürülüshi
- 3-7 bab — Élisha peyghember yaratqan nurghun möjiziler
- 8-10 bab — Hazael we Yehuning Israilni jazalash üçün mesih qilinishi
- 11-16 bab — Israil we Yehudaning birnechche padishahliri
- 17-bab — Israildiki on qebile sürgün bolushi
- 18-20 bab — Hezekiyaning ulugh selteniti
- 21-23 bab — Manassehning rezil selteniti, Yosiyaning adil selteniti
- 24-25 bab — Yérusalémning weyran qilinishi, Yehudaning Babilongha sürgün bolushi

Padishahlar «1»

Dawut padishah oghli Sulaymanni öz ornigha textke olturghuzidu

¹ Dawut padishah xéli yashinip qalghanidi; uni yotqan-ediyal bilen yapsimu, u issimaytti. ² Xizmetkarliri uninggha: — Ghojam padishah özliri üçün, aldilirida turidighan bir pak qiz tapquzayli; u padishahtin xewer élip, silining quchaqlirida yatsun; shuning bilen ghojam padishah issiya — dédi.

³ Ular pütkül Israil zéminini kézip güzel bir qizni izdep yürüp, axiri Shunamliq Abishagni tépip padishahning aldigha élip keldi. ⁴ Qiz intayin güzel idi; u padishahtin xewer élip uning xizmitide bolatti, emma padishah uninggha yéqinchiliq qilmaytti.

⁵ Emma Haggitning oghli Adoniya mertiwisini kôtürmekchi bolup: «Men padishah bolimen» dédi. U özige jeng harwiliri bilen atliqlarni we aldida yüridighan ellik eskerni teyyar qildi.

⁶ (uning atisi héchqachan: «Némishqa bundaq qilisen?» dep, uninggha tenbih-terbiye béripmu baqmighanidi hem u nahayiti kélishken yigit bolup, anisi uni Abshalomdin kéyin tughqanidi)..

⁷ U Zeruiyaning oghli Yoab we kahin Abiyatar bilen meslihet qiliship turdi. Ular bolsa Adoniya-gha egiship uninggha yadrem bérretti. ⁸ Lékin kahin Zadok we Yehoyadaning oghli Binaya, Natan peyghember, Shimey, Rey we Dawutning öz palwanliri Adoniyagha egeshmidi.

⁹ Adoniya qoy, kala we bordighan torpaqlarni En-Rogelning yénidiki Zohélet dégen tashta soydurup, hemme aka-ukilirini, yeni padishahning oghulliri bilen padishahning xizmitide bolghan hemme Yehudalarni chaqirdi. ¹⁰ Lékin Natan peyghember, Binaya, palwanlar we öz inisi Sulaymanni u chaqirmidi.

¹¹ Natan bolsa Sulaymanning anisi Bat-Shébagha: — «Anglimidingmu? Haggitning oghli Adoniya padishah boldi, lékin ghojimiz Dawut uningdin xewersiz. ¹² Emdi mana, öz jéning we oghlung Sulaymanning jénini qutquzushqa méning sanga bir meslihet bérishimke ijazet bergeysen. ¹³ Dawut padishahning aldigha bérip uninggha: — Ghojam padishah özliri qesem qilip öz keminilirige wede qilip: «Séning oghlung Sulayman mendin kéyin padishah bolup textimde olturidu» dégen emesmidile? Shundaq turuqluq némishqa Adoniya padishah bolidu? — dégin.

¹⁴ Mana, padishah bilen sözliship turghiningda, menmu séning keyningdin kirip sözüngni ispatlaymen, — dédi.

¹⁵ Bat-Shéba ichkiri öyge padishahning qéshigha kirdi (padishah tolimu qérip ketkenidi, Shunamliq Abishag padishahning xizmitide boluwatatti). ¹⁶ Bat-Shéba padishahqa éngiship tezim qildi. Padishah: — Néme teliping bar? — dep soridi.

¹⁷ U uninggha: — I ghojam, sili Perwerdigar Xudaliri bilen öz dédekliрге: «Séning oghlung

1:3 «Shunamliq Abishag» — yaki «Shunemlik Abishag».

1:4 «padishah uninggha yéqinchiliq qilmaytti» — ibraniy tilida «padishah uni tonumaytti» dégen ibare bilen ipadiliniidu.

1:5 «Haggitning oghli Adoniya» — Adoniya Dawutning oghulliridin biri. Haggit Dawutning ayalliridin biri idi («2Sam.» 3:4) «öz aldida yüridighan... eskerler» — démek, ular özlirining xususiy muhapizetchiliri idi.

1:5 2Sam. 15:1

1:6 «uning atisi ... uninggha, yeni Adoniyagha tenbih-terbiye béripmu baqmighanidi hem u ... kélishken yigit bolup, anisi uni Abshalomdin kéyin tughqanidi» — Abshalom Dawutning yene bir ayali Maakahdin tughulghan oghli idi. Adoniya Dawutning tötinchi oghli bolup, shu chaghda belkim Dawutning oghulliri arisida «chongli» hésablinatti. (2:15ni körüng). Adoniya belkim atisi teripidin erke chong qilinghanliqi hem özining kélishkenlikidin shundaq meghrurlinip ketken oxshaydu.

1:6 1Tar. 3:2

1:7 1Pad. 2:22, 28

1:9 «En-Rogel» — buning menisi belkim «Rogelning buliqi» yaki «Pak qizning buliqi».

1:9 Ye. 15:7; 18:16

Sulayman mendin kéyin padishah bolup textimde olturidu» dep qesem qilghanidila.¹⁸ Emdi mana, Adoniya padishah boldi! Lékin i ghojam padishah, silining uningdin xewerliri yoq.¹⁹ U köp kalilarni, bordaq torpaqlar bilen qoylarni soydurup, padishahning hemme oghullirini, Abiyatar kahinni we qoshunning serdari Yoabni chaqirdi. Lékin qulliri Sulaymanni u chaqirmidi.²⁰ Emdi, i ghojam padishah, pütkül Israilning közliri silige tikilmekte, ular ghojam padishahning özliridin kéyin textliride kimning olturidighanliqi toghrisida ulargha xewer bérishlirini kütishiwatidu;²¹ bir qarargha kelmisile, ghojam padishah öz ata-bowiliri bilen bille uxlashqa ketkendin kéyin, men bilen oghlum Sulayman gunahkar sanilip qalarmizmikin, — dédi.

²² Mana, u téxi padishah bilen sözlishop turghinida Natan peyghembermu kirip keldi.²³ Ular padishahqa: — Natan peyghember keldi, dep xewer berdi. U padishahning aldigha kiripla, yüzini yerge yéqip turup padishahqa tezim qildi.

²⁴ Natan: — I ghojam padishah, sili Adoniya mendin kéyin padishah bolup méning textimde olturidu, dep éytqanidilimu?²⁵ Chünki u бүгүн chüshüp, köp buqa, bordighan torpaqlar bilen qoylarni soydurup, padishahning hemme oghullirini, qoshunning serdarlirini, Abiyatar kahinni chaqirdi; we mana, ular uning aldida yep-ichip: «Yashisun padishah Adoniya!» — dep tovlashmaqta.²⁶ Lékin qulliri bolghan méni, Zadok kahinni, Yehoyadaning oghli Binayani we qulliri bolghan Sulaymanni u chaqirmidi.²⁷ Ghojam padishah kimning özliridin kéyin ghojam padishahning textide olturidighanliqini öz qullirigha uqturmay u ishni buyrudilimu? — dédi.

²⁸ Dawut padishah: — Bat-Shébani aldimgha qichqiringlar, dédi. U padishahning aldigha kirip, uning aldida turdi.²⁹ Padishah bolsa: — Jénimni hemme qiyinchiliqtin qutquzghan Perwerdigarning hayati bilen qesem qilimenki,³⁰ men eslide Israilning Xudasi Perwerdigar bilen sanga qesem qilip: «Séning oghlung Sulayman mendin kéyin padishah bolup ornumda méning textimde olturidu» dep éytqinimdek, бүгүнкү күнде men bu ishni choqum wujudqa chiqirimen, — dédi.

³¹ We Bat-Shéba yüzini yerge yéqip turup padishahqa tezim qilip: — Ghojam Dawut padishah ebediy yashisun! — dédi.

³² Dawut padishah: — Zadok kahinni, Natan peyghemberni, Yehoyadaning oghli Binayani aldimgha chaqiringlar, dédi. Ular padishahning aldigha keldi.

³³ Padishah ulargha: — Ghojaglarning xizmetkarlirini özünglarga qoshup, Sulaymanni öz qéchirimge mindürüp, Gihongha élip beringlar;³⁴ u yerde Zadok kahin bilen Natan peyghember uni Israilning üstige padishah bolushqa mesih qilsun. Andin kanay chélip: — Sulayman padishah yashisun! dep towlanglar..

³⁵ Andin u textimde olturushqa bu yerde kelgende, uninggha egiship ménginglar; u méning ornumda padishah bolidu; chünki men uni Israil bilen Yehudaning üstige padishah bolushqa teyinlidim, — dédi.

³⁶ Yehoyadaning oghli Binaya padishahqa jawab bérıp: — Amin! Ghojam padishahning Xudasi Perwerdigarmu shundaq buyrusun!³⁷ Perwerdigar ghojam padishah bilen bille bolghandek, Sulayman bilen bille bolup, uning textini ghojam Dawut padishahningkidin téximu ulugh qilghay! — dédi.

³⁸ Zadok kahin, Natan peyghember, Yehoyadaning oghli Binaya we Keretiylar bilen Peletiyler chüshüp, Sulaymanni Dawut padishahning qéchirigha mindürüp, Gihongha élip bardı.³⁹ Za-

1:34 «Zadok kahin bilen Natan peyghember uni Israilning üstige padishah bolushqa mesih qilsun» — «mesih qilish»: — Xudaning yolyoruqi bilen Israilgha yéngi bir padishah békítish üçün uning béshigha kahin yaki peyghember teripidin zeytun méyi sürülüşhi kérek idi. Mushu murasim «mesih qilish» yaki «mesihlesh» déyilgen. Shu murasimdin kéyin mushu padishah «Xudaning mesih qilghini» dep atilip, höküm sürüşke Xudaning hoquqigha ige, dep qarilatti. Kahinlar we bezi waqitlarda peyghembernimu öz wezipisige békítish üçün «mesih qilinish» murasimi ötküzülettı.

1:38 «Keretiylar bilen Peletiyler» — bular bolsa Dawutning xususiy muhapizetchiliridin idi («2Sam.» 8:18ni körüng). Keretiylar eslide Krét arilidin kelgen bolushi mumkin idi.

dok kahin ibadet chédiridin may bilen tolghan bir münggüzni élip, Sulaymanni mesih qildi. Andin ular kanay chaldi. Xelqning hemmisi: — Sulayman padishah yashisun! — dep towlashti.

⁴⁰ Xelqning hemmisi uning keynidin egiship, sunay chélip zor shadliq bilen yer yérilghudek tentene qilishti. ⁴¹ Emdi Adoniya we uning bilen jem bolghan méhmanlar ghizalinip chiqqanda, shuni anglidi. Yoab kanay awazini anglighanda: — Némishqa sheherde shunche qiyqas-süren sélinidu? — dep soridi. ⁴² U téxi sözini tügetmeyla, mana Abiyatar kahinning oghli Yonatan keldi. Adoniya uninggha: — Kirgin, qeyser adamsen, choqum bizge xush xewer élip kelding, — dédi.

⁴³ Yonatan Adoniyagha jawab bérrip: — Undaq emes! Ghojimiz Dawut padishah Sulaymanni padishah qildi! ⁴⁴ We padishah özi uninggha Zadok kahinni, Natan peyghemberni, Yehoyadaning oghli Binayani we Keretiylar bilen Peletiyelarni hemrah qilip ewitip, uni padishahning qéchirigha mindürdi; ⁴⁵ andin Zadok kahin bilen Natan peyghember uni padishah bolushqa Gihonda mesih qildi. Ular u yerdin chiqip shadliq qilip, pütkül sheherni qiyqas-süren bilen lerzige saldi. Siz anglawatqan sada del shudur. ⁴⁶ Uning üstige Sulayman hazir padishahliq textide olturawatidu. ⁴⁷ Yene kélip padishahning xizmetkarliri kélip ghojimiz Dawut padishahqa: «Xudaliri Sulaymanning namini siliningkidin ewzel qilip, textini siliningkidin ulugh qilghay!» dep bext tilep mubarekleshke kélishti. Padishah özi yatqan orunda sejde qildi ⁴⁸ we padishah: — «Bügün méning textimge olturghuchi birsini teyinligen, öz közlirimge shuni körgüzgen Israilning Xudasi Perwerdigar mubareklensun!» — dédi — dédi.

⁴⁹ Shuni anglap Adoniyaning barliq méhmanliri hoduqup, ornidin qopup herbiri öz yoligha ketti. ⁵⁰ Adoniya bolsa Sulaymandin qorqup, ornidin qopup, ibadet chédirigha bérrip qurbangahning münggüzlirini tutti.

⁵¹ Sulaymangha shundaq xewer bérilip: — «Adoniya Sulayman padishahtin qorqidu; chünki mana, u qurbangahning münggüzlirini tutup turup: — «Sulayman padishah бүгүн manga shuni qesem qilsunki, u öz qulini qilich bilen öltürmeslikke wede qilghay» dédi», — déyildi.

⁵² Sulayman: — U durus adem bolsa béshidin bir tal chach yerge chüshmeydu. Lékin uningda rezillik tépilsa, ölidu, dédi.

⁵³ Sulayman padishah adem ewitip uni qurbangahdin élip keldi. U kélip Sulayman padishahning aldida éngiship tezim qildi. Sulayman uninggha: — Öz öyüngge ketkin, — dédi.

Dawut Sulaymangha axirqi nesihetni qilidu

2¹ Dawutning ölidighan waqti yéqinlashqanda, oghli Sulaymangha tapilap mundaq dédi: — **2**² «Emdi yer yüzidikilerning hemmisi baridighan yol bilen kétimen. Yürekli bolup, erkektek bolghin! ³ Sen barliq qiliwatqan ishliringda hemde barliq niyet qilghan ishliringda rawaj tépishing üçün Musagha chüshürülgen qanunda pütülgendek, Perwerdigar Xudayingning yollirida méngip, Uning belgilimiliri, Uning emrliri, Uning hökümliri we agah-guwahliqlirida ching turup, Uning tapshuruqini ching tutqin... ⁴ Shundaq qilghanda Perwerdigar manga: «Eger ewladliring öz yoligha köngül bölüp, Méning aldimda pütün qelbi we pütün jéni bilen heqiqette mangsa, sanga ewladingdin Israilning textide olturushqa bir zat kem bolmaydu» dep éytqan sözige emel qilidu...»

1:39 1Sam. 20:24

1:40 «Xelqning hemmisi ... sunay chélip zor shadliq bilen yer yérilghudek tentene qilishti» — ibranii tilida: «Xelqning hemmisi ... sunay chélip zor shadliq bilen tentene qiliship yerni yériwetti». Mumkinchilik barki, yer derweqe awazlar bilen yérilip ketkenidi. Mesihning kélisidimu chong yer tewresh bolidu («Zek.» 14:5, «Weh.» 6:12, 16:18).

1:50 «Adoniya ... Sulaymandin qorqup, ... ibadet chédirigha bérrip qurbangahning münggüzlirini tutti» — shu chaghlarda «qurbangahning münggüzlirini tutush» padishahtin himaye tilesni bildürüshning ipadisi idi.

2:3 «barliq niyet qilghan ishliringda...» — ibranii tilida: «sen qeyerge burulsang,...» dégen sözler bilen ipadiliniidu.

2:3 Qan. 17:18; 29:9; Ye. 1:7

2:4 2Sam. 7:12; Zeb. 132:12

« Padishahlar «1» »

⁵ Emma Zeruïyaning oghli Yoabning manga qilghinini, yeni uning özi qandaq qilib Israilning qoshunidiki ikki serdarni, yeni Nériyaning oghli Abner bilan Yeterning oghli Amasani urup öltürüp, tinch mezgilde jengde tökülgende qan töküp, bélige baghligan kemerga we putigha kiygen keshige jengde tökülgende qan chéchip, dagh qilghanliqini bilisen..⁶ Sen uni danali-qinggha muwapiq bir terep qilib, uning aq béshining görge salamet chüshüshige yol qoymighaysen..

⁷ Lékin Giléadliq Barzillayning oghullirigha méhribanliq körsitip, dastixiningdin nan yégüzgin; chünki men akang Abshalomdin qachqinimda, ular yénimgha kélip manga shundaq qilghan..

⁸ We mana Bahurimdin kelgen Binyamin qebilisidin Géraning oghli Shimey yéningda turidu. U men Mahanaimga baridighanda, esheddiy lenet bilen méni qarghidi. Kéyin u Iordan deryasi-gha bérıp méning aldimgha kelgende, men Perwerdigarning nami bilen uninggha: «Séni qilich bilen öltürmeymen» dep qesem qildim..⁹ Emma hazir uni gunahsiz dep sanimighin. Özüng dana kishi bolghandin kéyin uninggha qandaq qilishni bilisen; herhalda uning aq béshini qanitip görge chüshürgin»..

¹⁰ Dawut öz ata-bowliri bilen bir yerde uxlidi. U «Dawutning shehiri» dégen jayda depne qilindi..¹¹ Dawutning Israilgha seltenet qilghan waqti qiriq yil idi; u Hébronda yette yil seltenet qilib, Yérusalémde ottuz üç yil seltenet qildi..

Sulaymanning orni musthekemlinidu

¹² Sulayman atisi Dawutning textide olturdi; uning selteniti xéli musthekemlendi..¹³ Emma Haggitning oghli Adoniya Sulaymanning anisi Bat-Shébaning qéshigha bardi. U uningdin: — Tinchliq meqsitide keldingmu? — dep soridi. U: — Shundaq, tinchliq meqsitide, dédi.

¹⁴ U yene: — Sanga bir sözüim bar idi, dédi. U: — Sözüngni éytqin, dédi.

¹⁵ U: — Bilisenki, padishahliq eslide méningki idi, we pütün Israil méni padishah bolidu dep, manga qaraytti. Lékin padishahliq mendin kétip, inimning ilkige ötti; chünki Perwerdigarning iradisı bilen u uningki boldi..¹⁶ Emdi sanga bir iltimasim bar. Méni yandurmighin, dédi. U: — Éytqin, dédi.

¹⁷ U: — Sendin ötünimen, Sulayman padishahqa men üçhün éytqinki — chünki u sanga yaq démeydu! — U Shunamliq Abishagni manga xotunluqqa bersun, dédi.

¹⁸ Bat-Shéba: — Maqul; sen üçhün padishahqa söz qilay, dédi.

¹⁹ Bat-Shéba Adoniya üçhün söz qilghili Sulayman padishahning aldigha bardi. Padishah qopup aldigha bérıp, anisigha tezım qildi. Andin textige bérıp olturup padishahning anisigha bir textni keltürdi. Shuning bilen u uning ong yénida olturup, uninggha: — ²⁰ Sanga kichikkine bir iltimasim bar. Méni yandurmighin, dédi. Padishah uninggha: — I ana, sorawergin, men séni yandurmaymen, dédi.

2:5 2Sam. 3:27; 20:10

2:6 «uning aq béshining görge salamet chüshüshige yol qoymighaysen» — mushu yerde «gör» «tehtisara» dégenni bildüridu.

2:7 2Sam. 17:27; 19:31

2:8 2Sam. 16:5; 19:19

2:9 «...herhalda uning aq béshini qanitip görge chüshürgin» — mushu yerde «gör» «tehtisara» dégenni bildüridu. «Zeruïyaning oghli Yoab... Binyamin qebilisidin Géraning oghli Shimey» — bu ikki ademning Sulaymangha düşmen bolidighanliqigha Dawut padishahning közi yetti. Eslide u ularni jazalashqa toghra kéletti; biraq özi éghir gunah sadır qilghanliqi tüpeylidin («2Sam.» 11-bab) xijalette qélip, qoli bu ishlargha héch barmaytti.

2:10 «Dawut öz ata-bowliri bilen bir yerde uxlidi» — mushundaq ibariler üstide «Yaritilish» tiki «qoshumche söz» imizde toxtilimiz. ««Dawutning shehiri» dégen jay» — «Dawutning shehiri»: — Zionni, yeni Yérusalémdeki égez döngge jaylashqan, Dawut qurghan qel'eni körsitidu.

2:10 Ros. 2:29; 13:36

2:11 1Tar. 29:27

2:12 1Tar. 29:23; 2Tar. 1:1

2:15 1Tar. 22:9; 28:5

« Padishahlar «1» »

²¹ U: — Akang Adoniyagha Shunamliq Abishagni xotunluqqa bergüzgin, dédi.

²² Sulayman padishah jawab béríp anisigha: — Némishqa Adoniya üçün Shunamliq Abishagni soraysen? U akam bolghaniken, uning üçün, Abiyatar kahin üçün we Zeruiyaning oghli Yoab üçün padishahliqnimu sorimamsen! — dédi..

²³ Sulayman padishah Perwerdigar bilen qesem qilip mundaq dédi: — Adoniya shu sözni qilghini üçün ölmise, Xuda méni ursun yaki uningdin artuq jazalisun! ²⁴ Méning ornumni mustehkem qilghan, atamning textide olturghuzghan, Öz wedisi boyiche manga bir öyni qurghan Perwerdigarning hayati bilen qesem qilimenki, Adoniya бүгүн ölümge mehküm qilinidu, dédi...

²⁵ Shuning bilen Sulayman padishah Yehoyadaning oghli Binayani bu ishqqa ewetti; u uni chépip öltürdi.

²⁶ Padishah Abiyatar kahingha: — Mang, Anatottiki öz étizliqinggha barghin. Sen ölümge layiqsen, lékin sen Reb Perwerdigarning ehde sanduqini atam Dawutning aldida kötürgenlikning tüpeylidin, we atamning tartqan hemme azab-oqubetliride uninggha hemderd bolghining üçün, men hazir séni ölümge mehkum qilmaymen, dédi..

²⁷ Andin Sulayman Abiyatarni Perwerdigargha kahin bolushtin juda qilip heydidi. Shuning bilen Perwerdigarning Elining jemeti toghruluq Shilohda éytqan sözi emelge ashuruldi..

²⁸ Buning xewiri Yoabqa yetkende (chünki Yoab Abshalomgha egeshmigen bolsimu, Adoniyagha egeshkenidi) Yoab Perwerdigarning chédirigha qéchip qurbangahning münggüzlrini tutti. ²⁹ Sulayman padishahqa: «Mana, Yoab Perwerdigarning chédirigha qéchip béríp, qurbangahning yénida turidu» dégen xewer yetküzüldi. Sulayman Yehoyadaning oghli Binayani shu yerge ewetip: — Mang, uni öltürüwetkin, dédi.

³⁰ Binaya Perwerdigarning chédirigha béríp uninggha: — «Padishah séni buyaqqa chiqsun!» dédi, dédi. U: — Yaq, mushu yerde ölimen, dédi. Binaya padishahning yénigha qaytip uninggha xewer béríp: — Yoab mundaq-mundaq dédi, manga shundaq jawab berdi, dédi.

³¹ Padishah uninggha: — U özi dégendek qilip, uni chépip öltürgin we uni depne qilghin. Shuning bilen Yoab tökken naheq qan mendin we atamning jemetidin kötürülüp ketkey. ³² Shundaq qilip atam Dawut bixewer ehwalda u özidin adil we ésil ikki ademni, yeni Israilning qoshunining serdari nerning oghli Abner bilen Yehudaning qoshunining serdari Yeterning oghli Amasani qilichlighini üçün, Perwerdigar u tökken qanni öz bëshigha yanduridu. ³³ Ularning qéni Yoabning bəshi we neslining bëshigha menggü yanghay; lékin Dawut, uning nesli, jemeti we textige ebedil'ebedgiche Perwerdigardin tinch-xatirjemlik bolghay, dédi.

³⁴ Yehoyadaning oghli Binaya chiqip uni chépip, ölümge mehkum qildi. Andin u chöldiki öz öyide depne qilindi.

³⁵ Padishah Yehoyadaning oghli Binayani uning ornigha qoshunning serdari qildi; padishah Abiyatarning ornigha Zadokni kahin qilip teyinliidi.

³⁶ Andin kéyin padishah Shimeyni chaqirip uninggha: — Yérusalémda özüngge bir öy sélip u yerde olturghin. Bashaq héch yerge chiqma. ³⁷ Eger sen chiqip Kidron jilghisidin ötseng, shuni

2:22 «Némishqa Adoniya üçün Shunamliq Abishagni soraysen? U akam bolghaniken, uning üçün, ... padishahliqnimu sorimamsen!» — mumkinchilik barki, Adoniya atisining kénizikini emrige alsa, xelq uni atisigha barawer iken, shunga padishah bolushqa layiq dep qaraytti. Sulaymanning közliri bu ishqqa yetti.

2:24 «Perwerdigar... Öz wedisi boyiche manga bir öyni qurghan...» — «öy» mushu yerde Sulaymandin bolidighan shahane sulalini körsitidu.

2:24 2Sam. 7:12, 13

2:26 1Sam. 22:20-23; 2Sam. 15:24

2:27 «Perwerdigarning Elining jemeti toghruluq Shilohda éytqan sözi emelge ashuruldi» — bu söz «1Sam.» 2:27-36de we 3:11-14de xatirilengen.

2:27 1Sam. 2:31-36

2:28 1Pad. 1:50

2:35 1Sam. 2:35

éniq bilip qoyki, shu künde sen sheksiz ölsen. Séning qéning öz béshinggha chüshidu, dédi.

³⁸ Shimey padishahqa: — Ghojamning sözi berheqtur. Ghojam padishah éytqandek qulliri shundaq qilidu, dédi. Shuning bilen Shimey uzun waqitqiche Yérusalémda turdi.

³⁹ Üch yildin kéyin shundaq boldiki, Shimeyning qulliridin ikkisi qéchip Maakahning oghli, Gatning padishahi Aqishning qéshigha bardi. Shimeyge: — Mana qulliring Gat shehiride turidu, dégen xewer yetküzüldi. ⁴⁰ Shimey éshikini toqup qullirini izdigili Gatqa, Aqishning yénigha bardi. Andin u yénip öz qullirini Gattin élip keldi.

⁴¹ Sulaymangha: — Shimey Yérusalémdin Gatqa béríp keldi, dep xewer yetküzüldi. ⁴² Padishah Shimeyni chaqirtip uninggha: — Men séni Perwerdigar bilen qesem qildurup: — Shuni éniq bilip qoyki, sen qaysi küni chiqip birer yerge barghan bolsang, sen shu künide sheksiz ölsen, dep agahlandurup éytmighanmidim? Özüngmu, men anglighan söz berheq, dégenidingghu? ⁴³ Shundaq bolghanen, némishqa özüng Perwerdigar aldida qilghan qesimingni buzup, men sanga buyrughan buyruqumnu tutmidig? — dédi.

⁴⁴ Padishah Shimeyge yene: Sen atam Dawutqa qilghan hemme rezillikni obdan bilisen, u könglüngge ayandur. Mana Perwerdigar rezillikingni öz béshinggha yanduridu. ⁴⁵ Lékin Sulayman padishah bolsa beriketlinip, Dawutning texti Perwerdigarning aldida ebedil'ebed mustehkem qiliniu, dédi.

⁴⁶ Andin padishahning buyruqi bilen Yehoyadaning oghli Binaya chiqip uni chépip öltürdi. Padishahliq bolsa Sulaymanning qolida mustehkem qilindi.

Perwerdigar Sulaymangha danaliq béridu

2Tar. 1:1-12

3¹ Sulayman Misirning padishahi Pirewn bilen ittipaq tüzüp Pirewnning qizini xotunluqqa aldi. Öz ordisi, Perwerdigarning öyi we Yérusalémning chörisidiki sépilni yasap pütükzügüchilik u uni «Dawutning shehiri»ge apirip turghuzdi.

² Shu waqitlarda Perwerdigarning nami üçhün bir ibadetxana yasalmighini üçhün xelq «yuqiri jaylar»da qurbanliqlirini qilatti.

³ Sulayman Perwerdigarni söyüp, atisi Dawutning belgiligenliride mangatti. Peqet «yuqiri jaylar»da qurbanliq qilip xushbuy yaqatti.

⁴ Padishah qurbanliq qilghili Gibéongha bardi; chünki u yer «ulugh yuqiri jay» idi. Sulayman u yerdiki qurbangahda bir ming köydürme qurbanliq sundi. ⁵ Perwerdigar Gibéonda Sulaymangha kéchisi chüshide köründi. Xuda uninggha: — Méning sanga néme bérishimni layiq tapsang, shuni tiligin, dédi.

2:44 2Sam. 16:5, 6, 7

2:46 2Tar. 1:1

3:1 1Pad. 7:8

3:2 «xelq «yuqiri jaylar»da qurbanliqlirini qilatti» — «yuqiri jaylar»: — Tewrattiki «Qan.» 12:5-14de we bashqa munasiwetlik yerlerde, Xuda Israillargha: — Birsı manga atap qurbanliq qilsa, peqet «Özüml tallighan jay»da qurbanliq qilsun, dep tapilaydu. Israilling tarixida Xuda mushundaq qurbanliq qilidighan birneche jayni békittenidi (bir waqitta peqet birla jayni békittetti). Biraq Israillar belkim öz qolayliqini közlep (we belkim butpereslerning ish-heriketlirini dorap) Xudaning emrini neziridin saqit qilip tagh choqqiliri qatarliq yuqiri jaylarda Xudagha ibadet qilip qurbanliq qilatti. Buning shundaq bir xetiri bar idiki, ular etrapidiki butpereslerning tesirini qobul qilip, shu yerde herxil butlarchimu choqunup, hetta butpereslerge egiship «insan qurbanliq»larnimu qilishi mumkin we derweqe köp waqitlarda shundaq qilatti (mesilen, «Ez.» 16:21, 20:26ni köring).

3:2 Qan. 12:5

3:3 «Sulayman Perwerdigarni söyüp, atisi Dawutning belgiligenliride mangatti; peqet «yuqiri jaylar»da ... xushbuy yaqatti» — «Dawutning belgiligenliri»: — shühbisizki, Musa peyghemberge chüshürülgen barliq belgilimilerni öz ichige alghan. Ularning ichide, qurbanliq qilish «yuqiri jaylar»da emes, belki Perwerdigar békitten jaydila bolushi kérek, dep békittilgen («Qan.» 12:10-14).

3:4 2Tar. 1:3

3:5 1Pad. 9:2

⁶ Sulayman jawaben mundaq dédi: — Qulung atam Dawut Séning aldingda heqiqet, heqqaniylik we könglining semimiylik bilan mangghanliqi bilan Sen uninggha zor méhribanliqni körsetkeniding; we Sen shu zor méhribanliqni dawam qilib, бүгүнкү күндикдек өз textide olturghili uninggha bir oghul berding. ⁷ Emdi i Perwerdigar Xudayim, qulungni atam Dawutning ornida padishah qilding. Emma men peqet bir gödek bala xalas, chiqish-kirishnimu bilmeymen. ⁸ Öz qulung Sen tallighan xelqing, köplükidin sanap bolmaydighan hésabsiz ulugh bir xelq arisida turidu. ⁹ Shunga Öz qulunggha xelqingning üstide höküm qilishqa yaxshi-yamanni perq étidighan oyghaq bir qelbni bergeysen; bolmisa, kim bu ulugh xelqing üstige höküm qilalisun? — dédi.

¹⁰ Sulaymanning shuni tilikini Rebni xush qildi.

¹¹ Xuda uninggha: — Sen shuni tiligining üçhün — Ya özüng üçhün uzun ömür tilimey, ya özüng üçhün dölet-bayliq tilimey, ya dushmanliringning janlirini tilimey, belki toghra höküm qilghili oyghaq bolushqa özüng üçhün eqil-parasetni tiligining üçhün. ¹² mana, sözüng boyiche shundaq qildim. Mana sanga shundaq dana we yorutulghan qelbni berdimki, sendin ilgiri sanga oxshaydighini bolmighan, sendin kéyinmu sanga oxshaydighini bolmaydu. ¹³ Men sen tilimigen nersinimu, yeni dölet-bayliq we shan-shöhretni sanga berdim. Shuning bilen barliq künliringde padishahlarning arisida sanga oxshash bolidighini chiqmaydu. ¹⁴ Eger atang Dawut mangghandek Méning yollirimda méngip, belgilimilirim we emrlirimni tutsang künliringni uzartimen, dédi.

¹⁵ Sulayman oyghanghanda, mana bu bir chüsh idi. U Yérusalémgha kélip Perwerdigarning ehde sanduqining aldigha kélip, öre turup köydürme qurbanliqlarni qilib, teshekkür qurbanliqlirini ötküzüp, hemme xizmetkarlirigha ziyapet qilib berdi.

Sulaymanning danaliqi ayan bolidu

¹⁶ Shuningdin kéyin ikki pahishe ayal padishahning qéshigha kélip uning aldida turdi.

¹⁷ Birinchi ayal: — I ghoham! Men we bu xotun bir öyde olturimiz; u men bilen öyde turghinida bir balini tughdum. ¹⁸ Men balini tughup üç kündin kéyin u xotunmu bir bala tughdi. Biz ikkiylen u yerde olturduq; öyde bizdin bashqa héch yat adem yoq idi, yalghuz biz ikkiylen öyde iduq. ¹⁹ Shu kéchide bu xotunning balisi öldi; chünki u balisini bésip öltürüp qoyghanidi. ²⁰ U yérim kéchide qopup dédeklixi uxlap qalghanda, yénimdin oghlumni élip öz quchiqigha sélip, özining ölgen oghlini méning quchiqimgha sélip qoyuptu. ²¹ Etisi qopup balamni émitey désem mana ölük turidu. Lékin etigende qarisam, u men tughqan bala emes idi, dédi.

²² Ikkinchi ayal: — Yaq, undaq emes. Tirik qalghini méning oghlum, ölgini séning oghlung, dédi. Lékin birinchi ayal: — Yaq, ölgini séning oghlung, tirik qalghini méning oghlum, dédi. Ular shu halette padishahning aldida taliship turatti.

²³ Padishah: — Biri: «Tirik qalghini méning oghlum, ölgini séning oghlung» deydu. Emma yene biri: «Yaq, ölgini séning oghlung, tirik qalghini méning oghlum» deydu, dédi.

²⁴ Padishah: Manga bir qilich élip kélinglar, dédi. Ular qilichni padishahqa élip kelgende

²⁵ padishah: Tirik balini otturidin késip ikki parche qilib yérimini birige, yene bir yérimni ikkinchisige béringlar, dédi.

²⁶ U waqitta tirik balining anisi öz balisigha ichini aghritip padishahqa: — Ah ghoham! Tirik balini uninggha bersile, hergiz uni öltürmigeyle! — dep yalwurdi. Lékin ikkinchisi: — Uni ne méningki ne séningki qilmay, otturidin késinglar, dédi.

3:7 2Tar. 2:7

3:8 2Tar. 1:9

3:11 2Tar. 1:11

3:12 Top. 1:16

3:13 Mat. 6:33; Ef. 3:20

²⁷ Padishah jawaben: — Tirik balini uninggha béringlar, uni héch öltürmenglar; chünki bu baling anisi shudur, dédi.

²⁸ Pütkül Israil padishahning qilghan hökümi toghrisida anglidi we ular padishahtin qorqti, chünki ular Xudaning adil hökümlerni chiqirish danaliqining uningda barliqini kördi.

Sulaymanning emeldarliri we xizmetkarliri

4¹ Sulayman padishah pütkül Israilgha padishah boldi.

² Uning chong emeldarliri munular: — Zadokning oghli Azariya kahin idi; ³ Shishaning oghulliri Élixoref we Axiyah katiplar idi; Ahiludning oghli Yehoshafat diwanbégi idi; ⁴ Yehoyadaning oghli Binaya qoshunning bash serdari idi. Zadok bilen Abiyatar kahinlar idi; ⁵ Natanning oghli Azariya nazaret bégi, Natanning yene bir oghli Zabud hem kahin we padishahning meslihetchisi idi. ⁶ Axishar ordining ghojidari, Abdaning oghli Adoniram baj-alwan bégi idi.

⁷ Pütkül Israil zéminida Sulayman padishahning özi üçhün we ordidikiliri üçhün yémek-ichmek teminleydighan, on ikki nazaretchi teyinlengenidi; ularning herbiri yilda bir aydin yémek-ichmek teminleshke mes'ul idi. ⁸ Ularining ismi töwende xatirilengen: Efraim taghliq rayonigha Ben-Xur; ⁹ Makaz, Shaalbim, Beyt-Shemesh we Élon-Beyt-Hanangha Ben-Deker; ¹⁰ Arubotqa Ben-Xesed; u yene Sokoh we Xefer dégen barliq yurtqimu mes'ul idi; ¹¹ yene Nafat-Dorgha Ben-Abinadab (u Sulaymanning qizi Tafatni xotunluqqa alghan); ¹² Taanaq, Megiddo we Yizreelning töwenki teripidiki Zaretanning yénida bolghan pütkül Beyt-Shangha, shundaqla Beyt-Shandin tartip Abel-meholahghiche, Joknéamdin ötküche bolghan zéminlarga Ahiludning oghli Baana; ¹³ Ramot-Giléadqa Ben-Geber; u yene Giléad yurtigha jaylashqan, Manassehning oghli Yairgha tewe bolghan kentler we hem Bashandiki yurt Argob, jümlidin u yerdiki sépili, mis baldaqliq qowuqliri bolghan atmish chong shehergimu mes'ul idi.

¹⁴ Mahanaimga Iddoning oghli Ahinadab; ¹⁵ Naftaligha Aximaaz (u Sulaymanning qizi Basimatni xotunluqqa alghanidi). ¹⁶ Ashir we Alotqa Hushayning oghli Baanah; ¹⁷ Issakargha Paruahning oghli Yehoshafat; ¹⁸ Binyamin zéminigha Élaning oghli Shimey; ¹⁹ Giléad zéminigha (eslide Amoriylarning padishahi Sihon we Bashanning padishahi Ogning zémini idi) Urining oghli Geber. U shu yurtqa birdinbir nazaretchi idi.

Sulaymanning döliiti we shöhriti

²⁰ Yehuda bilen Israilning ademliri déngiz sahilidiki qumdek nurghun idi. Ular yep-ichip, xushalliq qilatti. ²¹ We Sulayman bolsa Efrat deryasidin tartip Filistiylarning zéminigha we Misirning chégralirighiche bolghan hemme padishahliqlarning üstide seltenet qilatti. Ular ulpan keltürüp Sulaymanning pütün ömride uning xizmitide bolatti. ²² Sulaymanning ordisigha kétédighan künlük teminat üçhün ottuz kor tasqighan aq un, atmish kor qara un, ²³ on bordighan uy, yaylaqtin keltürülgen yigirme uy, yüz qoy kététti; buningdin bashqa bughilar, jerenler, kiyikler we bordighan toxular lazim idi. ²⁴ Chünki u Tifsahdin tartip Gazaghiche, Efrat deryasining bu teripidiki hemme yurtlarning üstide, yeni Efrat deryasining bu teripidiki barliq padishahlarning üstide höküm süretti; uning töt etrapı tinch idi. ²⁵ Sulaymanning pütkül künliride Dandin tartip Beer-Shébaghiche Yehuda bilen Israil ademlirining herbiri öz üzüm téli we öz enjür derixining tégide aman-ésen olturatti.

4:6 1Pad. 12:18

4:10 «Sokoh» — yaki «Soko».

4:22 «ottuz kor» — bir kor on litr, 30 kor 300 litr.

4:25 Law. 26:5

²⁶ Sulaymanning jeng harwilirining atliri üçhün töt ming atxanisi, on ikki ming chewendizi bar idi...

²⁷ Mezkur nazaretchilerning herbiri özige békitilgen ayda Sulayman padishahqa we uning dastixinigha kelgenlarning hemmisining yémek-ichmeklirini kémeymey teminleytti. ²⁸ Xelq bolsa herbiri özige békitilgen norma boyiche at-qéchirlar üçhün arpa bilen samanlarni nazaretichiler bar yerge élip kéletti.

²⁹ Xuda Sulaymangha déngiz sahilidiki qumdek danaliq, intayin mol pem-paraset ata qilip, uning qelbini keng qilip zor yorutti. ³⁰ Shuning bilen Sulaymanning danaliqi barliq sherqtikilerning danaliqidin we Misirdiki barliq danaliqtin ashti. ³¹ Chünki u barliq ademlerdin, jümli-din ezrahliq Étan bilen Maxolning oghulliri Héman, Kalkol we Darda déngenlerdin dana idi; we uning shöhriti etrapidiki hemme eller arisida yéyildi. ³² U éytqan pend-nesihet üç ming idi; uning shér-küyliri bir ming besh idi. ³³ U Liwandiki kédír derixidin tartip tamda ösidighan lépekgülge derex-giyahlarning hemmisini bayan qilip xatiriligenedi; u yene mal we haywanlar, qushlar, hasharet-ömiligüchiler we béliqlar toghrisida bayan qilip xatiriligenedi. ³⁴ Sulaymanning danaliqini anglighili kishiler barliq ellerdin kéletti, shundaqla uning danaliqi toghruluq xewer tapqan yer yüzidiki hemme padishahlardin kishiler kelmekte idi.

Ibadetxanini qurushqa matériyallarni toplash

2Tar. 2:1-17

5¹Turning padishahi Hiram Sulaymanni atisining ornigha padishah bolushqa mesih qilinghan dep anglap, öz xizmetkarlirini uning qéshigha ewetti; chünki Hiram Dawutni izchil söygüchi idi. ²Sulayman Hiramgha adem ewitip mundaq uchurni yetküzdi: —

³«Özüng bilisenki, atam Dawutning düshmenlirini Perwerdigar uning puti astigha qoyghuche, u etrapida her terepte jeng qilghanliqi tüpeylidin Perwerdigar Xudasning namigha bir ibadetxana yasiyalmidi. ⁴Emdi hazir Perwerdigar Xudayim manga hemme tereptin aram berdi; héchbir düshminim yoq, héchbir bala-qaza yoq. ⁵Mana, Perwerdigarning atam Dawutqa: «Men séning ornunggha öz textingge olturghuzghan oghlung bolsa, u méning namingha bir ibadetxana yasaydu» dep éytqinidek, men Perwerdigar Xudayimning namigha bir ibadetxana yasay dep niyet qildim; ⁶emdi men üçhün ademliringge Liwandin kédír derexlirini késinglar, dep yarliq chühürgin; méning xizmetkarlirim séning xizmetkarliringgha hemdemde bolidu. Séning békitkining boyiche xizmetkarliringgha bérilidighan ish heqqini sanga töleymen; chünki özüngge ayanki, derex késishte arimizda héchkim Zidondikilerdek usta emes».

⁷Hiram Sulaymanning sözini anglighanda intayin xushal bolup: — Bügün bu ulugh xelq üstige höküm sürüşke Dawutqa shundaq dana bir oghul bergen Perwerdigargha teshekkür éytisun! — dédi. ⁸Hiram Sulaymangha adem ewitip: — Sen manga qoyghan telepliringni anglap qobul qildim. Men séning kédír yaghichi we archa yaghichi toghruluq arzu qilganliringning hemmisini ada qilimen; ⁹Méning xizmetkarlirim shularni Liwandin déngizgha apiridu; men ularni sal qilip baghlap, déngiz bilen sen manga békitken yerge yetküzimen, andin shu yerde ularni yeshküzimen. Shuning bilen sen ularni tapshuruwélip, élip kétisen. Buning hésabigha sen teleplirim boyiche ordidikilirim üçhün yémek-ichmek teminligeysen, — dédi.

4:26 «töt ming atxanisi» — köp kona köchürmilerde «qiriq ming atxanisi» déyilidu. Lékin biz bu sanni köchürgüchilerning xataliqi dep qaraymiz. «2Tar. 9:25de we bu tékistning bezi grék terjimiliride «töt ming» déyilidu. «on ikki ming chewendizi» — yaki «on ikki ming éti».

4:26 1Pad. 10:26; 2Tar. 1:14; 9:25

4:29 «uning qelbini keng qilip zor yorutti» — yaki «uning köksi-qarnini bek keng qildi».

5:1 2Sam. 5:11; 1Tar. 14:1

5:3 1Tar. 28:3

5:5 2Sam. 7:13; 1Tar. 22:10; 2Tar. 1:18

¹⁰ Shundaq qilib, Hiram Sulaymangha barliq telipi boyiche kédír yaghachliri we archa yaghachlirini berdi. ¹¹ Sulayman Hiramga ordidikilirining yémek-ichmikige yigirme ming kor bughday we yigirme bat sap zeytun méyini ewetip berdi. Her yili Sulayman Hiramga shundaq béretti. ¹² Perwerdigar Sulaymangha wede qilghandek uninggha danaliq bergenidi. Hiram bilen Sulaymanning arisida inaqliq bolup, ikkisi ehde tüzüshti...

¹³ Sulayman padishah pütün Israildin hashargha ishlemchilerni békitti, ularning sani ottuz ming idi. ¹⁴ U bularni nówet bilen her ayda on mingdin Liwangha ewetetti; shundaq qilib, ular bir ay Liwanda tursa, ikki ay óyide turdi. Adoniram hasharchilaning üstide turatti. ¹⁵ Sulaymanning yetmish ming hammili, taghlarda ishleydighan seksen ming tashchisi bar idi. ¹⁶ Uningdin bashqa Sulaymanning mensepdarlaridin ish üstige qoyulghan üç ming üç yüz ish bésih bar idi; ular ishlemchilerni bashquratti.

¹⁷ Padishah yarliq chüshürüshi bilen ular ibadetxanining ulini sélisqha yonulghan, chong we qimmetlik tashlarni késip keltürdi. ¹⁸ We Sulaymanning tamchiliri bilen Hiramning tamchiliri we Geballıqlar qoshulup tashlarni oyup, óyni yasash üçün yaghach hem tashlarni teyyarlap qoydi...

Muqeddes ibadetxanining qurulushi

2Tar. 3:1-14

6¹ Israillar Misirdin chiqqandin káyinki töt yüz seksinichi yili, Sulaymanning Israilning üstidiki seltenitining tötinchi yilining ikkinchi éyida, yeni Zif éyida u Perwerdigarning óyini yasashqa bashlidi.

² Sulayman padishah Perwerdigargha yasighan ibadetxanining uzunluqi atmish gez, kengliki yigirme gez we égzikliki ottuz gez idi. ³ Ibadetxanidiki «muqeddes jay»ning aldidiki aywanning uzunluqi ibadetxanining kengliki bilen barawer bolup, yigirme gez idi. Ibadetxanining aldidiki aywanning kengliki on gez idi.

⁴ U ibadetxanigha rojeklik dérize-penjirilerni ornatti. ⁵ Ibadetxana témigha, yeni muqeddes jay we «kalamxana»ning témigha yandash üç qewetlik bir imaretni saldi we uning ichige hujrilarni yasidi.

⁶ Tashqiriqi imaretning töwenki qewitining kengliki besh gez, ottura qewitining kengliki alte gez, üçinchi qewitining kengliki yette gez idi. Chünki ibadetxanining tashqi témida limlarni ornatqan töshükler bolmasliqi üçün u tamgha tekche chiqirilghanidi.

⁷ Ibadetxana pütünley teyyar qilib élip kélingen tashlardin bina qilinghanidi. Shundaq qilghanda, uni yasighan waqitta ne bolqa ne palta ne bashqa tömür eswablarning awazi u yerde héch anglanmaytti.

⁸ Töwenki qewetning hujrilirining kirish ishiki ibadetxanining ong teripide idi; bir aylanma

5:11 «yigirme bat» — bir «bat» texminen 27 litr, 20 bat 540 litr.

5:12 1Pad. 3:12

5:18 «Geballıqlar» — yaqi «Biblosluqlar», yaqi «girweklerni kesküchiler».

6:1 2Tar. 3:2; Ros. 7:47

6:2 «ibadetxanining uzunluqi...» — ibranıy tilida «óyning uzunluqi...». «Perwerdigargha yasighan ibadetxanining uzunluqi atmish gez...» — Muqeddes Kitapta ishliitilgen «gez»ni belkim bir «jeynek» déyishke toghra kélidu — Yeni ademning jeynikidin barmaqlirining uchighiche bolghan ariliq (texminen 45 santimetr) idi.

6:3 Yuh. 10:23; Ros. 3:11; 5:12

6:4 «U ibadetxanigha rojeklik dérize-penjirilerni ornatti» — bashqa birnechke xil terjimiler uchrishi mumkin bolghini bilen herhalda bu sözler dérizilerni körsitidu.

6:5 «Ibadetxana témigha, yeni muqeddes jay we «kalamxana»ning témigha...» — mushu yerde «kalamxana» «eng muqeddes jay»ning bashqa birxil ismidur. 6:16ni we izahatini körüng. «Kalamxana» déyilishining sewebi, «eng muqeddes jay» ichide «ehde sanduqi» bar idi, «ehde sanduqi» ichide Xudaning Israil bilen tüzgen ehdimisi saqlaqliq idi.

6:6 «...ibadetxanining tashqi témida limlarni ornatqan töshükler bolmasliqi üçün u tamgha tekche chiqirilghanidi» — limning yene bir uchi «tashqi imaret»ning tashqi témigha békitalishi üçün shu terepte töshük téshilgen bolsa kérek. «Ibadetxana sxémisi»ni körüng.

pelempey ottura qewetke andin ottura qewettn üchinchi qewetke chiqatti.

⁹ Shundaq qilib Sulayman ibadetxanini yasap püttürdi. Ibadetxanining üstige xar-limlarni bé-kitip, uni kédír taxtaylar bilen qaplidi. ¹⁰ U ibadetxanigha yandash imaretning qewetlirining évizlikini besh gezdin qildi. Shu imaretning qewetliri ibadetxanigha kédír limliri arqiliq tutu-shuqluq idi.

¹¹ Perwerdigarning sözi Sulaymangha kélip mundaq déyildiki: —

¹² «Sen Manga yasawatqan bu ibadetxanigha kelsek, eger sen belgilimilirimde méngip, hökümlirimge riaye qilib, barliq emrlirimni tutup ularda mangsang, Men atang Dawutqa sen toghruluq éytqan sözümge emel qilimen; ¹³ Men Israillarning arisida makan qilib öz xelqim Israilni esla tashlimaymen».

¹⁴ Sulayman ibadetxanini yasap püttürdi. ¹⁵ Ibadetxanining tamlirining ich teripini u kédír taxtayliri bilen yasap, ibadetxanining tégidin tartip torusning limlirighiche yaghach bilen qaplidi; we archa taxtayliri bilen ibadetxanigha pol yatquzdi.

¹⁶ U ibadetxanining arqa témidin yigirme gez ölchep ara tam yasap, ichkiriki xanini hasil qildi; u tégidin tartip torus limlirighiche kédír taxtayliri bilen qaplidi. Bu eng ichkiriki xana bolup, yeni «kalamxana», «eng muqeddes jay» idi.

¹⁷ Uning aldidiki öy, yeni muqeddes xanining uzunluqi qiriq gez idi. ¹⁸ Ibadetxanining ichki tamlirigha qapaq we chéhekning nusxiliri neqish qilinghanidi. Ibadetxana pütünley kédír taxtaylar bilen qaplanghanidi. Héch tash körünmeytti.

¹⁹ Perwerdigarning ehde sanduqini u yerde qoyush üçün, u ibadetxanining ichkiridiki ka-lamxanini yasidi. ²⁰ Kalamxanining uzunluqi yigirme gez, toghrisi yigirme gez, évizliki yigirme gez idi; u uni sap altundin qaplidi, shundaqla uning aldidiki kédír yaghachliq qurbangahnimu shundaq qaplidi. ²¹ Sulayman ibadetxanining ichini sap altun bilen qaplidi; u ichki kalamxani-nining aldini altun zenjirler bilen tosidi; kalamxanini altun bilen qaplidi. ²² Shu teriqide u pütkül ibadetxanini, yeni pütkül ibadetxanining ichini altun bilen toluq qaplighanidi. Kalamxanigha teelluq bolghan qurbangahnimu pütünley altun bilen qaplighanidi.

²³ Kalamxanigha u zeytun yaghichidin ikki kérubning sheklini yasidi. Herbirining évizliki on gez idi. ²⁴ Bir kérubning bir qanitining uzunluqi besh gez we yene bir qanitining uzunluqi hem besh gez bolup, bir qanitining uchidin yene bir qanitining uchighiche on gez idi. ²⁵ Ikkinchi kérubning ikki qaniti qoshulup on gez idi. Ikki kérubning chong-kichiklikli we shekli oxshash idi. ²⁶ Bir kérubning évizliki on gez bolup, ikkinchi kérubningkimu hem shundaq idi. ²⁷ U ké-rublarni ichkiriki xanida qoydi. Kérublarning qanatliri yéyilip turatti. Birsining bir qaniti bir tamgha tégip, ikkinchisining qaniti udulidiki tamgha tégip turatti; ikkisinin ichidiki qanatliri xanining otturida bir-birige tégiship turatti. ²⁸ U kérublarni altun bilen qaplidi.

6:8 «Töwenki qewetning hujrilirining kirish ishiki ibadetxanining ong teripide idi» — biz mushu yerde («töwenki qewet» dégen sözler bilen) kona grék tilidiki terjimige egeshuq. «ibadetxanining ong teripi» ibadetxanining jenubiy teripidur.

6:12 2Sam. 7:13; 1Pad. 2:4; 9:4; 1Tar. 22:10, 19

6:16 «Bu eng ichkiriki xana bolup, yeni «kalamxana», «eng muqeddes jay» idi» — «eng muqeddes jay»ning «kalamxana» dep atilishining sewebi, uningda Xuda Musa peyghemberge tapshurghan «ehde tash taxtiliri» (Xudaning kalami) «ehde sanduqi» ichide turatti; we uning üstige belkim bezi waqtida, bash kahin shu «eng muqeddes jay»gha kirgende, Xudaning bésharetliri ulargha kélishi mumkin idi.

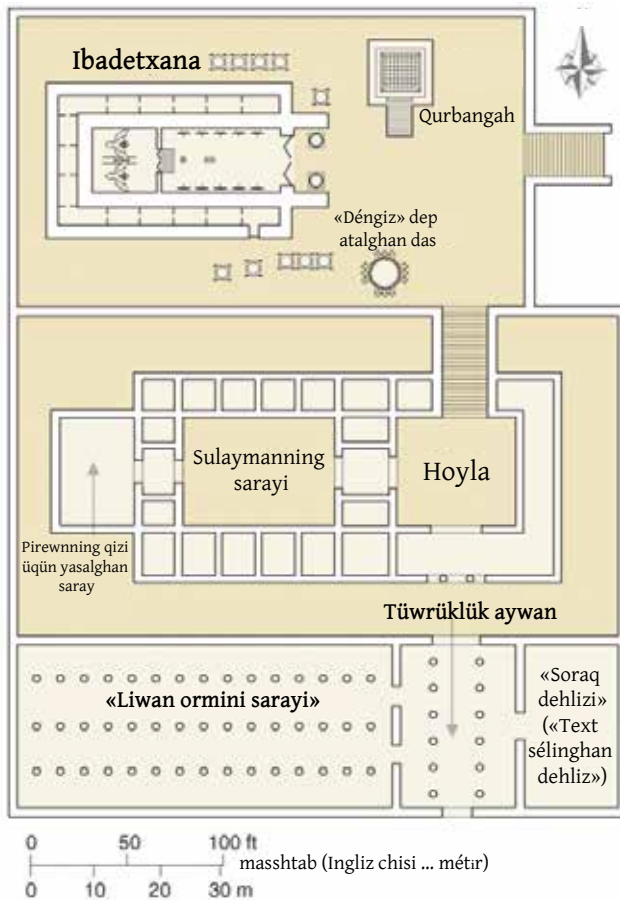
6:20 «u ... uning aldidiki kédír yaghachliq qurbangahnimu shundaq qaplidi» — bu ichidiki qurbangahqa qurbanliqlar sunulmaytti; u «xushbuydan» yaki «xushbuyah» idi.

6:22 «Kalamxanigha teelluq bolghan qurbangah» — bu «qurbangah», yeni «xushbuydan» adette kalamxanining sel aldida, «muqeddes jay»ning ichide idi.

6:23 «Kérublar» — kérublar bolsa Xudaning höküm-jazalirini yetküzidighan, intayin küchlük perishtilerdur. Mesilen, «Yar.» 3:24 we «Ez.» 10-babni körüng.

6:23 Mis. 25:18

6:27 Mis. 25:20

Sulayman qurghan ibadetxana wə dergah-saray

Dawut padishah qaytidin salghan sheherdin Sulayman yéngi qurup salghan yurt-mehellige kirish üçün, kona sheherdiki qowuqtin ötüp chiqish kérek idi. Shimalgha qarap mangghanda, kishiler awwal bir dehlizge, yeni «Tüwrüklük aywan»gha kiridiken («1Pad.» 7:6). Sol terepte «Liwan ormini sarayi» tépildi («1Pad.» 7:2-5). Bu saray asasen sawut-qorallar saqlaqlıq orun idi («1Pad.» 10:16-17); uningdiki chong zal bolsa töt qatar kédır tüwrüklär üstige sélinghan, tamlargha altun qalqan-siparlar ésilghan. Ong terepte «Soraq Dehlizi» tépildi; shu zalda Sulayman soraq kılıp helq üqün höküm chiqaratti («1Pad.» 7:6-7). Zalda uning intayin nepis ishlengen chong tehti sélinghanidi («1Pad.» 7:16-17).

«Tüwrüklük aywan»din ötkende kishiler Sulaymanning orda-sarayining özige kireleytti («1Pad.» 7:8a). Orda-saray Sulayman ayali, Pirewnning qizi üçün mexsus salghan qesirni öz ichige alghan («1Pad.» 7:8b). Shébaning ayal padishahi Sulaymanni yoqlighanda bu orda-sarayliridin intayin tesirlengenidi («1Pad.» 10-bab).

Sulaymanning bu saray-dergahning asas qurulushi we sélinghan tertipining arxéologlar shimaliy Suriyede qézip chiqqan qedimiy shahane saray-dergahlarning qurulush-tertipige oxshap ketidighan birneqqe jayliri bardur.

²⁹ U ibadetxanining tamlirining pütkül ich chörsini, yeni ichkiriki xanining we hem tashqiriqi xanining chörsini kërub bilen xorma derexlirining shekilliri we chéček nuxsiliri bilen neqish qildi. ³⁰ Ibadetxanining polini, yeni ichkiriki xanining hem tashqiriqi xaniningkini altun bilen qaplidi.

³¹ Kalamxanining kirish éghizigha u zeytun yaghighidin étilgen qosh ishiklarni yasidi. Ishiklarning késhekliri we béshi öyning toghrisining beshtin bir qismi idi. ³² Bu qosh ishikler zeytun yaghighidin étilgenidi; u ishiklarning üstige kërublar, xorma derexliri we chéček nuxsiliri neqish qilinip zinnetlengenidi; u ishiklarni, jümlidin kërub bilen xorma derexlirining neqishlirini altun bilen qaplidi.

³³ Ibadetxanining tashqi xanisining ishikining késheklirini zeytun yaghighidin yasidi; ular öyning toghrisining töttin bir qismi idi; ³⁴ qosh qanatliq ishik bolsa archa yaghighidin yasaldi. Bir qaniti yéyilip qatlinatti, ikkinchi qanitimu yéyilip qatlinatti. ³⁵ U ularning üstige kërublar, xorma derexliri we chéček nuxsilirini neqish qildi; andin ularning üstige, jümlidin neqishler üstige altun qaplidi.

³⁶ Ichkiriki hoylining témini bolsa u üç qewet yonulghan tash bilen bir qewet kédír yaghighidin yasidi.

³⁷ Sulaymanning seltenitining töttinchi yilining Zif éyida Perwerdigarning ibadetxanisining uli sélinidi. ³⁸ We on birinchi yilining Bul éyida, yeni sekkizinchi ayda ibadetxanining héchyéri qaldurulmay, layihe boyiche pütünley tamam boldi. Shundaq qilip uning öyni yasishigha yette yil ketti.

Ordining qurulushi

7¹ Sulayman öz ordisini bolsa, on üç yilda yasap püttürdi.

² U yasighan bu «Liwan ormini sariyi»ning uzunluqini yüz gez, kenglikini ellik gez we égzilikini ottuz gez qildi. Kédír yaghighi tüwrükidin töt qatar we tüwrüklarning üstige kédír limliri qoyulghanidi. ³ Tüwrüklarning üstidiki lim kötürüp turghan ögzisimu kédír yaghighidin idi. Limlar jemiy qiriq besh bolup her qatarda on beshtin idi. ⁴ Uning üç qewet dérizisi bar idi, üç qewettiki dériziler bir-birige udulmu'udul idi.

⁵ Barliq ishikler we késheklar töt chasiliq qilinghandi; ishikler üç közneklilik bolup, ishikler bir-birige udulmu'udul idi.

⁶ U uzunluqini ellik gez, toghrisini ottuz gez qilip, tüwrüklük bir dehliz yasidi; uning aldida

6:31 «Ishiklarning késhekliri we béshi öyning toghrisining beshtin bir qismi idi» — bashqa terjimisi: «Ishiklarning késhekliri besh chasiliq idi». Ibraniy tilini chüshinish tes.

6:33 «*késheklar öyning toghrisining töttin bir qismi idi*» — bashqa terjimisi: «ular (késheklar) töt chasiliq idi». Ibraniy tékisti chüshinish tes.

6:37 «*töttinchi yilining Zif éyida...*» — «Zif» éyi ikkinchi ay. Bu belkim miladiyedin ilgiriki 966-yili, Aprél yaki May ayliri bolushi mumkin idi.

6:38 «*layihe boyiche pütünley tamam boldi*» — mushu yerde «layihe» belkim Dawut Muqeddes Rohning körsetmisi arqiliq aldin körsetken sxémisini körsitidu «1Tar.» 28:19).

7:1 «*Sulayman öz ordisini bolsa, on üç yilda yasap püttürdi*» — Sulayman ibadetxanini qurushqa 7 yil, öz ordisini qurushqa 13 yil waqit serp qildi. Pütkül Muqeddes Kitapta «7» dégen reqem bezide Xuda we uning mukemmellikige baghliq, «13» bolsa gunah we asiylig bilen baghliq bolidu. Bizde héch guman yoqki, Sulaymanning öz ordisigha 13 yil serp qilishi uning alliqachan tekebbur bolup ketkenlikini puritip béridu. Héch bolmighanda, u köprek waqtini öz öyi üstige serp qilghan.

7:1 1Pad. 9:10

7:2 «*Liwan ormini sariyi*» — Sulaymanning ordisingin «Liwan ormini sariyi» dep atilishining sewebi uning qurulushida Liwandin keltürülgen chirayliq kédír yaghighilirini köp ishletkenliktin bolghanidi. Orda ichide «kédír yaghighi tüwrükidin töt qatar» bolghini üçün «ormandek» körtingen bolsa kérek.

7:4 «*üç qewettiki dériziler bir-birige udulmu'udul idi*» — bu ayyettiki bezi ibraniy sözler intayin az uchraydighan bolghachqa, menisini peqet perez qilghili bolidu. Bashqa bir terjimisi belkim: «üç qewettiki herbir dérizi közneklilik idi».

7:5 «*ishikler üç közneklilik bolup, ishikler bir-birige udulmu'udul idi*» — köp bashqa xil terjimiliri uchrishimu mumkin.

yene bir dehliz bar idi, we uning aldida yine tüwrüklük aywan bar idi.

⁷ Andin kéyin u soraq soraydighan texti üçhün «Soraq dehlizi» dep atalghan yine bir dehlizni yasidi. U dehlizning tégidin tartip torusning limlirighiche kédir yaghichi bilen qaplanghanidi.

⁸ Sulayman özi olturidighan saray, yeni dehlizning arqa hoylisigha jaylashaqa sarayning layihisi «soraq öyi»ningkige oxshash idi. Sulayman öz emrige alghan Pirewning qizi üçhün shu dehlizge oxshash bir sarayni yasatti.

⁹ Bu imaretlarning hemmisi ichkiriki tamliridin tartip chong hoylining tamlirighiche, ulidin tartip ögzining pewazighiche qimmet tashlardin, yeni ölchem boyiche oyulup andin ich-téshi here bilen késilgen tashlardin yasalganidi. ¹⁰ Ulliri bolsa chong we qimmet tashlardin, uzunluqi on gez we sekkiz gez bolghan tashlardin qilinghanidi. ¹¹ Ullarning üstige yine békitilgen ölchem boyiche oyulghan qimmet ésil tashlar we kédir limliri qoyulghanidi. ¹² Chong hoylining chörisidiki tam üç qewet oyulghan tash we bir qewet yonulghan kédir limliridin yasalganidi. Perwerdigarning ibadetxanisining ichkiriki hoylisining témi we yine ordidiki dehlizning témimu shundaq yasalganidi.

Usta miskér Hiramning ibadetxanidiki ishliri

2Tar. 3:15-17; 2Tar. 4; 2Tar. 5:1

¹³ Sulayman padishah adem ewetip Hiramni turdin keltürdi. ¹⁴ U kishi Naftali qebilisidin bolghan bir tul xotunning oghli bolup, atisi turluq bir miskér idi. Hiram miskérchilikte türlük ishlarni qilishqa tolimu usta, pem-parasetlik we bilimlik idi. U Sulayman padishahning qéshigha kélip, uning hemme ishini qildi. ¹⁵ U özi ikki tüwrükni mistin yasidi. Herbir tüwrükning égzikliri on sekkiz gez bolup, aylanmisi on ikki gez idi.

¹⁶ Bu tüwrüklarning üstige qoyush üçhün mistin ikki tajni quyup yasap, uning üstige qoydi. Bir tajning égzikliri besh gez, ikkinchi tajning égzikliri besh gez idi. ¹⁷ Tüwrüklarning töpisiidiki tajlar torlarga oxshash zinnelinip, zenjirler we torlanghan halqilar bilen toquqluq idi. Bir tajning shundaq yette qatar tor halqiliri bar idi, ikkinchi tajningmu hem shundaq yette qatar tor halqiliri bar idi. ¹⁸ U yine anarlarni, yeni tüwrüklarning üstidiki herbir tajni yépip turidighan tor halqilarning üstige ikki qatar anarni yasidi. U birinchi we ikkinchi tajghimu oxshashla shundaq qildi. ¹⁹ Aywandiki tüwrüklarning üstidiki tajliri niluper shekillik bolup, égzikliri töt gezdin idi. ²⁰ Ikki tüwrükning tajliridiki tor halqilirigha yéqin tompiyp chiqqan jayning üstide qewetmu-qewet chöridigen ikki yüz anar nusxisi bar idi. Ikkinchi tajning chörisimu oxshash idi.

²¹ U tüwrüklerni ibadetxanining aldidiki aywangha tiklidi. Ong teripige birni tiklep namini «Yaqin», sol teripige birni tiklep, namini «Boaz» atidi. ²² Tüwrüklarning üsti niluper sheklide yasalganidi. Buning bilen tüwrüklarning ishliri pütkenidi.

²³ U mistin «déngiz» dep atalghan yoghan das yasidi. Uning bir girwikidin yine bir girwikigiche on gez kéletti. Uning aylamisi ottuz gez idi. ²⁴ Dasning girwiki asti chöridep qapaq nusxiliri

7:6 «uning aldida yine bir dehliz bar idi, we uning aldida yine tüwrüklük aywan bar idi» — bu ayetning ikkinchi qismidiki ibraniye ibariler intayin az uchraydighan bolghachqa, menisini peqet perez qilghili bolidu. «...uning aldida yine tüwrüklük aywan bar idi» dégenning bashqa birxil terjimisi «...uning aldida yine tüwrükler we pelempey bar idi».

7:8 «...yeni dehlizning arqa hoylisigha jaylashaqa sarayning...» — bashqa birxil terjimisi «...yeni shu öydin ayrım bolghan, bir hoyliliq, dehliz ichige jaylashqa öyning...».

7:8 1Pad. 3:1

7:12 «ordidiki dehlizning témi...» — yaki «ibadetxanidiki aywinining témi...»

7:13 2Tar. 2:12

7:14 Mis. 31:3

7:15 2Pad. 25:16, 17; Yer. 52:21

7:21 «Ong teripige birni tiklep namini «Yaqin», sol teripige birni tiklep, namini «Boaz» atidi» — «Yaqin» dégenning menisi belkim «u mustehkemleydu», «Boaz»ning menisi belkim «uningda küch bar». Ongdin solgha oqughanda «U (Perwerdigar) küch bilen uni (bu öyni) mustehkemleydu».

7:23 2Tar. 4:2; Yer. 52:20

bilen zinnatlanganidi. Bular dasning chörisining herbir gézige undin, ikki qatar qoyulghan idi. Ular das bilen bir waqitta quyup chiqirilghanidi.²⁵ Das on ikki buqa shekli üstide turghuzulghanidi. Bularning üchi shimal terepke, üchi gherb terepke, üchi jenub terepke, üchi sherq terepke yuzlanganidi. «dengiz» bularning üstide idi; ularning arqisi ich teripide idi.²⁶ Dasning qélinliqi aliqanning kenglikidek bolup, uning girwiki piyalining girwikidek, shekli échilghan niluperdek idi. Uninggha ikki ming bat su sighatti.

²⁷ Uningdin bashqa u mistin on teglikni yasidi. Herbir teglikning uzunluqi töt gez, kenglik töt gez bolup, égziligi üç gez idi.²⁸ Bu teglikler shundaq yasalganidik, ularning resimlik taxtiliri bar idi; taxtiliri ramkilar ichige ornitilghanidi.²⁹ Ramkilarning otturisidiki resim taxtaylirida we ramkilarning özidimu shirlar, buqilar we kërublarning süretlik zinnatliri bar idi; shirlar we buqilarning asti we üsti zenjirsiman gül chembirek sheklide zinnatlanganidi.³⁰ Herbir teglikning mis oqliri bilen töt chaqi bar idi; teglikning dasni kötürüp turidighan töt burjikide jazisi bar idi; das astidiki putlirining her teripide torlanghan quyma gül shaxliri ornitilghanidi.

³¹ Her teglikning ichide chongqurluqi bir gez kélidighan «kichik teglik» bolup, aghzi dügilek idi; kichik teglikning uzunluqi bir yérin gez idi; aghzining etrapida neqishler bar idi; ularning ramkiliri dügilek emes, belki töt chasiliqi idi.

³² Töt chaqi resimlik taxtayliri astida bolup, ularning oqliri teglikke békitilgenidi. Herbir chaqning égziligi bir yérin gez idi.³³ Chaqlarning qurulmisi jeng harwilirining chaqliridek idi. Ularining qazanliri, qasqanliri, chétiqliri we oqlirining hemmisi mistin quyulghanidi.

³⁴ Herbir teglikning töt burjikide birdin töt tutquchi bar idi; ular tegliktin chiqip turatti we ular teglik bilen teng quyulghan.³⁵ Herbir teglikning töpisi égziligi yérin gez kélidighan bir yumilmaq jaza bar idi. Herbir teglikning töpisi tirek we resimlik taxtaylar bar idi. Ular teglik bilen teng quyulghan.³⁶ U mushu tirek we resim taxtayliridiki bosh orunlarga kérub, shir we xorma derexlirining nusxilirini we chörisige torlanghan gül shaxlirini neqish qildi.³⁷ Shu teriqide u mushu on teglikni yasap boldi. Hemmisi bir nusxada quyulup, oxshash chongluqta we sheklide idi.

³⁸ U mistin on das yasighan bolup, herbir dasqa qiriq bat su sighatti; herbir dasning toghrisi töt gez idi. On teglikning herbirining töpisi birdin das bar idi.³⁹ U besh dasni ibadetxanining ong yénida we beshni ibadetxanining sol yénida qoydi; mis dengizni ibadetxanining ong teripige, yeni sherqiy jenub teripige qoydi.

⁴⁰ Hiram shulargha teelluq das, kürek we qacha-quchilarnimu yasap teyyar qildi. Shundaq qilip Hiram Sulayman padishah üçhün Perwerdigarning öyining barliq qurulush xizmitini pütükzdi:

—
⁴¹ ikki tüwrük, ikki tüwrükning üstidiki apqursiman ikki bash we bu ikki bashni yépip turidighan ikki torni yasitip püttürdi, ⁴² shu ikki tor üstige qaychilashturulghan töt yüz anarni yasatti. Bir torda ikki qatar anar bolup, tüwrük üstidiki; apqursiman ikki bashni yépip turatti.⁴³ U on das tegliki we das teglikke qoyulidighan on «yuyush dési»ni, ⁴⁴ «mis dengiz» we uning astidiki on ikki mis buqini yasatquzdi, ⁴⁵ qazanlarni, küreklarni we qacha-quchilarnimu teyyar qildi. Hiram Perwerdigarning öyi üçhün Sulayman padishahning emri bilen yasighan bu heme nersiler parqiraydighan mistin idi.

7:24 2Tar. 4:3

7:26 «ikki ming bat» — bir bat 22 litr bolushi mumkin idi; undaqta 2000 bat 44000 litr idi. «Dengiz»ning shekli «dangqan shekli»diki das bolsa kérek.

7:29 «gül chembirek sheklide zinnatlanganidi» — ibranii tilidiki nusxisida qandaq menide ishlitilgini bizge téxi éniq emes.

7:31 «Her teglikning ichide chongqurluqi bir gez kélidighan «kichik teglik» bolup, ... ularning ramkiliri dügilek emes, belki töt chasiliqi idi» — pütük ayetning menisini alimlar téxi toluq éniqlighan emes. Bizning «perezi sxéma»mizni köring.

7:34 «Herbir teglikning töt burjikide birdin töt tutquchi bar idi» — mushu yerde ibranii tilida «burjek» («mürliri») dégen bu sözning mushu yerde qandaq menide ishlitilgini téxi éniq emes. «Tutquchi» dégen menisi éhtimalliqqa eng yéqin.

7:38 2Tar. 4:6

« Padishahlar «1» »

⁴⁶ Padishah ularni Iordan tüzlenglikide, Sukkot bilen Zaretanning otturisida, shu yerdiki séghizlayda qélip yasap, quydurup chiqti.

⁴⁷ Bu nersiler shunche köp bolghachqa, Sulayman ularning éghirliqini ölchimidi. Shuning bilen misning éghirliqi melum bolmide.

⁴⁸ Sulayman yene Perwerdigarning öyi ichidiki barliq eswablarni yasatti: — yeni altun xush-buygahni, «teqdim nan» qoyulidighan altun shireni, ⁴⁹ Kalamxana aldida turidighan sap altun chiraghdanlarni (beshni ong yénida, beshni sol yénida) yasatti; we shularning gülsiman zinnet-lirini, chiraghlirini, chiragh qisquchilirini altundin yasatti; ⁵⁰ das-piyalilirini, pichaqlirini, qachilirini, texsilirini we küdanlarning hemmisini sap altundin yasatti; u ichkiriki xanining, yeni eng muqeddes jayning qatlinidighan, qosh qanatliq ishiklarning girelirini we öydiki muqeddes jayning ishiklirining girelirini altundin yasatti.

⁵¹ Sulayman padishah Perwerdigarning öyi üchün qilduridighan hemme quruluslar tamam bolghanda, u atisi Dawut Xudagha atighan nersilerni (yeni kümüş, altun we türlük bashqa buyumlarni) ekeltürüp Perwerdigarning öyining xezinilirige qoydurdy.

Sulayman ehde sanduqini ibadetxanigha ekilip qoyidu

2Tar. 5:2-14; 2Tar. 6; 2Tar. 7:1-10

8¹ Shu chaghda Sulayman Perwerdigarning ehde sanduqini «Dawut shehiri»din, yeni Ziondin yötkep kélish üchün Israil aqsaqallirini, qebile beglirini we Israil jemetlirining beglirini Yérusalémgha öz yénigha yighilishqa chaqirdi...

² Buning üchün Israilning hemme ademliiri Étanim éyida, yeni yettinchi aydiki békitilgen héyt-ta Sulayman padishahning qéshigha yighildi. ³ Israilning hemme aqsaqalliri yétip kelgende Lawiylar ehde sanduqini kötürüp mangdi. ⁴ Ular Perwerdigarning ehde sanduqini, jamaet chédiri bilen uning ichidiki barliq muqeddes buyumlarni kötürüp élip chiqti. Kahinlar bilen Lawiylar mushularni élip chiqti.

⁵ Sulayman padishah we uning aldigha yighilghan barliq Israil jamaiti ehde sanduqining aldida méngip, köplikidin sanini élip bolmaydighan san-sanaqsiz qoy bilen kalilarni qurbanliq qilishatti.

⁶ Kahinlar Perwerdigarning ehde sanduqini öz jayigha, ibadetxanining ichki «kalamxana»sigha, yeni eng muqeddes jaygha élip kirip, kérublarning qanatlirining astigha qoydi.

⁷ Chünki kérublarning yéyilip turghan qaniti ehde sanduqining orni üstide bolghachqa, ehde sanduqi bilen uni kötürüp turidighan baldaqlarni yépip turatti. ⁸ Bu baldaqlar nahayiti uzun bolghachqa, kalamxanining aldidiki muqeddes jayda turup, ehde sanduqining yénidiki ikki baldaqning uchlirini körgili bolatti, biraq öyning sirtida ularni körgili bolmaytti; bu baldaqlar taki бүгүнге qeder shu yerde turmaqta. ⁹ Ehde sanduqining ichide Musa peyghember Horeb

7:48 «teqdim nanlar» — bashqa xil terjimiliri: «huzuriy nan»lar, «Xudaning huzuridiki nan»lar) yaki «tizilghan nan». Ular we altun shire toghruluq «Mis.» 25:23-30 we «Law.» 24:5-9ni köring.

7:48 Mis. 25:23; 30:1

7:51 2Sam. 8:7, 11; 2Tar. 5:2

8:1 «Dawut shehiri», yeni Zion... — «Zion» Yérusalémning ichidiki égizlik bolup, shu yerge daim qorghan sélinip turatti. Kéyin ibadetxanimu Zionda qurulghan.

8:1 2Sam. 5:9; 6:12, 17; 2Tar. 5:2

8:2 «yettinchi aydiki békitilgen héyt» — yeni «kepiler héyti» yaki «méwe hosul héyti». Bu héyt 7-ayning 15-22 künliride ötküzüldi («Law.» 23:34-43). Israilning erliri uninggha Yérusalémda qatnishishi lazim idi.

8:4 «jamaet chédiri» — yeni «jamaet yighilidighan chédir» yaki «ibadet chédiri».

8:6 «kalamxana» — 6:16 we izahatini köring.

8:8 «bu baldaqlar taki бүгүнге qeder shu yerde turmaqta» — «bүгүнге qeder...» dégen sözler ibadetxana téxi öz jayida turghan waqtida xatirlengen, elwette, we shunglashqa shuni ispatlayduki, «Padishahlar»ning köp qisimliri Yehudadiklarning sürgün bolushidin ilgiri yézilghan. «2pad.» 24-25 bablirini belkim kéyinki bir pütükchi qoshup yazghan bolushi mumkin.

téghida turghanda ichige salghan ikki tash taxtidin bashqa héchnerse yoq idi (Israilar Misir zéminidin chiqqandin kéyin Perwerdigar ular bilen horebde ehde tüzgenidi)...

¹⁰ We shundaq boldiki, kahinlar muqeddes jaydin chiqishighila, bir bulut Perwerdigarning ibadetxanisini qapliwaldi. ¹¹ Kahinlar bulut tüpeylidin öz wezipilirini öteshke öre turalmaytti; chünki Perwerdigarning julasi Perwerdigarning öyini toldurghanidi.

¹² Bu peyette Sulayman: — Perwerdigar tum qarangghuluq ichide turimen, dep éytqanidi;

¹³ Lékin, i Perwerdigar, men derweqe Séning üçün bir heywetlik makan bolsun dep, Sen mengü turidighan bir öyni yasidim, dédi. ¹⁴ Andin padishah burulup barliq Israil jamaitige bext tilidi; Israilning barliq jamaiti uning aldida turatti. ¹⁵ U mundaq dédi: — «Israilning Xudasi Perwerdigargha teshekkür-medhiye bolghay! U Öz aghzi bilen atam Dawutqa wede qilghanidi we Öz qoli bilen uni emelge ashurdi. U Dawutqa yene: —

¹⁶ «Men Öz xelqim Israilni Misir zéminidin élip chiqqan künden buyan namim üçün bu yerde bir öy salay dep Israilning herqaysi qebililirining sheherliridin héchqaysisini tallimidim; biraq xelqim bolghan Israilgha hökümraniq qilsun dep Dawutni tallidim» dégenidi. ¹⁷ Emdi atam Dawutning Israilning Xudasi Perwerdigarning namigha atap bir öy sélish arzu-niyiti bar idi.

¹⁸ Biraq Perwerdigar atam Dawutqa: «Könglünde Méning namimgha bir öy yasashqa qilghan niyiting yaxshidur; ¹⁹ emma shu öyni sen yasimaysen, belki séning pushtungdin bolidighan oghlung, u Méning namimgha atap shu öyni salidu», dégenidi.

²⁰ Mana emdi Perwerdigar Öz sözige emel qildi. Men Perwerdigar wede qilghinidek, atamning ornini bésip, Israilning textige olturdum; Israilning Xudasi Perwerdigarning namigha atap bu öyni saldim. ²¹ Öyde ehde sanduqi üçün bir jayni rastlidim; ehde sanduqi ichide Perwerdigarning ata-bowilirimizni Misir zéminidin élip chiqqanda, ular bilen tüzgen ehde taxtiliri bardur».

Sulayman Israil üçün dua qilidu

²² Andin Sulayman Israilning barliq jamaitige yüzlinip, Perwerdigarning qurbangahining aldida turup, qollarini asmangha qaritip kütürüp ²³ mundaq dua qildi: — «I Israilning Xudasi Perwerdigar! Ne yuqiriqi asmanda ne töwenki yerde sendek Xuda yoqtur; aldingda pütün qelbi bilen mangidighan qulliring üçün ehdengde turup özgermes muhebbitingni körsetküchisen.

²⁴ Chünki Sen Öz qulung atam Dawutqa bergen wedide turdung; Sen Öz aghzing bilen éytqan sözüngge mana бүгүнкидек Öz qolung bilen emel qilding. ²⁵ Emdi hazir, i Israilning Xudasi Perwerdigar, Öz qulung atam Dawutqa: — «Eger séning ewladliring öz yollirigha segek bolup sen Méning aldimda mangghandek mangidighan bolsa, sanga ewladingdin Israilning textide olturidighan bir zat kem bolmaydu» dep bergen wedengde turghaysen. ²⁶ Emdi hazir, i Israilning Xudasi, Sen qulung Dawutqa éytqan sözliring emelge ashurulghay, dep ötünimen!

²⁷ Lékin Xuda Özi rastla yer yüzide makan qilamdu? Mana, asmanlar bilen asmanlarning asmini séni sikhduralmighan yerde, men yasighan bu öy qandaqmu Séning makanining bolalisun?! ²⁸ Lékin i Perwerdigar Xudayim, qulungning duasi bilen iltijasigha qulaq sélip, qulungning бүгүн Sanga kütürgen nidasi we tilikini anglighaysen; ²⁹ shuning bilen Öz

8:9 «Horeb téghi» — Sinay téghining bashqa bir ismidur.

8:9 Mis. 34:27

8:11 Mis. 40:34, 35; 2Tar. 7:2

8:12 Mis. 20:21; Law. 16:2; Qan. 4:11; 5:22; 2Tar. 6:1

8:13 «séning üçün bir heywetlik makan» — yene birxil terjimisi «séning üçün bur turalghu makan». «heywetlik makan» — yene birxil terjimisi «turalghu makan».

8:16 2Sam. 7:6; 2Tar. 6:5

8:17 2Sam. 7:2; 1Tar. 17:1; 2Tar. 6:7

8:22 2Tar. 6:12

8:25 2Sam. 7:12, 16; 1Pad. 2:4; Zeb. 132:12

8:27 2Tar. 2:5; Yesh. 66:1; Yer. 23:24; Ros. 7:49

közliringni kéche-kündüz bu öyge, yeni Sen: «Méning namim u yerde ayan bolsun» dep éytqan jaygha kéche-kündüz tikkeysen; Öz qulungning u jaygha qarap qilghan duasigha qulaq salghaysen.³⁰ qulung we xelqing Israil bu jaygha qarap dua qilghan chaghda, ularning iltijisigha qulaq sélip, Öz makaning qilghan asmanlardin turup anglighaysen, anglighiningda ularni kechürgeysen.

³¹ Eger birsi öz qoshnisigha gunah qilsa we shundaqla ishning rast-yalghanliqini békitish üçün qesem ichküzülse, bu qesem bu öydiki qurbangahingning aldigha kelse, ³² Sen qesemni asmanda turup anglap, amal qilip öz bendiliring otturisida höküim chiqarghaysen; gunahi bar ademni gunahqa tartip, öz yolini öz béshigha yandurup, gunahsiz ademni aqlap, öz adilliqigha qarap uninggha heqqini bergeysen.

³³ Öz xelqing Israil Séning aldingda gunah qilghini üçün düşmendin yéngilse, Sanga qaytip bu öyde turup, namingni étirap qilip, Sanga dua bilen iltija qilsa, ³⁴ Sen asmanda anglap, Öz xelqing Israilning gunahini kechürüp, ularni Sen ata-bowilirigha teqdim qilghan zémingha qayturup kelgeysen.

³⁵ Ular Sanga gunah qilghini üçün asman étilip yamghur yaghmaidighan qiliwétilgen bolsa, lékin ular bu jaygha qarap Sanga dua qilip namingni étirap qilip, Séning ularni qiyinchiliqqa salghining tüpeylidin öz gunahidin yénip towa qilsa, ³⁶ Sen asmanda turup qulaq sélip, qulliringning we xelqing Israilning gunahini kechürgeysen; chünki Sen ulargha méngish kérek bolghan yaxshi yolni ögitisen we Öz xelqingge miras qilip bergen zémanning üstige yamghur yaghdurisen!

³⁷ Eger zéminda acharchiliq ya waba bolsa, ya ziraetler Dan almisa ya hal chüshse ya uni chéketkiler ya ki chéketke lichinkiliri bésiwalsa, ya düşmenler ularning zémindiki sheherlirining qowuqlirigha hujum qilip qorshiwalsa, ya herqandaq apet ya késellik bolsa, ³⁸ Séning xelqing bolghan Israildiki herqandaq kishi öz könglidiki wabani bilip, ulardin herqaysi kishi qollirini bu öyge sunup, herqandaq dua ya ki iltija qilghan bolsa, ³⁹ emdi Sen turuwatqan makaning asmanda turup anglap, kechürüm qilghaysen; Sen herbir ademning qelbini bilgechke, amal qilip özining yollirini özige yandurghaysen (chünki Senla, yalghuz Senla hemme insan balilirining qelblirini bilgüchidursen); ⁴⁰ shundaq qilip, ular Sen ata-bowilirimizgha teqdim qilghan zéminda olturup ömrining hemme künliride sendin qorqidighan bolidu.

⁴¹ Öz xelqing Israildin bolmighan, Séning ulugh naming tüpeylidin yiraq-yiraqlardin kelgen musapir bolsa ⁴² (chünki ular Séning ulugh naming, qudretlik qolung we sozghan biliking toghrisida angliylaydu), — undaq birsi kélip bu öy terepke qarap dua qilsa, ⁴³ Sen turuwatqan makaning bolghan asmanlarda uninggha qulaq sélip, u musapir Sanga nida qilip tiliginining hemmisige muwapiq qilghaysen; shuning bilen yer yüzidiki barliq eller namingni tonup yétip, Öz xelqing Israildek Sendin qorqidighan bolup, men yasighan bu öyning Séning naming bilen atalghinini bilidu..

⁴⁴ Eger Séning xelqing Séning tapshuruqung bilen düşmini bilen jeng qilishqa chiqqanda, Sen tallighan bu sheherge, shundaqla men naminggha atap yasighan bu öy terepke qarap Sen Perwerdigargha dua qilsa, ⁴⁵ Sen asmanlarda turup ularning duasi bilen iltijasigha qulaq sélip, ularni nusretke érishtürgeysen.

8:29 «u jaygha qarap qilghan duasigha...» — ya ki bolmisa: «u jay toghrisidiki duasi...».

8:29 Qan. 12:11

8:31 «Eger birsi öz qoshnisigha ... ishning rast-yalghanliqini békitish üçün qesem ichküzülse, bu qesem bu öydiki qurbangahingning aldigha kelse...» — bundaq qesem toghruluq «Chöl.» 5:11-31ni körüng. «Qesem bu öydiki qurbangahning aldigha kelse...» — mumkinchilik barki, Israilda mushundaq qesemlerni ichish üçün qurbangahning aldigha kélish kérek emes idi, peqet: «Xudaning qurbangahi aldida qesem qilimenki...» dégende sözler éytilghan bolsa «qurbangah öz aldida turghandek» hésablinatti.

8:43 «bu öy Séning naming bilen atilidu» — bu ibare Xudaning ibadetxanisi toghruluq «bu öy Méningkidur» we «bu öyde Méning kim ikenlikim ayan qilinidu» dégende ikki meqsitini körsitidu.

⁴⁶ Eger ular sanga gunah sadir qilghan bolsa (chünki gunah qilmaydighan héchkishi yoqtur) Sen ulargha ghezeplinip, ularni dushmanlirining qoligha tapshurghan bolsang, bular ularni yiray-yéqingha, özlirining zéminigha sürgün qilip élip barghan bolsa,⁴⁷ lékin ular sürgün qilinghan yurtta es-hoshini tépip towa qilip, özi sürgün bolghan yurtta Sanga: — Biz gunah qilip, qebihlikke bérilip Sendin yüz örüp kettuq, dep yélinisa,⁴⁸ — eger ularni sürgün qilghan dushmanlirining zéminida pütün qelbi we pütün jénidin Séning teripingge yénip, Sen ularning ata-bowilirigha teqdim qilghan zémingha, Sen tallighan sheher terepke we men naminggha atap yasighan bu öy terepke yüzini qilip, Sanga qarap dua qilsa,⁴⁹ Sen turuwatqan makaning bolghan asmanlarda turup ularning duasi we iltijasini anglap ular üçün höküm chiqirip,⁵⁰ Öz xelqingning Sanga sadir qilghan gunahini, Sanga ötküzgen hemme itaetsizliklerini kechürüm qilghaysen we ularni sürgün qilghanlarning aldida ulargha rehim tapquzhaysenki, shular ulargha rehim qilsun⁵¹ (chünki ular Özüng Misirdin, yeni tömür tawlash péchidin chiqarghan Öz xelqing we Öz mirasingdur);⁵² Séning közliring Öz qulungning iltijasigha we Öz xelqingning iltijasigha ochuq bolghay, ular her ishta sanga nida qilip tiliginide ulargha qulaq salghaysen;⁵³ chünki Sen ata-bowilirimizni Misirdin chiqarghiningda Öz qulung Musa arqiliq éytqiningdek, Sen xelqingni Özüngge xas mirasing bolsun dep, yer yüzidiki hemme eller arisidin ularni ayrim élip talliding, i Reb Perwerdigar!..»

⁵⁴ Sulayman Perwerdigargha shu barliq dua we iltijalirini qilip bolghanda, qollirini asmangha qarap kütürüp Perwerdigarning qurbangahining aldida tizlinip turghan yerdin qopup,⁵⁵ öre turup Israilning barliq jamaitige yuqiri awazda bext tilep mundaq dédi: — ⁵⁶ «Uning barliq wede qilghini boyiche Öz xelqi Israilgha aram bergen Perwerdigar mubarektur! U Öz quli Musaning wasitisi bilen qilghan hemme méhribane wedilerning héchbiri yerde qalmidi!.

⁵⁷ Perwerdigar Xudayimiz ata-bowilirimiz bilen bolghandek biz bilen bille bolghay; U ne bizdin waz kechmisun ne bizni tashlimisun;⁵⁸ buning bilen U qelbimizni Uning yol-lirida méngishqa, Özi ata-bowilirimizgha buyrughan emrler, belgilimiler we hökümlerni tutushqa Özige mayil qilghay;⁵⁹ méning Perwerdigarning aldida iltija qilghan bu sözli-rim kéche-kündüz Perwerdigar Xudayimizning yénida tursun; shuning bilen Öz qulung üçün toghra höküm qilip, xelqing Israil üçün toghra höküm qilip, her kündiki derdige yetkeysen;⁶⁰ shuning bilen yer yüzidiki hemme eller Perwerdigar Özi Xudadur, Uning-din bashqisi héchqaysisi yoqtur dep bilgey..⁶¹ shundaqla бүгүн qilghininglarga oxshash Uning belgilimiliride méngishqa we emrlirini tutushqa qelbinglar Perwerdigar Xudayi-mizgha mukemmel bolghay!..»

Sulayman ibadetxanini Xudagha ataydu

⁶² We padishah pütün Israil bilen bille Perwerdigarning aldida qurbanliqlarni qildi.⁶³ Sulay-man Perwerdigargha inaqliq qurbanliqi süpitide yigirme ikki ming kala we bir yüz yigirme ming qoy qurbanliq qildi. Padishah bilen barliq Israillar shundaq qilip Perwerdigarning öyini uninggha béghishlidi..⁶⁴ Shu küni padishah Perwerdigarning öyining aldidiki hoylisining otturisini ayrip muqeddes qilip, u yerde köydürme qurbanliqlar, ashliq hediye-liri we inaqliq qurbanliqlirining yaghlirini sundi; chünki Perwerdigarning aldida turghan mis qurbangah köydürme qurbanliqlar, ashliq hediye-liri we inaqliq qurbanliqlirining yaghlirini qobul qilishqa kichik keldi..⁶⁵ Shuning bilen u waqitta Sulayman we uning bilen bolghan pütün Is-

8:46 2Tar. 6:36; Pend. 20:9; Top. 7:20; 1Yuha. 1:8, 10

8:53 Mis. 19:5; Qan. 4:20; 7:6; 9:26, 29; 14:2

8:56 Ye. 21:45

8:60 Qan. 4:35, 39

8:63 2Tar. 7:5-10

8:64 2Tar. 7:7

« Padishahlar «1» »

rail, yeni Xamat rayonigha kirish éghizidin tartip Misir éqinighiche hemme yerlerdin kelgen zor bir jamaet Perwerdigar Xudayimizning aldida yette kün we yene yette kün, jemi on töt küngichilik héyt ötküzdi...⁶⁶ Sekkizinci künide u xelqni qayturdi; ular padishahning bextini tilidi; andin ular Perwerdigarning Öz quli Dawutqa we xelqi Israilgha qilghan yaxshiliqliri üçün qelbide shad-xuram bolup öz öy-chédirlirige qaytip ketti...

Perwerdigar Sulaymangha wede hem agah béridu

2Tar. 7:11-22

9¹ Sulayman Perwerdigarning öyi, padishah ordisi we shundaqla qurushni arzu qilghan bashqa quruluşlarni könglidikidek pütüküzüp bolghanda, ² Perwerdigar Sulaymangha Gibéonda körüngendek emdi ikkinchi qétim uninggha köründi...

³ Perwerdigar uninggha mundaq dédi: — «Sen Méning aldında qilghan dua we iltijayingni an-glidim; Méning namim uningda ebedgiche ayan qilinishi üçün, sen yasighan bu öyni Özümge muqeddes qildim. Méning közlirim we könglüm shu yerde hemishe bolidu...⁴ Sen bolsang, atang Dawutning aldında mangghinidek, senmu sanga buyrughinimning hemmisige muwapiq emel qilish üçün, belgilimilirim we hökümlirimni tutup, pak köngül we durusluq bilen aldında mangsang, ⁵ Men emdi atang Dawutqa: «Israilning textide sanga ewladingdin olturushqa bir zat kem bolmaydu» dep wede qilghinidek, Men padishahliq textingni Israilning üstide ebedgiche mehkem qilimen...⁶ Lékin özüng ya oghulliring Manga egishishtin waz kéchip Men aldinglarda qoyghan emrlirim bilen belgilimilirimni tutmay, belki bashqa ilahlarning qulluqigha kirip ulargha sejde qilsanglar, ⁷ shu chaghta Men Israilni ulargha teqdim qilghan zéminidin üzüp chiqiri-men; we Öz namimni körsitishke Özümge muqeddes qilghan bu öyni nezirimdin tashlaymen we Israil hemme xelqler arisida söz-chöchek we tapa-tenining obyékti bolidu; ⁸ Bu öy gerche hazir körkem körünsimu, shu zamanda uningdin ötkenlerning hemmisi zor heyran qélishop üshqirtip: «Perwerdigar bu zémingha we bu öyge némishqa shundaq qildi?» dep soraydu....»

⁹ Kishiler: — Chünki zémindiki xelqler öz ata-bowilirini Misir zéminidin chiqarghan Perwerdigar Xudasini tashlap, özlirini bashqa ilahlargha baghlap, ulargha sejde qilip qulluqida bol-ghanliqi üçün, Perwerdigar bu pütkül külpetni ularning béshigha chüshürüptu, dep jawab béridu.

Tashqi ishlar we bashqa quruluşlar

2Tar. 8:1-18

¹⁰ Shundaq boldiki, yigirme yil ötüp, Sulayman u ikki öyni, yeni Perwerdigarning öyi bilen padishah öyini yasap bolghandin kéyin, ¹¹ Turning padishahi Hiram Sulaymangha barliq telepliri boyiche kédir derexliri, archa derexliri we altun teminligini üçün Sulayman pa-dishah uninggha Galiliye ölkisidin yigirme sheherni berdi. ¹² Hiram Sulayman uninggha

8:65 «Xamat rayonigha kirish éghizidin tartip...» — yaki «Libo-Xamattin tartip». «...jamaet Perwerdigar Xudayimizning aldida yette kün we yene yette kün, jemi on töt küngichilik héyt ötküzdi» — «kepiler héyti»ning békitilgen waqti yette kün idi. Israilar mushu waqitqa yene yette kün qoshti.

8:66 «Sekkizinci künide» — démek, ikkinchi «yette kün»din kéyinki künde.

9:1 2Tar. 7:11

9:2 1Pad. 3:5

9:3 Qan. 12:11; 1Pad. 8:29

9:5 2Sam. 7:12, 16; 1Pad. 6:12; 2:4; 1Tar. 22:10; Zeb. 89:28-29; 132:12

9:6 2Sam. 7:14; Zeb. 89:30-32

9:7 Qan. 28:37; Yer. 7:15

9:8 «bu öy gerche hazir körkem körünsimu,...» — bashqa birxil terjimisi (bezi kona tékistlerge egiship): «bu öy bir xarabe bolidu,...»

9:8 Qan. 29:23; 2Tar. 7:21; Yer. 22:8

9:10 2Tar. 8:1

bergen sheherlarni körüşke Turdin chiqip keldi; lékin ular uninggha héch yaqmidi. ¹³ U: — Hey buradirim, sen mushu manga bergining zadi qandaq sheherler?! — dédi. U ularni «Kabulning yurti» dep atidi, we ular бүгүнкү күнгиче shundaq atilidu. ¹⁴ Hiram bolsa padishahqa bir yüz yigirme talant altun ewetkenidi...

¹⁵ Sulayman padishah Perwerdigarning öyini, öz öyini, Milloni, Yérusalémning sépilini, Hazorni, Megiddoni we Gezer sheherlirini yasash üçün hashargha tutqan ishligüchilerning ishliri mundaq: — ¹⁶ (Misirning padishahi Pirewn chiqip Gezerge hujum qilip élip, uni otta köydürüp, sheherde turuwatqan Qanaaniylarni qirip, sheherni toy sowghisi süpitide Sulaymanning xotuni bolghan öz qizigha bergenidi) ¹⁷ Sulayman Gezer bilen töwenki Beyt-Horonni bina qildi; ¹⁸ u Baalat bilen öz zéminidiki chölge jaylashqan Tadmornimu yéngidin yasidi, ¹⁹ shundaqla özige xas hemme ambar sheherlirini, «jeng harwisi sheherliri»ni, «atliqlar sheherliri»ni we Yérusalémda, Liwanda we özi soraydighan barliq zéminde xalighinini bina qildi.

²⁰ Israillardin bolmighan Amoriylar, Hittiylar, Perizziylar, Hiwiylar we Yebusiylardin Israil zéminida qélip qalghanlarning hemmisini bolsa, ²¹ Sulayman bularni, yeni Israillar pütünley yoqitalmighan ellerning qalduq ewladirini qulluq hashargha tutti. Ular бүгүнкү күнгичe shundaq bolup keldi...

²² Lékin Sulayman Israillardin héchkimni qul qilmay, belki ularni leshker, xizmetkar, höküm-dar-emeldar, harwa bilen atliqlarning serdarliri qildi. ²³ Bulardin Sulaymanning ishlirini bash-quridighan, yeni ishligüchilerning üstige qoyulghan chong nazaretchiler besh yüz ellik idi.

²⁴ Pirewnning qizi Dawutning shehiridin köchüp Sulayman uning üçün yasighan öyde olturghinida, u Millo qel'esini yasidi. ²⁵ Sulayman Perwerdigargha yasighan qurbangahda yilda üç qétim köydürme qurbanliqlar bilen inaqliq qurbanliqlirini sunatti we Perwerdigarning aldidiki xushbuygahta xushbuy yaqatti. Shu teriqide u ibadetxanining ishlirini pütküzdü.

²⁶ Sulayman padishah Ézion-Geberde bir türküm kémilerni yasidi. U yer bolsa Édom zéminida, Qizil déngiz boyidiki Élatning yénida idi. ²⁷ Hiram öz xizmetkarliri, yeni déngizchiliqni obdan bilidighan nechche kémichilerni Sulaymanning xizmetkarlirigha qoshulup kémilerde ishleshe-ke ewetti. ²⁸ Ular Ofirgha béríp, u yerdin töt yüz yigirme talant altunni élip kélip, Sulayman padishahqa apardi..

Shébaning ayal padishahi Sulaymanni izdep kélidu

2Tar. 9:1-12

10 ¹ Shébaning ayal padishahi bolsa Sulaymanning Perwerdigarning nami bilen baghlinishliq bolghan dangq-shöhritini anglap, uni qiyin chigish-soallar bilen sinighili keldi. ² U xushbuy buyumlar, intayin tola altun we yaqut-göherler artilghan tögilerni élip, chong debdebe

9:13 «Kabulning yurti» — «kabul» dégenning menisi belkim «cheklik» bolushi mumkin. Ibraniy tilida sözning ahangi «erzimes»ke yéqin kélidu.

9:14 «bir yüz yigirme talant altun» — bir talant (altun) belkim 27 kilogram idi. 120 talant 3240 kilogram; hazirqi pulda bolsa (2008-yili) 100 milyon dollar bolidu.

9:15 «Millo» — belkim Yérusalémdeki éğızlikke jaylashqan bir qel'e yaki istihkam idi.

9:18 2Tar. 8:6

9:21 Israillar pütünley yoqitalmighan ellerning qalduq ewladiri... — bu ishlarning tarixi «Yeshua peyghember» dégen qismida pütülgen. Tewrattiki «Yeshua»ni körüng. Mushu hasharchilar 13:5-16de xatirilengenlerdin bashqa hasharchilar bolsa kérek idi. «Ular Qanaaniylar qatarliqlar бүгүнкү күнгичe shundaq bolup keldi» — bu söz Israillar téxi öz wetinide turghan waqtda xatirilengen, elwette.

9:22 Law. 25:39

9:24 2Tar. 8:11

9:25 «Shu teriqide u ibadetxanining ishlirini pütküzdü» — bu jümlining menisi belkim Sulayman héytlerni mushu ibadetxanida ötközüshliri bilen herbir bashqa «ibadet jayliri», bolupmu «yuqiri jaylar»ning inawetsizlikini körsetti. Démek, shu chaghdin bashlap Perwerdigar qurbanliqlarni qobul qilghan jay peqet Yérusalémdeki ibadetxanila idi.

9:26 «Qizil déngiz boyidiki Élat» — yaki «Qizil déngiz boyidiki Élat» (hazirqi nami «Élat»).

9:28 «töt yüz yigirme talant altun» — bir talant (altun) belkim 27 kilogram idi. Undaqta 420 talant 11340 kilogram.

« Padishahlar «1» »

bilen Yérusalémgha keldi. Sulaymanning qéshigha kelgende öz könglige pükken hemme ish toghruluq uning bilen sözleshti.³ Sulayman uning hemme sorighanlirigha jawab berdi. Héchnéme padishahqa qaranghu emes idi, belki hemmisi uninggha jawab berdi.

⁴ Shébaning ayal padishahi Sulaymanning danaliqigha, yasighan orda-saraygha, ⁵ dastixandiki taamlargha, emeldarlarning qatar-qatar olturushlirigha, xizmetkarlirining qatar-qatar turushlirigha, ularning kiygen kiyimlirige, uning saqiylirigha we uning Perwerdigarning öyide atap sunghan köydürme qurbanliqlirigha qarap, üni ichige chüshüp ketti.

⁶ U padishahqa: — Men öz yurtumda silining ishliri we danaliqliri toghrisida anglighan xewer rast iken; ⁷ Emma men kélip öz közlirim bilen körmigüche bu sözlerge ishenmigenidim; we mana, men yériminimu anglimighan ikenmen; silining danaliqliri bilen beriket-bayashatliqliri men anglighan xewerdin ziyade iken. ⁸ Silining ademliri némidégen bextlik-he! Hemishe silining aldilirida turup danaliqlirini anglaydighan bu xizmetkarlar neqeder bextliktur! ⁹ Silidin söyüngen, silini Israilning textige olturghuzghan Perwerdigar Xudaliri mubarektur! Perwerdigar Israilgha menggülik baghlighan muhebbiti üçün, U silini toghra höküm we adalet sürgili padishah qildi, dédi.

¹⁰ U padishahqa bir yüz yigirme talant altun, intayin köp xushbuy buyumlar we yaqut-göherlerni sowgha qildi. Shébaning ayal padishahi Sulayman padishahqa sunghan shunche zor miqdardiki xushbuy buyumlar uningdin kéyin héch körüngen emes ¹¹ (Hiramning Ofirdin altun epkélidighan kémilirimu Ofirdin yene intayin zor miqdardiki sendel yaghichi we yaqut-göherlerni élip keldi. ¹² Padishah sendel yaghichidin Perwerdigarning öyi üçün we padishahning ordisi üçün pelempey-salasunlar yasatti hem neghme-nawachilar üçün chiltarlar we sazlar shuningdin yasatti. Shu waqittin kéyin shundaq zor miqdardiki ésil sendel yaghichi bu waqitqiche héch keltürülmidi ya körülüp baqmidi).¹³ Sulayman padishah Shébaning ayal padishahigha öz shahane saxawitidin bergendin bashqa, ayal padishahning köngli tartqan hemmini — néme sorisa, shuni berdi; andin u xizmetkarliri bilen yolgha chiqip öz yurtigha qaytip ketti.

Sulaymanning bayliqliri

2Tar.9:13-28

¹⁴ Sulaymangha her yili keltürülgen altunning özi alte yüz atmish alte talant idi.¹⁵ Bu kirimdin bashqa, tijarechilerdin, oqetchilerning sodisidin, barliq Erebiye padishahliridin we öz zéminidiki emeldarlardin hem altun keltürüldi.

¹⁶ Sulayman padishah ikki yüz chong siparni soqturdi we her sipargha alte yüz shekel altun ketti; ¹⁷ shundaqla üç yüz qalqanni yapilaqlanghan altundin yasidi; herbir qalqanni yasashqa üç mina altun ishlitildi; padishah ularni «Liwan ormini sariyi»gha ésip qoydi.

¹⁸ Padishah pil chishliridin chong bir textni yasap, uni tawlanghan altun bilen qaplatti.¹⁹ Textning alte qewetlik pelempiyi bar idi. Textning bash yölenchüki yumilap bolup, orunduqning ikki yénida tayanghuchisi bar idi, herbir tayanghuchning yénida birdin öre turghan shirning heykili bar idi. ²⁰ Alte qewetlik pelempeynig üstide, ong we sol teripide öre turghan on ikki

10:2 2Tar. 9:1; Mat. 12:42; Luqa 11:31

10:5 «.. uning, *yeni Shébaning ayal padishahning...* üni ichige chüshüp ketti» — ibraniy tilida «uningda roh qalmidi». Démek, intayin heyran qaldi.

10:12 2Tar. 9:11

10:14 «666 talant» — 22 tonna.

10:16 «600 shekel» — 600 shekel belkim 7 kilogramgha yéqin.

10:16 1Pad. 14:26

10:17 «üch mina altun» — «mina» éghirliq birligi idi, hazirqi birliklerde qanche ikenliki éniq emes.

10:17 1Pad. 7:2

10:18 2Tar. 9:17

shirning heykili bolup, herbir basquchning ong-sol teripide birdin bar idi; bashqa héchqandaq elde uninggha oxshash yasalghini yoq idi.

²¹ Sulayman padishahning barliq jam-piyaliliri altundin yasalghan; «Liwan ormini sariyi»diki barliq qacha-quchilar tawlanghan altundin yasalghan; ularning héchqaysisi kümüshtin yasal-mighan; Sulaymanning künliride kümüş héchnémige erzimeytti. ²² Chünki padishahqa qa-rashliq déngizda yüridighan, Hiramning kémilirige qoshulup «Tarshish kéme» etritimu bar idi; «Tarshish kéme etriti» üç yilda bir qétim kélip altun-kümüş, pil chishliri, maymunlar we tozlarni ekéletti..

²³ Sulayman padishah yer yüzidiki barliq padishahlardin bayliqta we danaliqta üstün idi.. ²⁴ Xuda Sulaymanning könglige salghan danaliquni anglash üçün yer yüzidikiler hemmisi uning bilen didarlshish arzusi bilen kéletti. ²⁵ Kelgenlarning hemmisi öz sowghitini élip kéletti; yeni kümüş qacha-quchilar, altun qacha-quchilar, kiyim-kéchekler, dubulgha-sawutlar, tétitqular, atlar we qéchirlarni élip kéletti. Ular her yili belgilik miqdarda shundaq qilatti..

²⁶ We Sulayman jeng harwiliri we atliq eskerlerni yighdi; uning bir ming töt yüz jeng harwisi, on ikki ming atliq eskiri bar idi; u ularni «jeng harwisi sheherliri»ge we özi turuwatqan Yéru-salémgha orunlashturdi..

²⁷ Padishah Yérusalémde kümüşni tashtek köp, kédir derexlinirini jenubiy tüzlengliktiki üjme derexlirige oxshash nurghun qildi..

²⁸ Sulayman alghan atlar Misirdin we Kuwedin idi; padishahning tijaretchiliri ularni Kuwedin békitalgen bahada alatti.. ²⁹ Misirdin élip kelgen bir jeng harwisining bahasi alte yüz kümüş tengge, her at bolsa yüz ellik tengge idi; we ular yene Hittiyarlarning padishahliri hem Suriye padishahliri üçünmu oxshash bahada élip chiqti..

Sulayman köp ayallarni élip, ularning ézitquluqi bilen butpereslikke téyilip kétidu

11 ¹ Lékin Sulayman padishahning köngli Pirewnning qizidin bashqa köp chetellik ayallargha, jümlidin Moabiy, Ammoniy, Édomiy, Zidoniy, Hittiy ayallirigha chüshkenidi.. ² Perwerdigar eslide mushu eller toghruluq Israillargha: «Ularning qizlirini izdep barmanglar, we ularni silerningkilerge kirgüzmenglar; chünki ular köngülliringlarni choqum öz mebudlirigha azduridu» dep agahlandurghan. Biraq Sulaymanning köngli del shulargha

10:22 «Tarshish kéme» —Belkim Tarshish dégen portqa bérp kélish sepirige chidamliq bolghan kémini körsitetti. «Tarshish» dégen isim Ispaniye, shimaliy Afrika yaki Britaniyeni yaki üçining hemmisini körsitidu. Bezi ilimler Somaliyening (sherqiy Afriqaning) déngiz boyida tötinchi bir Tarshishmu bolghan, dep qaraydu.

10:23 1Pad. 3:12, 13

10:25 «tétitqular» — yaki «xushbuy buyumlar». «Ular her yili belgilik miqdarda shundaq qilatti» — yaki «yilmuyil ular shundaq qilatti».

10:26 1Pad. 5:20; 2Tar. 1:14; 9:25

10:27 «kédir derexlinirini...» — yaki «kédir yaghichini...». Lékin bizningche Sulayman kédir yaghichini ishlipti qalmay, shu chirayliq derexlerdin Yérusalém etrapigha köp tiktürdi («Top.» 2:5ni körüng). «jenubiy tüzlengliktiki...» — ibraniy tilida «Shefelahdiki...». «Shefelah» bu yerning (tüzlenglikning) ismi.

10:27 2Tar. 1:15; 9:27

10:28 «padishahning tijaretchiliri ularni Kuwedin békitalgen bahada alatti» —Bu jümlining bashqa birxil terjimisi: «padishahning tijaretchiliri ularni karwangha qoshup alatti». «Kuwe» bolsa hazirqi Türkiyening jenubiy teripide.

10:28 2Tar. 1:16; 9:28

10:29 «bir jeng harwisining bahasi alte yüz kümüş tengge...» — mushu ayettiki «tengge»ning qimmiti hazirghiche éniq emes. Eger «shekel» bolsa 11.4 gramni körsitidu.

10:29 2Tar. 1:17

11:1 «Lékin Sulayman padishahning köngli Pirewnning qizidin bashqa köp chetellik ayallargha, jümlidin Moabiy, Ammoniy, Édomiy, Zidoniy, Hittiy ayallirigha chüshkenidi» — bu babta xatirilengen hemme ishlar «Qanun Sherhi»diki emrlerge xilap. «Qan.» 17:16-20ni körüng.

11:1 Qan. 17:17

baghlandi.³ Uning yette yüz ayali, yeni xanishi we üç yüz kéniziki bar idi; ayalliri uning könglini azdurup buruwetkenidi.

⁴ Shundaq boldiki, Sulayman yashanghanda, uning ayalliri uning könglini bashqa ilahlargha azdurup buruwetti; shuning üçün uning köngli atisi Dawutningkidek Perwerdigar Xudasigha mutleq sadiq bolmide.

⁵ Shunga Sulayman Zidoniylarning mebudi Ashtarotni, Ammoniylarning yirginchlik mebudi Milkomni izdidi; ⁶ Shuning bilen Sulayman Perwerdigarning neziride rezillik qildi; u atisi Dawut Perwerdigargha egeshkendek izchilliq bilen egeshmide.

⁷ Andin Sulayman Yérusalém aldidiki édirliqta Moabiylarning yirginchlik mebudi Kémosh hem Ammoniylarning yirginchlik mebudi Milkom üçün bir «yuqiri jay»ni yasidi; ⁸ shuningdek özi-ning mebudlirigha xushbuy yaqidighan we qurbanliq qilidighan herbir yat ellik ayali üçünmu u shundaq qildi; ⁹⁻¹⁰ Shunga Perwerdigar Sulaymandin renjidi; gerche U uninggha ikki qétim körüngen bolsimu, shundaqla uninggha del mushu ish toghruluq, yeni bashqa ilahlarni izdimeslikini tapilighan bolsimu, uning köngli Israilning Xudasi Perwerdigardin aynip ketti; u Perwerdigarning tapilighinigha emel qilmide. ¹¹ Shuning üçün Perwerdigar Sulaymangha mundaq dédi: — «Sen shundaq qiliwérp, Méning sanga buyrughan ehdem bilen belgilirimni tutmighining üçün, Men jezmen padishahliqni sendin yirtiwétip xizmetkaringgha bérimen.» ¹² Lékin atang Dawutning wejedin séning öz künliringde Men shundaq qilmaymen, belki oghlungning qolidin uni yirtiwétimen. ¹³ Lékin pütün padishahliqni uningdin yirtiwetmeymen, belki qulum Dawutning wejedin we Özüm tallighan Yérusalém üçün oghlunggha bir qebilini qaldurup qoyimen».

¹⁴ Emma Perwerdigar Sulaymangha bir düshmen, yeni Édomluq Hadadni qozghidi, u kishi Édomning padishahining neslidin idi. ¹⁵⁻¹⁶ Eslide Dawut Édom bilen jeng qilghan waqitta, qoshunning serdari Yoab Édomning hemme erlirini yoqatqanidi (chünki Édomdiki hemme erlerni yoqatquche, Yoab bilen barliq Israilar u yerde alte ay turghanidi); u öltürülgenlerni kömgili chiqqanda. ¹⁷ Hadad atisining birneche Édomiy xizmetchiliri bilen Misirgha qéchip ketkenidi. Hadad u chaghda kichik bala idi. ¹⁸ Ular Midiyan zéminidin chiqip Parangha keldi. Ular Parandin birneche ademni élip özlirige qoshup Misirgha, yeni Misirning padishahi Pi-rewnning qéshigha keldi. Pi-rewn uninggha bir öy teqsim qilip, ozuq-tülükmu teminlidi hemde bir parche yernimu uninggha teqdim qildi. ¹⁹ Hadad Pi-rewnning neziride köp iltipat tapqan bolup, u öz xotunining singlisini, yeni Tahpenes xanishning singlisini uninggha xotun qilip berdi. ²⁰ Tahpenesning singlisi uninggha bir oghul, Génubatni tughup berdi. Tahpenes Pi-rewnning ordisida uni özi chong qildi. Andin Génubat Pi-rewnning ailisi, yeni Pi-rewnning oghulliri arisida turdi..

²¹ Hadad Misirda: «Dawut ata-bowilirining arisida uxlap qaldi» we «Qoshunning serdari Yoabmu öldi» dep anglighanda Pi-rewnge: — Méning öz yurtumgha bérishimgha ijazet qilghayla, dédi.

²² Pi-rewn uninggha: — Séning öz yurtumgha baray dégingning néme dégingning, méning qéshimda sanga néme kemlik qilidu? — dédi. U jawaben: — Héch nerse kem emes, emma némila bolmisun méni ketkili qoyghayla, dédi.

11:2 Mis. 34:16; Qan. 7:3

11:5 Hak. 2:13; 2Pad. 23:13

11:7 «yirginchlik mebud Milkom» — «Milkom» ibraniy tilida mushu yerde «Moleq» dep ipadiliniidu.

11:7 2Pad. 23:13

11:9-10 1Pad. 3:5; 9:2; 1Pad. 6:12

11:11 «Men jezmen padishahliqni sendin yirtiwétip xizmetkaringgha bérimen» — «yirtiwétip ... bérimen» — démek, Perwerdigar padishahliqini Sulaymandin zorawanliq bilen tartiwétip uning qol astidiki birsige bermekchi. 28-33-ayetni körüng.

11:11 1Pad. 12:15

11:15-16 «Dawut öltürülgenlerni kömgili chiqqanda...» — öz ademirini kümüş üçün, démek. Bu sözge qarighanda Yoabning Édomlarni shundaq öltürüshi qisas meqsitide idi.

11:15-16 2Sam. 8:14; 1Tar. 18:12, 13

11:20 «Tahpenes Pi-rewnning ordisida uni özi chong qildi» — yaki «Tahpenes Pi-rewnning ordisida uni özi emchektin ayridi».

²³ Xuda Sulaymangha yene bir dushmanini qozghidi; u bolsa ghojisi, yeni Zobahning padishahi Hadad'ézerning yénidin qéchip ketken Éliadaning oghli Rezon idi..²⁴ Dawut Zobahliqlarni qetl qilghanda Rezon ulardin bir top ademni özige toplan ularning serdari boldi. Andin kéyin bular Demeshqqa béríp u yerde turup, Demeshq üstidin höküm sürdi..²⁵ Shuning bilen Hadad Israilgha awarichilik tughdurghandin bashqa, Rezon Sulaymanning barliq künliride Israilning dushmanini idi; u Israilni och köretti, özi Suriye üstide padishah idi.

²⁶ Sulaymanning Yeroboam dégen bir xizmetkari bar idi. U Zeredahdin kelgen Efraimiy Nibatning oghli bolup, anisi Zeruah isimlik bir tul ayal idi. Yeroboammu padishahqa qarshi chiqti..²⁷ Uning padishahqa qarshi chiqishtiki sewebi mundaq idi: Sulayman Millo qel'esini yasighanda, atisi Dawutning shehiridiki sépilning bir bösükini yasawatatti; ²⁸ Yeroboam qawul qeyser yigit idi; Sulayman yigitning ishchan we chaqqan ikenlikini körüp, uni Yüsüpning jemetige buyrul-ghan ishning üstige qoydi. ²⁹ Shu künlerde Yeroboam Yérusalémdin chiqiwatqanda, uni izdewatqan Shilohluq Axiyah peyghember uni yolda uchratti. Axiyah yipyéngi bir tonni kiywal-ghanidi. Ikkisi dalada yalghuz qalghanda ³⁰ Axiyah üstidiki tonni qoligha élip, uni yirtip on ikki parche qilip ³¹ Yeroboamgha mundaq dédi: — «Özüngge on parchini alghin; chünki Israilning Xudasi Perwerdigar mundaq deydu: — «Mana, padishahliqni Sulaymanning qolidin yirtiwétip on qebilini sanga bérimen..³² Biraq Qulum Dawutning wejiden we Yérusalém, yeni Israilning hemme qebililiridin tallighan sheher üçün bir qebile uninggha qalidu. ³³ — Chünki ular Méni tashlap Zidoniyarlarning ayal mebudi Ashtarotqa, Moabiylarning mebudi Kémoshqa we Ammoniylarning mebudi Milkomgha sejde qilip, uning atisi Dawutning qilinghinidek qilmay, Méning belgilimilirim bilen hökümlirimge emel qilmay, nezirimde durus bolghanni qilmidi, Méning yollirimda mangmidi; ³⁴ lékin pütkül padishahliqni uning qolidin tartiwalmaymen; chünki Men tallighan, Öz emrlirim we belgilimilirimni tutqan qulum Dawutni dep, uning ömrining barliq künliride uni höküm sürgüchi qilip qaldurimen. ³⁵ Emma padishahliqni uning oghlining qolidin tartip élip, sanga bérimen, yeni on qebilini bérimen.

³⁶ Lékin Méning namimning shu yerde bolushigha Özüm tallighan sheher Yérusalémda, Méning aldimda qulum Dawut üçün hemishe yoruq bir chiragh bolsun dep, uning oghligha bir qebilini bérey..³⁷ Men séni tallap, séni barliq xalighan yerler üstide höküm sürgüzimen, sen Israilgha padishah bolisen. ³⁸ We shundaq boliduki, eger sen hemme buyrughanlirimni anglap, Méning yollirimda méngip, nezirimde durus bolghanni qilip, qulum Dawut qilghandek Méning belgilirim bilen emrlirimni tutsang, emdi Men sen bilen bille bolimen we Dawutqa bir jemet tikliginimdek, sangimu mustehkem bir jemet tikleymen we Israilni sanga teqdim qilimen..³⁹ Dawutning neslini shu ishlar tüpeylidin xarlap pes qilimen, lékin menggülik emes»..».

11:23 2Sam. 8:3; 10:18

11:24 «Dawut Zobahliqlarni qetl qilghanda Rezon ulardin bir top ademni özige toplan ularning serdari boldi. Andin kéyin bular Demeshqqa béríp...» — bashqa birxil terjimisi: «Rezon bir top ademni özige qoshup ularning serdari boldi. Dawut ularni öltürmekche bolghanda, ular Demeshqqa béríp...».

11:24 2Sam. 8:3

11:26 «Efraimiy Nibat» — mushu ayette «Efraimiy» ibraniiy tilida «Efratliq» dégen söz bilen ipadiliniidu.

11:26 2Tar. 13:6

11:31 1Sam. 15:28

11:36 «Méning aldimda qulum Dawut üçün yoruq bir chiragh bolsun» — bu köchme menilik söz bolup, Dawutning xandanini körsitidu; xandanning mewjut bolghanliqi (1) Dawutning Xudagha sadiq bolghanliqigha guwahliq bérédighan «chiragh» bolidu; (2) Xudaning Dawutqa, sen arqiliq pütkül dunyani soraydighan Mesih tughulidu, dep bergen wediside turidighanliqigha guwahliq bérédighan «chiragh» bolidu.

11:36 1Pad. 15:4; Zeb. 132:17-18; Pend. 13:4

11:38 «Dawutqa bir jemet tikliginimdek...» — ibraniiy tilida «Dawutqa bir öy tikliginimdek...».

« Padishahlar «1» »

⁴⁰ Shuning uchün Sulayman Yeroboamni öltürüşke purset izdeytti. Lékin Yeroboam qéchip Misirning padishahi Shishakning qéshigha bard; Sulayman ölgüche u Misirda turdi.

⁴¹ Sulaymanning bashqa ishlari, uning hemme qilghan emelliri we uning danaligi bolsa «Sulay-

Kanaan (Pelestin) zémini — «Padishahlar»ning dewri

manning Emelliri» dégen kitabqa pütülgen emesmidi?...⁴² Sulaymanning Yérusalémدا Israilning üstide hökümlür sürgen waqti qiriq yil boldi..⁴³ Sulayman ata-bowilirining arisida uxlidi we atisi Dawutning shehiride depne qilindi. Andin oghli Rehoboam ornida padishah boldi.

Rehoboam padishahliqidin mehrum bolidu

2Tar. 10:1-19; 11:1-4

12¹ Rehoboam Sheqemge bardı; chünki pütkül Israil uni padishah tikligili Sheqemge kelgenidi..² Nibatning oghli Yeroboam shu ishni anglighanda, shundaq boldiki, u téxi Misirda idi (chünki Yeroboam Sulayman padishahtin qéchip Misirda turuwatatti)..³ Emdi ular adem ewetip uni chaqirtip keldi. Shuning bilen Yeroboam we pütkül Israil jamaiti kélip Rehoboamgha söz qilip: ⁴ — Silining atiliri boynimizgha salghan boyunturuqini éghir qildi. Sili emdi atilirining bizge qoyghan qattiq telepliri bilen éghir boyunturuqini yénikitip bersile, silining xizmetliride bolimiz, déyishti..

⁵ U ulargha: — Hazirche qaytip üç kündin kéyin andin qéshimgha yene kélinglar, dédi. Shuning bilen xelq tarilip ketti.

⁶ Rehoboam padishah öz atisi Sulayman hayat waqtida uning xizmitide turghan moysipitlardin meslihet sorap: — Bu xelqge béridighan jawabim toghrisida néme meslihet körsitisiler? — dédi.

⁷ Ular uninggha: — Eger sili raziliq bilen bügün bu xelqning xizmitide bolimen désile, (we derweqe ularning xizmitide bolsila) ulargha yaxshi sözler bilen jawab qilsila, ular silining barliq künliride xizmetliride bolidu, dédi.

⁸ Lékin u moysipitlarning körsetken meslihetini qayrip qoyup, özi bilen chong bolghan, aldida xizmitide boluwatqan yashlardin meslihet sorap ⁹ ulargha: — Manga «Silining atiliri bizge salghan boyunturuqni yéniketkeyla» dep tiligen bu xelqge jawab bérishimiz toghruluq qandaq meslihet bérisiler? — dédi.

¹⁰ Uning bilen chong bolghan bu yashlar uninggha: — «Silining atiliri boyunturuqimizni éghir qildi, emdi sili uni bizge yénik qilghayla» dep éytqan bu xelqge söz qilip: — «Méning chimchilaq barmiqim atamning bélidin tomraqtur. ¹¹ Atam silerge éghir boyunturuqni salghan, lékin men boyunturuqlarni téximu éghir qilimen. Atam silerge qamchilar bilen tenbih-terbiye bergen bolsa, men silerge «chayanliq qamchilar» bilen tenbih bérimen», dégeyla, — dédi..

¹² Rehoboam padishah ulargha: «Üch kündin kéyin andin qéshimgha yene kélinglar» déginidek, Yeroboam we barliq xelq üçinchi küni uning qéshigha keldi.

¹³ Padishah moysipitlarning uninggha bergen meslihetini tashlap, xelqge qattiqliq bilen jawab berdi. ¹⁴ U yashlarning mesliheti boyiche ulargha: — Atam silerge éghir boyunturuqni salghan, lékin men boyunturuqlarni téximu éghir qilimen. Atam silerge qamchilar bilen tenbih-terbiye bergen bolsa men silerge «chayanliq qamchilar» bilen tenbih-terbiye bérimen, dédi.

¹⁵ Shuning bilen padishah xelqning sözini anglimidi. Bu ish Perwerdigar teripidin bolghan; chünki buning bilen Perwerdigarning Shilohluq Axiyahning wasitiside Nibatning oghli Yeroboamgha éytqan sözi emelge ashurulidighan boldi..

¹⁶ Pütkül Israil padishahning ularning sözige qulaq salmighinini körgende xelq padishahqa

11:41 «Sulaymanning Emelliri» dégen kitab» — bu kitabtin hazir xewirimiz yoq.

11:41 2Tar. 9:29-31

11:42 2Tar. 9:30

12:1 2Tar. 10:1

12:2 1Pad. 11:40

12:4 2Tar. 10:4

12:11 «chayanliq qamchilar» — yaki bolmisa «chayanlar» dégenning néme ikenliki hazir melum emes, héch bolmighanda padishahning intayin qattiq muamilisini körsitidu.

12:15 1Pad. 11:11, 31

jawab béríp: — Dawuttin bizge néme nésiwe bar? Yessening oghlida bizning héch mirasimiz yoqtur! Öz öy-chédirlirlinglarga qaytinglar, i Israil! I Dawut, sen öz jemetinggila ige bol, — dédi. Shuning bilen Israillar öz öy-chédirlirigha qaytip kétishti..

¹⁷ Emma Yehuda sheherliride olturghan Israillargha bolsa, Yeroboam ularning üstige höküm sürdi..¹⁸ Rehoboam padishah baj-alwan bégi Adoramni Israillargha ewetti, lékin pütkül Israil uni chalma-késeke qilip öltürdi. U chaghda Rehoboam padishah aldirap, özining jeng harwisigha chiqip, Yérusalémgha tikiwetti..

¹⁹ Shu तरीqide Israil Dawutning jemetidin yüz örüp, бүгүнге qeder uninggha qarshi chiqip keldi..²⁰ Israilning hemmisi Yeroboamning yénip kelgenlikini anglighanda, adem ewetip uni xelqning jamaitige chaqirdi. Ular uni pütkül Israilning üstige resmий padishah qildi. Yehuda qebilisidin bashqa héchkim Dawutning jemetige egeshmidi.

²¹ Rehoboam Yérusalémgha qaytip kélip, Israilning jemeti bilen jeng qilip, padishahliqni Sulaymanning oghli bolghan öziye qayturup ekilish üçün Yehudaning pütkül jemetidin we Binyamin qebilisidin bir yüz seksen ming xillanghan jenggiwar eskerni toplidi..

²² Lékin Xudaning sözi Xudaning adimi Shémayagha kélip: —

²³ «Yehudaning padishahi, Sulaymanning oghli Rehoboamgha, pütün Yehuda bilen Binyaminning jemetige we xelqning qalghanlirigha söz qilip: — ²⁴ «Perwerdigar mundaq deydu: — Hujumgha chiqmanglar, qérindashliringlar Israillar bilen jeng qilmanglar; herbiringlar öz öyünlargha qaytip kétinglar; chünki bu ish Mendindur», dégin» — déyildi.

Ular Perwerdigarning söziye qulaq saldi. Perwerdigarning sözi boyiche ular öylirige qaytip ketti.

Yeroboam altun mozaylarni yasaydu

²⁵ Yeroboam bolsa Efraim taghliqidiki Sheqem shehirini yasap shu yerde turdi; kéyin u yerdin chiqip Penuelni yasidi..²⁶ Rehoboam könglide öz-öziye: — Emdi padishahliq Dawutning jemetige yénishi mumkin. ²⁷ Eger bu xelq Perwerdigarning öyide qurbanliq qilishqa Yérusalémgha chiqsa, bu xelqning qelbi öz ghojis, yeni Yehuda padishahi Rehoboamgha yene mayil bolidu, andin ular méní öltürüp yene Yehuda padishahi Rehoboamning teripige yanarmikin, dédi. ²⁸ Padishah meslihet sorap, altundin ikki mozay heykilini yasitip xelqge: — Yérusalémgha chiqish silerge éghir kélidu. I Israil, mana silerni Misir zéminidin chiqarghan ilahlar! — dédi..

²⁹ Birini u Beyt-Elde, yene birini Danda turghuzup qoydi. ³⁰ Bu ish gunahqa seweb boldi, chünki xelq mozaylirining birining aldida bash urghili hetta Danghiche baratti.

³¹ U hem «égiz jaylar»da ibadet öylirini yasidi we hem Lawiydin bolmighan adamlarni kahin qilip teyinlep qoydi..

³² Yeroboam yene sekkizinchi ayning on beshinchi künini xuddi Yehudaning zéminidiki héytké oxshash bir héyt qilip békitti. U özi qurbangah üstige qurbanliq qilghili chiqti. Shundaq qilip u Beyt-Elde özi etküzgen mozay mebudlirige qurbanliq ötküzdi. U yene Beyt-Elde saldur-

12:16 «...Israillar öz öy-chédirlirigha qaytip kétishti» — ibranıy tilida «Israillar öz chédirlirigha qaytip kétishti».

12:16 2Sam. 20:1

12:17 «Yehuda sheherliride olturghan Israillar» — bularning köpinchisi Yehuda we Binyamin qebililiridin bolghan.

12:18 1Pad. 4:6; 5:14

12:19 «Shu तरीqide Israil Dawutning jemetidin yüz örüp, ... uninggha qarshi chiqip keldi» — bu tarixta mushu yerdin bashlap «Israil» dégen söz adette «shimaliy padishahliq», yeni «on qebile»ni körsitidu.

12:19 2Pad. 17:21

12:21 2Tar. 11:1

12:22 2Tar. 11:2

12:25 Mis. 32:30

12:28 Mis. 32:8; 2Pad. 17:16

12:31 «u hem ... ibadet öylirini yasidi» — yaki «u hem ibadet öyini yasidi». Emma 32-ayetni körlüng.

12:31 Chöl. 3:10; 1Pad. 13:33; 2Pad. 17:32; 2Tar. 11:15

ghan shu «égiz jaylar» üçhün kahinlarni teyinlidi..³³ U Beyt-Elde yasighan qurbangah üstige sekkizinchi ayning on beshinchi küni (bu ay-künni u öz meyliche tallighanidi) qurbanliqlarni sunushqa chiqti; shu teriqide u Israilargha bir héyt yaratti; u özi qurbangah üstige qurbanliqlarni sundi we xushbuy yaqti..

Namsiz bir peyghember Beyt-El toghruluq bésharet béridu

13¹ We mana, Perwerdigarning buyruqi bilen Xudaning bir adimi Yehudadin chiqip Beyt-Elge keldi; shu peytte Yeroboam xushbuy yéqishqa qurbangahning yénida turatti;² shu adem qurbangahga qarap Perwerdigarning emri bilen chaqirip: — I qurbangah, i qurbangah! Perwerdigar mundaq deydu: — Mana Dawutning jemetide Yosiya isimlik bir oghul tughulidu. U bolsa séning üstüngde xushbuy yaqqan «yuqiri jaylar»diki kahinlarni soyup qurbanliq qilidu; shundaqla séning üstüngde adem söngekliri köydürüldi! — dédi..

³ U küni u bir bésharetlik alametni jakarlap: Perwerdigarning mushu sözini ispatlaydighan alamet shu boliduki: — Mana, qurbangah yérilip, üstidiki küller tökülüp kétidu, — dédi.

⁴ We shundaq boldiki, Yeroboam padishah Xudaning adimining Beyt-Eldiki qurbangahga qarap jakarlighan sözini anglighanda, u qurbangahta turup qolini sozup: — Uni tutunglar, dédi. Lékin uninggha qaritip sozghan qoli shuning bilen shu péti qurup ketti, uni özige yene yighalmidi.⁵ Andin Xudaning adimi Perwerdigarning sözi bilen éytqan möjizilik alamet yüz bérip, qurbangah hem yérilip üstidiki küller tökülüp ketti.⁶ Padishah Xudaning adimidin: — Perwerdigar Xudayingdin méning heqqimde ötüngeysenki, qolumni eslige keltürgey, dep yalwurdi. Xudaning adimi perwerdigarning iltipatini ötünginide, padishahning qoli yene özige yighilip eslige keltürüldi..

⁷ Padishah Xudaning adimige: — Méning bilen öyümge bérip özüngni qutlandurghin, men sang in'am bérey, dédi.

⁸ Lékin Xudaning adimi padishahqa jawab bérip: — Sen manga ordangning yérimini bersengmu, séning bilen barmaymen yaki bu yerde nan yep su ichmeymen..⁹ Chünki Perwerdigar Öz sözini yetküzüp manga buyrup: «Sen ne nan yéme ne su ichme, barghan yolung bilen qaytip kelme» dégen, dédi.

¹⁰ Shuning bilen u Beyt-Elge kelgen yol bilen emes, belki bashqa bir yol bilen qaytip ketti.

¹¹ Lékin Beyt-Elde yashanghan bir peyghember turatti. Uning oghulliri kélip Xudaning adimining u küni Beyt-Elde qilghan barliq emellirini uninggha dep berdi, shundaqla uning padishahqa qilghan sözlirinimu atisigha éytip berdi.

¹² Atisi ulardin, u qaysi yol bilen ketti, dep soridi; chünki oghulliri Yehudadin kelgen Xudaning adimining qaysi yol bilen ketkinini körgenidi..

¹³ U oghullirigha: — Manga éshekni toqup béringlar, dep tapilidi. Ular uninggha éshekni toqup bergende u uninggha minip¹⁴ Xudaning adimining keynidin qoghlap ketti. U uni bir dub derixining astida olturghan yéridin tépip uningdin: — Yehudadin kelgen Xudaning adimi senmu? — dep soridi. U: — Men shu, dep jawab berdi.

12:32 «Yehudaning zéminidiki héyt» — mushu yerde «héyt» yettinchi ayning on beshinchi künide ötküzülgen «orma héyti» yaki «kepiler héyti» idi.

12:33 «Yeroboam özi qurbangah üstige qurbanliqlarni sundi we xushbuy yaqti» — mushundaq ishlarni peqet Lawiy qebilisi, Harunning jemetidin bolghanlar, yeni heqiqiy kahinlar qilishqa bolatti, elwette.

13:2 «séning üstüngde adem söngekliri köydürüldi» — mushu heriket bu qurbangahni «napak» yaki «haram» qiliwetken bolatti.

13:2 2Pad. 23:15-20

13:6 Mis. 8:4; 9:28; 10:17; Chöl. 21:7; Ros. 8:24

13:8 Chöl. 22:18

13:12 «...chünki oghulliri ... qaysi yol bilen ketkinini körgenidi» — yaki, «andin oghulliri ... qaysi yol bilen ketkinini uninggha körsetti».

¹⁵ U uninggha: — Méning bilen öyümge béríp nan yégin, dédi.

¹⁶ U jawaben: — Men ne séning bilen qaytalmaymen, ne séningkige kirelmeymen; men ne bu yerde séning bilen nan yep su ichelmeymen; ¹⁷ chünki Perwerdigar öz sözi bilen manga tapilap: «U yerde nan yéme, su ichmigín; barghan yolung bilen qaytip kelmigín» dégen, dédi.

¹⁸ Qéri peyghember uninggha: — Men hem sendek bir peyghemberdurmen; we bir perishte Perwerdigarning sözini manga yetküzüp: — «Uninggha nan yégürüp, su ichküzgili özüng bilen öyünger yandurup kel» dédi, dep éytti. Lékin u shuni dep uninggha yalghan éytiwatatti.

¹⁹ Shuning bilen Xudaning adimi uning bilen yénip öyde nan yep su ichti. ²⁰ Lékin ular das-tixanda olturghinida, Perwerdigarning sözi uni yandurup ekelgen qéri peyghemberge keldi. ²¹ U Yehudadin kelgen Xudaning adimini chaqirip: — Perwerdigar mundaq deydu: — «Sen Perwerdigarning sözige itaetsizlik qilip, Perwerdigar Xudayingning buyrughan emrini tutmay, ²² belki yénip, U sanga: — Nan yéme, su ichme, dep men'i qilghan yerde nan yep su ichkining tüpeylidin, jesiting ata-bowiliringning qebriside kömülmeydu», dep towliidi.

²³ We shundaq boldiki, Xudaning adimi nan yep su ichip bolghanda, uninggha, yeni özi yandurup ekelgen peyghemberge éshekni toqup berdi. ²⁴ U yolgha chiqti. Kétiwatqinida, yolda uninggha bir shir uchráp, uni öltürüwetti. Shuning bilen uning ölüki yolda tashlinip qaldi, éshiki bolsa uning yénida turatti; shirmu jesetning yénida turatti.

²⁵ Mana birnechche adem ötüp kétiwétip, yolda tashlinip qalghan jeset bilen jesetning yénida turghan shirni kórdi; ular qéri peyghember turghan sheherge kélip u yerde shu xewerni yetküzdi. ²⁶ Uni yoldin yandurghan peyghember buni anglap: — U del Perwerdigarning sözige itaetsizlik qilghan Xudaning adimidur. Shunga Perwerdigar uni shirgha tapshurdi; Perwerdigar uninggha qilghan sözi boyiche shir uni titma-titma qilip öltürdi, dédi.

²⁷ U oghullirigha: — Manga éshekni toqup béringlar, dédi; ular uni toqup berdi.

²⁸ U yolda tashlaqlıq jeset bilen jesetning yénida turghan éshek we shirni tapti. Shir bolsa ne jesetni yémigenidi ne ésheknimu talimighanidi. ²⁹ Peyghember Xudaning adimining jesitini élip éshekke artıp yandi. Qéri peyghember uning üçün matem tutup uni depne qilghili sheherge kirdi. ³⁰ U jesetni öz qebistanlıqida qoydi. Ular uning üçün matem tutup: — Ah bura-dirim! — dep peryad kötürdi.

³¹ Uni depne qilghandin kéyin u öz oghullirigha: — Men ölgende méni Xudaning adimi depne qilinghan görge depne qilinglar; méning söngeklirimni uning söngeklirining yénida qoyunglar; ³² chünki u Perwerdigarning buyruqi bilen Beyt-Eldiki qurbangahqa qarighan we Samariyediki sheherlerning «yuqiri jay»liridiki ibadet öylirige qarighan, uning jar qilghan sözi emelge ashurulmay qalmaydu, — dédi.

³³ Lékin Yeroboam bu weqedin kéyinmu öz rezil yolidin yanmay, belki «yuqiri jaylar»gha herxil xelqtin kahinlarni teyinliidi; kim xalisa, u shuni «muqeddes qilip» kahinlıq mensipige béghishlaytti; shuning bilen ular «yuqiri jaylar»da qurbanlıq qilishqa kahin bolatti. ³⁴ Shu ish tüpeylidin Yeroboam jemetining hésabigha gunah bolup, ularning yer yüzidin üzüp élinip halak bolushigha seweb boldi.

13:15 «öyümge béríp nan yégin» — «nan yégin» uyghurlarning «chay iching» déginidek, «tamaq yégin» dégen menide.

13:18 Gal. 1:8

13:24 1Pad. 20:36

13:32 «chünki peyghember Perwerdigarning buyruqi bilen ... jar qilghan sözi emelge ashurulmay qalmaydu, — dédi» — bu sirliq weqe üstide «qoshumche söz»imizde toxtilimiz.

13:32 2Pad. 23:16

13:33 «...u shuni «muqeddes qilip» kahinlıq mensipige béghishlaytti» — mushu yerde «muqeddes qilip» (kahinlıq mensipige béghishlash) intayin kinayilik gep. Xudagha kahin bolush üçün «muqeddes qilip Xudagha atilishi» kérek idi. Lékin mushu yerde mushu «kahinlar» butlargha atilidu.

13:33 1Pad. 12:31, 32

Xuda yene Yeroboamni agahlanduridu

14¹ U waqitta Yeroboamning oghli Abiyah késel bolup qaldi. ² Yeroboam ayaligha: — Ornungdin qopup, héchkim séning Yeroboamning ayali ikenlikingni tonumighudek qilip öz qiyapitingni özgertip, Shilohqa barghin. Mana manga: «Bu xelqning üstide padishah bolisen» dep éytqan Axiyah peyghember u yerde olturidu. ³ Qolunggha on nan, birnechche poshkal, bir quta heselni élip uning qéshigha barghin. U yigitimizning néme bolidighanliqini sanga dep béridu, dédi.

⁴ Yeroboamning ayali shundaq qilip, Shilohqa bérip Axiyahning öyige keldi. Axiyahning közliri qériliqtin kor bolup körelmeytti. ⁵ Lékin Perwerdigar Axiyahqa: — Mana, Yeroboamning ayali öz oghli toghrisida sendin sorighili kélidu, chünki u késeldur. Uninggha mundaq-mundaq dégin; chünki u kelgende bashqa qiyapetke kiriwalghan bolidu, dep éytqanidi.

⁶ U ishiqtin kirgende Axiyah ayagh tiwishini anglap mundaq dédi: — «Hey, Yeroboamning ayali, kirgin; némishqa bashqa qiyapetke kiriwalding? Sanga bir shum xewerni bérish manga buyruldi. ⁷ Bérip Yeroboamgha mundaq dégin: — «Israilning Xudasi Perwerdigar mundaq deydu: — «Men séni xelqning arisidin élip kötürüp, öz xelqim Israilgha hökümrän qilip. ⁸ Padishahliqni Dawutning jemetidin yirtiwétip, sanga berdim; lékin sen Méning emrlirimni tutup, nezirimde peqet durus bolghannila qilishqa pütün qelbidin manga egeshken qulum Dawutqa oxshash bolmiding. ⁹ Belki özüngdin ilgiri kelgenlerning hemmisidin artuq rezillik qilip, méning ghezipimni qozghap, Méni arqanggha tashlap, bérip özüngge gheyriy ilahlarni, quyma mebudlarni yasatting. ¹⁰ Shuning üçün Men Yeroboamning jemetige bala chüshürüp, Yeroboamning Israildiki xandanidin hemme erkekn, hetta ajiz yaki méyip bolsimu hemmisini üzüp tashlaymen, ademler poq-tézeklerni süpürgendek Yeroboamning jemetidin qalghinini yoq bolghuche süpürimen...»

¹¹ Yeroboamdin bolghanlardin sheherde ölginini itlar yeydu; sehrada ölginini asmandiki qushlar yeydu. Chünki Perwerdigar shundaq söz qilghandur. ¹² Emdi sen bolsang, qopup öz öyüngge barghin; ayighing sheherge kirgen haman, bala ölidu. ¹³ Pütün Israil uning üçün matem tutup uni depne qilidu. Chünki Yeroboamning jemetidin qebrige qoyulidighan yalghuz shula bolidu; chünki Yeroboamning jemetining arisida Israilning Xudasi Perwerdigarning aldida peqet shuningda pezilet tépildi.

¹⁴ Emdi Perwerdigar Özige Yeroboamning jemetini üzüp tashlaydighan, Israilning üstige höküüm süridighan bir padishahni tikleydu. Derheqiqet, u pat arida bolidu! ¹⁵ Perwerdigar Israilni urup, xuddi suda lingship qalghan qumushtek qilip qoyidu, ata-bowilirigha teqdim qilghan bu yaxshi zémindin qomurup, ularni Efrat deryasining u teripige tarqitidu; chünki ular özige «Asherah butlar»ni yasap Perwerdigarning ghezipini qozighidi. ¹⁶ Yeroboamning sadir qilghan gunahliri tüpeylidin, uning Israilni gunah qildurghini tüpeylidin, Xuda Israilni tashlap béridu!»».

14:2 1Pad. 11:31

14:6 «Sanga bir shum xewerni bérish manga buyruldi» — «manga buyruldi» dégenlik ibranıy tilida: «men ewetildim» dégen bilen ipadiliniidu.

14:7 1Pad. 12:15

14:10 «hemme erke» — ibranıy tilida: «tamgha qarap siyidighan herbiri» dégenlik bilen ipadiliniidu. «...hetta ajiz yaki méyip bolsimu hemmisini üzüp tashlaymen» — bashqa birxil terjimisi: «... yaki kichik yaki chong bolsa, hemmisini tashlaymen». «ademler poq-tézeklerni süpürgendek ... yoq bolghuche süpürimen» — yaki «ademler tézek köydürgendek ... yoq bolghuche köydüriwétimen».

14:10 1Sam. 25:22, 34; 1Pad. 15:29; 16:11; 21:21; 2Pad. 9:8

14:14 1Pad. 15:28, 29

14:15 «Asherah butlar» — belkim butpereslikke béghishlangan derekliklerdur. Dereklar belkim ayal but sheklide oyulghan yaki neqishlengen bolushi mumkin idi.

14:15 2Pad. 17:18

« Padishahlar «1» »

¹⁷ Shuning bilan Yeroboamning ayali qopup, yolga chiqip Tirzahqa qaytip keldi. U öyining bosughisidin atlishigha bala öldi. ¹⁸ Ular uni depne qildi. Perwerdigarning Öz quli Axiyah peyghember arqiliq éytqan sözidek, pütün Israil uning üçhün matem tutti.

¹⁹ Emdi Yeroboamning bashqa ishliri, yeni jengliri we qandaq seltenet qilghanliri toghrisida mana, «Israil padishahlrining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgendur. ²⁰ Yeroboamning seltenet qilghan waqti yigirme ikki yil bolup, u öz ata-bowilirining arisida uxldi. Oghli Nadab uning ornida höküm sürdi.

Rehoboamning selteniti

2Tar. 12:1-16

²¹ We Sulaymanning oghli Rehoboam bolsa Yehudaning üstige höküm sürdi. Rehoboam padishah bolghanda qiriq bir yashqa kirgenidi; u Perwerdigarning Öz namini ayan qilish üçhün, Israilning hemme qebililiri arisidin tallighan Yérusalém shehiride on yette yil höküm sürdi; uning anisining ismi Naamah bolup, Ammoniy idi. ²² Yehudalar bolsa Perwerdigarning neziride yamanliq qildi; ular öz ata-bowiliri sadir qilghanliridin ziyade gunahlarni qilip, uning hesetlik ghezipini qozghighanidi. ²³ Chünki ular «yuqiri jaylar»ni, «but tüwruk»lerni we hem herbir égiz dönglar üstide, herbir kök derexlarning astida «Asherah» butlarni yasidi. ²⁴ We zéminda kespiy bechchiwazlarmu bar idi. Ular Perwerdigar eslide Israillarning aldidin heydep chiqarghan ellerning barliq yirginchlik haram ishlirini qilatti.

²⁵ Rehoboam padishahning seltenitining beshinchi yilida shundaq boldiki, Misirning padi-shahi Shishak Yérusalémgha hujum qildi. ²⁶ U Perwerdigarning öyidiki göher-bayliqlarni hem padishahning ordisidiki göher-bayliqlarni élip ketti; u hemmisini, jümlidin Sulayman yasatqan altun siparlarnimu élip ketti. ²⁷ Ularning ornida Rehoboam padishah mistin bir-munche sipar-qalqanlar yasitip, ularni padishah ordisining kirish yolini saqlaydighan pasiban beglirining qoligha tapshurdi. ²⁸ Shundaq qilip, padishah her qétim Perwerdigarning öyige kiridighan chaghda, pasibanlar u sipar-qalqanlarni kötürüp chiqatti, andin ularni yene pasibanxanigha ekirip qoyushatti. ²⁹ Emma Rehoboamning bashqa ishliri we qilghinining hemmisi «Yehuda padishahlrining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?

³⁰ Rehoboam bilen Yeroboam barliq künliride bir-biri bilen jeng qiliship turghanidi. ³¹ Rehoboam öz ata-bowilirining arisida uxldi we «Dawutning shehiri»de depne qilindi. Uning anisining ismi Naamah bolup, bir Ammoniy idi. Rehoboamning oghli Abiyam atisining ornida padishah boldi.

Abiyah Yehudagha höküm sürdü

2Tar. 13:1-23

15 ¹ Nibatning oghli Yeroboam padishahning seltenitining on sekkizinchi yilida Abiyam Yehudaning üstige padishah bolup. ² Yérusalémde üç yil seltenet qildi.

14:19 «Israil padishahlrining tarix-tezkiriliri» — bu kitab Tewrattiki «Tarix-Tezkire» dégen kitab emes, biraq shübbisizki, Tewrattiki «Tarix-Tezkire»ning muellipliri uningdin köp uchurlarni alghanidi.

14:21 2Tar. 12:13

14:24 «kespiy bechchiwazlar» — bu kishiler butpereslikke yaki butxanilargha munasiwetlik bolup, pul üçhün bechchiwazliq qilatti.

14:25 2Tar. 12:2

14:26 1Pad. 10:16, 17; 2Tar. 9:15

14:29 «Yehuda padishahlrining tarix-tezkiriliri» — bu kitab Tewrattiki «Tarix-Tezkire» dégen kitab emes, biraq shübbisizki, Tewrattiki «Tarix-Tezkire»ning muellipliri uningdin köp uchurlar alghanidi.

14:31 «Rehoboamning oghli Abiyam» — mushu yerde we 15:1-8de ibraniiy tilida «Abiyah»ning imlasi «Abiyam» bolidu.

15:1 «Abiyam» — bashqa xil shekli «Abiyah».

15:1 2Tar. 13:1

« Padishahlar «1» »

Uning anisining ismi Maakah bolup, Abishalomning qizi idi.³ Abiyamning qelbi bowisi Dawutning könglidek Xudasi Perwerdigargha pütünley béghishlanghan emes idi, belki atisi Rehoboamning uningdin ilgiri qilghan barliq gunahlarida mangatti.⁴ Shundaqtimu Dawutning sewebidin Xudasi Perwerdigar Yérusalémda uninggha yoruq bir chiraghni qaldurush üçün, Dawutning ewladini uningdin kéyinmu tiklep turghuzdi we Yérusalémni qoghdidi.⁵ Chünki Dawut Perwerdigarning neziride durus bolghanni qilip, Hittiy Uriyagha qilghanliridin bashqa ömrining hemme künliride Perwerdigar uninggha emr qilghanliridin chiqmidi.

⁶ Emdi Abiyamning pütün ömrinde Rehoboam bilen Yeroboam bir-biri bilen jeng qiliship turdi.

⁷ Abiyamning bashqa ishlari we qilghanlirining hemmisi «Yehuda padishahlarining tarix-tezkirili» dégen kitapta pütülgén emesdimi? Abiyam bilen Yeroboam bir-biri bilen jeng qiliship turatti.

⁸ Abiyam öz ata-bowilirining arisida uxldi; ular uni «Dawutning shehiri»de depne qildi. Andin oghli Asa ornida padishah boldi.

Asa Yehudagha höküm sürüdu

2Tar. 14:1-2; 15:16; 16:6,11-14

⁹ Israilning padishahi Yeroboam seltenitining yigirminchil yilida Asa Yehudaning üstige padishah bolup ¹⁰ Yérusalémda qiriq bir yil seltenet qildi. Uning chong anisining ismi Maaqah bolup, Abishalomning qizi idi.¹¹ Asa atisi Dawut qilghandek Perwerdigarning neziride durus bolghanni qildi. ¹² U kespiy bechchiwazlarni zémindin heydep, ata-bowiliri yasatqan hemme yirginchlik mebudlarni yoqitiwetti.¹³ U yene chong anisi Maaqahni yirginchlik bir «Asherah» tüwrükni yasighini üçün xanishliq mertiwisidin chüshürüwetti. Asa bu yirginchlik butni késip Kidron jilghisida köydürüwetti.¹⁴ «Yuqiri yajlar» yoqitilmisimu, Asaning qelbi ömrining barliq künliride Perwerdigargha pütünley béghishlanghanidi. ¹⁵ Hem atisi hem u özi Perwerdigargha atap yasighan nersilerni, jümlidin kümüş bilen altunni we türlük qachachuchilarni Perwerdigarning öyige keltürdi.

¹⁶ Emdi Asa we Israilning padishahi Baasha barliq künliride bir-biri bilen jeng qiliship turdi.

¹⁷ Israilning padishahi Baasha Yehudagha qarshi hujum qildi; héchkim Yehudaning padishahi Asa bilen bardi-keldi qilmisun dep, Ramah shehirini mehkem qilip yasidi.¹⁸ U waqitta Asa Per-

15:2 «Abishalomning qizi» — yaki «Abshalomning qizi». Bu «Abishalom» Dawutning oghli Abshalom bolushi mumkin.

15:2 2Tar. 13:2

15:4 «Dawutning ewladi» — ibranij tilida «Dawutning oghli». «Shundaqtimu Dawutning sewebidin Xudasi Perwerdigar Yérusalémda uninggha yoruq bir chiraghni qaldurush üçün, Dawutning ewladini ... turghuzdi we Yérusalémni qoghdidi» — Xudaning Dawutqa bir «chiragh» qaldurghanliqi, belkim uning kéyinki köp dewrlerge: «Dawut Méning sadiq qulum idi» dep ispatlash üçün daim uning xandanidikilerdin birini Yérusalémdiki textide olturghuzup kéliwatqanliqini körsitidu. Shuningdek, Xuda bu ish arqiliq (Dawutning ewladlirining uzunghiche textte olturushi), eslide Dawutqa: Kelgüsi bir zamanda séning ewlading (Mesih) dunyagha kélip, dunyani Xudaning padishahliqi qilidu» dégen wedemni choqum emelge ashurimen, depmu körsitidu.

15:4 1Pad. 11:36

15:5 2Sam. 11:4, 15; 12:9

15:6 «Abiyamning pütün ömrinde Rehoboam bilen Yeroboam bir-biri bilen jeng qiliship turdi» — shühbisizki, mushu ayette «Rehoboam» bolsa Rehoboam jemetini we «Yeroboam» bolsa Yeroboam jemetini körsitidu.

15:8 2Tar. 13:23

15:10 «uning chong anisining ismi Maaqah bolup...» — bu ibaride ibranij tilida «chong anisi» dégen «uning anisi» bilen ipadilinidu. Ibraniy tilida gahi waqitlarda «ata» yaki «ana» ademning ejdadini körsitidu. Mesilen, 11-ayetni körüng.

15:12 «kespiy bechchiwazlar» — bu kishiler butpereslikke yaki butxanilargha munasiwetlik idi.

15:12 1Pad. 22:47

15:13 «u yene chong anisi Maaqahni ... xanishliq mertiwisidin chüshürüwetti» — «xanishliq mertiwisi»: Bu sözge qarighanda uning chong anisi Maaqah padishahliqta ikkinchi orunda turatti.

15:13 2Tar. 15:16

15:15 Law. 5:15

15:17 2Tar. 16:1

« Padishahlar «1» »

werdigarning öyidiki xezinilerde qalghan barliq altun-kümüş we padishahning ordisidiki xezinilerde qalghan altun-kümüşni élip xizmetkarlirining qoligha tapshurdi; andin Asa padishah ularni Demeshqte turushluq Suriye padishahi Hézionning newrisi, Tabrimmonning oghli Ben-Hadadqa ewetti we shular bilen bu xewerni yetküzüp: —

¹⁹ «Méning atam bilen silining atilirining arisida bolghandek men bilen silining arilirida bir ehde bolsun. Mana, silige kümüş bilen altundin hediye ewettim; emdi Israilning padishahi Baasha bilen bolghan ehdliridin qollarini üzsile; shuning bilen u méni qamal qilishtin qol üzsun» — dédi.

²⁰ Ben-Hadad Asa padishahning sözige kirip, öz qoshunining serdarlirini Israilning sheherlirige hujum qilishqa ewetip, Ijon, Dan, Beyt-Maaqahdiki Abel, pütkül Kinneret yurti bilen Naftalining pütkül zéminini béqindurdi. ²¹ Baasha bu xewerni anglap, Ramah istihkamini yasashtin qolini yighip, Tirzahqa bérp turdi.

²² Asa padishah bolsa pütkül Yehudaning ademlirini héchbirini qoymay chaqirip yighdi; ular Baasha Ramah shehirini yasashqa ishletken tashlar bilen yaghachlarni Ramahtin toshup élip ketti. Asa padishah mushularni ishlitip Binyamin zéminidiki Gébani we Mizpahni mehkem qilip yasidi.

²³ Emdi Asaning bashqa ishliri, uning zor qudriti, uning qilghinining hemmisi, shundaqla yashghan sheherler toghrisida «Yehuda padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi? Lékin qérighanda, uning putida bir késel peyda boldi. ²⁴ Asa öz ata-bowiliri arisida ux-lidi we Dawutning shehiride depne qilindi. Andin uning oghli Yehoshafat ornida padishah boldi.

Nadab Israil üstige höküm sürüdi

²⁵ Yehudaning padishahi Asaning seltenitining ikkinchi yilida Yeroboamning oghli Nadab Israil üstige höküm sürüşke bashlidi; u Israilgha ikki yil padishah boldi. ²⁶ U Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qilip atisining yolida méngip, atisining Israilni gunahqa putlashturgan gunahlarida mangdi.

²⁷ Lékin Issakar jemetidin bolghan Axiyahning oghli Baasha uninggha qest qilip, uni Filistiy-larning tewesidiki Gibbétonda öltürdi. Shu chaghda Nadab pütün Israilar bilen birlikte Gibbétongha qorshap hujum qiliwatatti.

²⁸ Yehuda padishahi Asaning seltenitining üçinchi yilida Baasha Nadabni öltürüp, özi uning ornida padishah boldi. ²⁹ We shundaq boldiki, u padishah bolghanda Yeroboamning pütkül jemetini chépip öltürdi; Perwerdigarning quli Shilohluq Axiyahning wasitisi bilen éytqan sözi emelge ashurulup, u Yeroboamning jemetidin nepisi barlarni birinimu qoymay pütünley yottatti. ³⁰ Bu ish Yeroboamning sadir qilghan gunahliri hem uning Israilni gunahqa putlashturgan gunahliri tüpeylidin boldi; u shular bilen Israilning Xudasi Perwerdigarning ghezipini qattiq qozghighanidi. ³¹ Nadabning bashqa ishliri bilen qilghanlirining hemmisi «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?

³² Asa we Israilning padishahi Baasha barliq künliride bir-biri bilen jeng qiliship turdi.

Baasha Israil üstige höküm sürüdi

³³ Yehudaning padishahi Asaning seltenitining üçinchi yilida Axiyahning oghli Baasha pütün Israil üstige Tirzahta höküm sürüşke bashlidi; u yigirme töt yil seltenet qildi. ³⁴ U Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qildi; u Yeroboamning yolida yürüp, Israilni gunahqa patquzghan gunahida mangdi.

15:18 1Pad. 20:1; 2Tar. 16:2-14

15:24 2Tar. 16:13; 17:1

15:29 1Pad. 14:10, 14

16¹ Perwerdigarning sözi Hananining oghli Yehugha kélip Baashani eyiblep mundaq déyildi: — ² «Mana, Men séni topa-chang ichidin chiqirip, xelqim Israilga hökümran qilip qoydum. Lékin sen Yeroboamning yolida yürüp xelqim Israilni gunahqa putlashturdung, ular gunahliri bilen ghezipimni qozghidi. ³ Mana, Men Baashani öz jemeti bilen süpürüp yoqitip, jemetingni Nibatning oghli Yeroboamning jemetige oxshash qilimen. ⁴ Baashadin bolghanlardin sheherde ölginini itlar yeydu; sehrada ölginini asmandiki qushlar yeydu».

⁵ Baashaning bashqa ishliri we uning qilghanliri bilen qudriti toghrisida «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi? ⁶ Baasha öz ata-bowiliri arisida uxlidi we Tirzahta depne qilindi; andin uning oghli Élah ornida padishah boldi.

⁷ Baashaning Perwerdigarning neziride qilghan barliq rezilliki tüpeylidin, Perwerdigarning Baashaning bëshigha we uning jemetining bëshigha chühürigini toghruluq sözi Hananining oghli Yehu peyghember arqiliq bérilgenidi. Chünki u Yeroboamning jemeti qilghinigha oxshash qilip öz qollirining ishliri (jümlidin Yeroboamning jemetini chépip öltürgenliki) bilen Perwerdigarning ghezipini qozghidi.

Élah Israil üstige höküm süridu

⁸ Yehuda padishahi Asaning seltenitining yigirme altinchi yilida, Baashaning oghli Élah Tirzahta Israilga padishah bolup, ikki yil seltenet qildi. ⁹ Lékin uning jeng harwilirining yérimigha serdar bolghan xizmetkari Zimri uninggha qest qildi; Élah Tirzahta Tirzahtiki ordisidiki ghojidar Arzaning öyide sharab ichip mest bolghanda ¹⁰ Zimri kirip uni chépip öltürdi. Bu waqit Yehudaning padishahi Asaning seltenitining yigirme yettinchi yili idi. Zimri Élahning ornida padishah boldi.

¹¹ U padishah bolup öz textide olturushi bilenla u Baashaning barliq jemetini chépip öltürdi; u uning uruq-tughqanliri we dostliridin bir erkeknimu tirik qaldurmidi. ¹² Shundaq qilip Zimri Perwerdigarning Yehu peyghember arqiliq Baashani eyibligen sözini emelge ashurup, Baashaning pütkül jemetini yoqatti. ¹³ Bu ish Baashaning barliq gunahliri bilen uning oghli Élahning gunahliri, jümlidin ularning Israilni gunahqa putlashturghan gunahliri, erzimes butliri bilen Israilning Xudasi Perwerdigarning ghezipini qozghap, shundaq boldi.

¹⁴ Élahning bashqa ishliri we qilghanlirining hemmisi «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?

Zimri Israil üstige höküm süridu

¹⁵ Yehudaning padishahi Asaning seltenitining yigirme yettinchi yilida Zimri Tirzahta yette kün seltenet qildi. Xelq Filistiylerge tewe bolghan Gibbétonni qorshiwélip bargah tikkenidi. ¹⁶ Bargahda turghan xalayıq: — «Zimri qest qilip padishahni öltürdi» dep anglidi. Shuning bilen pütkül Israil shu küni bargahda qoshunning serdari Omri Israilga padishah qildi. ¹⁷ Andin Omri Israilning hemmisini yéteklep, Gibbétondin chiqip, Tirzahni qorshidi. ¹⁸ We shundaq boldiki, Zimri sheherning élinghanliqini körüp, padishah ordisidiki qorghangha kirip, ordigha ot qoyuwetti, özi köyüp öldi. ¹⁹ Bu ish özining gunahliri üçün, yeni Perwerdigarning neziride rezillik qilip, Yeroboamning yolida yürüp, Israilni gunahqa putlashturghan gunahda mangghini üçün shundaq boldi. ²⁰ Zimrining bashqa ishliri we qest qilghini toghrisida «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?

16:2 1Pad. 14:7

16:3 1Pad. 15:29

16:4 1Pad. 14:11; 15:29; 16:12

16:10 2Pad. 9:31

16:11 «uning uruq-tughqanliri we dostliridin bir erkeknimu tirik qaldurmidi» — buningda «(herbir) erke» ibranıy tilida: «tamgha qarap siyidighan herbiri» dégenlik bilen ipadilinidu.

16:13 «erzimes butliri bilen...» — ibranıy tilida «yoq bolghan nersiliri bilen...»

« Padishahlar «1» »

²¹ Emma Israil xelqi ikkige bölünüp, ularning yérimi Ginatning oghli Tibnini padishah qilishqa uninggha egeshti; bashqa yérimi bolsa Omrige egeshti. ²² Emdi Omrige egeshken xelq Ginatning oghli Tibnige egeshken xelqtin küchlük chiqti. Tibni öldi; Omri padishah boldi.

²³ Yehudaning padishahi asaning ottuz birinchi yilida Omri Israilgha padishah bolup on ikki yil seltenet qildi. U Tirzahta alte yil seltenet qildi. ²⁴ U Shemerdin Samariye évizlikini ikki talant kümüşke sétiwélip, shu évizlik üstige quruluşlarni sélip bir sheher bina qilip, uni évizlikning esliyi igisi Shemerning nami bilen «Samariye» dep atidi. ²⁵ Omri Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qildi, özidin iliriki padishahlarning hemmisidin better bolup yamanliq qildi. ²⁶ U Nibatning oghli Yeroboamning hemme yollirida, shundaqla jümlidin uning Israilni gunahqa putlashturghan gunahi ichide mangdi; ular erzimes butliri bilen Israilning Xudasi Perwerdigarning ghezipini qozghidi.

²⁷ Omrining bashqa ishliri, uning qilghanlirining hemmisi, körsetken qudriti toghrisida «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitapta pütülgen emesmidi?

²⁸ Omri ata-bowiliri arisida uxlidi we Samariyede depne qilindi. Andin uning oghli Ahab ornida padishah boldi.

Ahab xelqni butpereslikke téximu azduridu

²⁹ Yehuda padishahi Asaning seltenitining ottuz sekkizinci yilida Omrining oghli Ahab Israilgha padishah boldi. Omrining oghli Ahab Samariyede yigirme ikki yil Israilning üstide seltenet qildi. ³⁰ Emma Omrining oghli Ahab Perwerdigarning neziride özidin ilirikilarning hemmisidin ashurup yamanliq qildi. ³¹ We shundaq boldiki, u Nibatning oghli Yeroboamning gunahlirida yürüş anche éghir gunah emestek, u Zidoniylarning padishahi Etbaalning qizi Yizebelni xotunluqqa aldi we shuning bilen u Baal dégen butning qulluqida bolup, uninggha sejde qildi. ³² U Samariyede yasighan Baalning butxanisi ichige Baalgha bir qurbangah yasidi.

³³ Ahab hem bir «Asherah but»nimu yasatti; Ahab shundaq qilip uningdin burun ötkén Israilning hemme padishahlirining Israilning Xudasi Perwerdigarning ghezipini qozghighan ishliridin ashurup yamanliq qildi. ³⁴ Uning künliride Beyt-Ellik Xiel Yérixo shehirini yasidi; lékin u uning ulini salghanda tunji oghli Abiram öldi; we derwazilirini salghanda uning kenji oghli Segub öldi; shuning bilen Perwerdigarning nunning oghli Yeshua arqiliq Yérixo toghruluq éytqan sözi emelge ashuruldi...

Iliyas peyghember meydangha chiqidu

17¹ Emdi Giléadta turuwatqanlardan bolghan Tishbiliq Iliyas Ahabqa: — Men xizmitide turuwatqan Israilning Xudasi Perwerdigarning hayati bilen qesem qilimenki, méning sözümsiz bu yillarda ne shebnem ne yamghur chüshmeydu, dédi...

² Andin Perwerdigarning sözi uninggha kélip: —

³ Bu yerdin kétip, meshriq terepke béríp, Iordan deryasining u teripidiki qérít éqinining boyida özüngni yoshurghin; ⁴ we shundaq boliduki, sen éqinning süyidin ichisen; mana, sang a yerde ozuq yetküzüp bérishke qagha-quzghunlarni buyrudum, déyildi.

16:34 «u uning ulini salghanda tunji oghli Abiram öldi; we derwazilirini salghanda uning kenji oghli Segub öldi. Shuning bilen Perwerdigarning ... Yeshua arqiliq éytqan sözi emelge ashuruldi» — Yeshua peyghemberning Yérixo shehirige qarita leniti toghruluq «Yeshua» 6:26ni körüng.

16:34 Ye. 6:26

17:1 «Giléadta turuwatqanlardan bolghan Tishbiliq Iliyas...» — «Iliyas» ibraniiy tilidiki «Éliyah» dégenning erebche teleppuzidur. «Éliyah»ning menisi «Perwerdigar (Yah) méning Xudayim». «Iliyas» oqurmenlerge tonush bolghachqa, peyghemberning namining erebche teleppuzini ishlettuq. «Men xizmitide turuwatqan Israilning Xudasi Perwerdigar» —ibraniiy tilida «Men uning (Xudaning) aldida turuwatqan, Israilning Xudasi Perwerdigar» dégen söz bilen ipadilindi. Iliyas özini padishahning ordısında daim ghojisining aldida turuwatqan xizmetkargha oxshitidu.

17:1 Yaq. 5:17

⁵ Shuning bilan u Perwerdigar buyrug'handek qilib, Iordan deryasining u teripidiki qérít éqínigha béríp, u yerde turdi. ⁶ Qagha-quzghunlar etigende nan bilen gösh, her kechte yene nan bilen gösh yetküzüp bér etti. U özi éqínning süyidin ichetti. ⁷ Lékin zéminda yamghur yaghmi-ghini üçhün birmezgildin kéyin éqin su qurup ketdi. ⁸ U waqitta Perwerdigarning sözi uninggha kélip: — ⁹ Ornungdin turup Zidondiki Zarefatqa béríp, u yerde turghin; mana, Men u yerdiki bir tul xotunni séni bégishqa buyrudum, déyildi..

¹⁰ U ornidin turup Zarefatqa béríp, sheherning derwazisigha kelgende, mana u yerde bir tul xotun otun térip turatti. U tul xotunni chaqirip: — Ötünimen, qachida manga ichkili azraq su élip kelgeysen, dédi.

¹¹ U su alghili mangghanda, u yene: — Ötünimen, manga qolungda bir chishlem nanmu alghach kelgeysen, dédi.

¹² Emma u: — Perwerdigar Xudayingning hayati bilen, sanga qesem qilimenki, mende héch nan yoq, peqet idishta bir changgal un, kozida azghine may bar, mana ikki tal otun tériwatimen; andin béríp özüm bilen oghlumgha nan étip, uni yep ölimiz, dédi.

¹³ Iliyas uninggha: — Qorqmighin; béríp éytqiningdek qilghin; lékin awwal bir kichik toqach étip, manga élip kelgin; andin özüng bilen oghlunggha nan etkin. ¹⁴ Chünki Israilning Xudasi Perwerdigar mundaq deydu: — «Perwerdigar yer yüzige yamghur yaghduridighan küngichilik idishtiki un tügimeydu we kozidiki may kémeymeydu», dédi.

¹⁵ Shuning bilan u béríp, Iliyasning éytqinidek qildi we u, Iliyas we ayalning öyidikiler xéli künlergiche yédi. ¹⁶ Perwerdigarning Iliyas arqiliq éytqan sözi boyiche, idishtiki un tügimidi we kozidiki maymu kémeymidi. ¹⁷ Shu ishlardin kéyin shundaq boldiki, öyning igisi bolghan bu ayalning oggli késel boldi. Uning késil shundaq éghirliship kettiki, uningda nepes qalmidi.

¹⁸ Ayal Iliyasqa: — I Xudaning adimi, méning sen bilen néme alaqem bar idi? Sen gunahimni yadqa keltürüp, oghlumning jénigha zamin bolushqa keldingmu? — dédi.

¹⁹ U uninggha: — Oghlungni qolunggha bergin, dep uni uning quchiqidin élip özi olturghan balixanigha élip chiqip öz ornigha qoyup, ²⁰ Perwerdigargha peryad qilib: — I Xudayim Perwerdigar, men méhman bolghan bu tul xotunning oghlini öltürüş bilen uning bëshighimu bala chüshürdüngmu? — dep nida qildi.

²¹ U balining üstige üç qétim özini chaplap, Perwerdigargha peryad qilib: — I Perwerdigar Xudayim, bu balining jéni özige yene yénip kirsun! — dep nida qildi..

²² Perwerdigar Iliyasning peryadini anglidi; balining jéni uninggha yénip kirishi bilen u tirildi.

²³ Iliyas balini balixanidin élip chüshüp, öyge kirip, anisigha tapshurup berdi. Iliyas: — Mana oghlung tiriktur, dédi.

²⁴ Ayal Iliyasqa: — Men shu ish arqiliq emdi séning Xudaning adimi ikenlikingni, aghzingdin chiqqan Perwerdigarning sözi heqiqet ikenlikini bildim, dédi.

Iliyas peyghember Israilni towa qilishqa chaqiridu

18¹ Uzun waqit ötüp, Perwerdigarning sözi qurghaqchiliqning üçinchi yilida Iliyasqa kélip: — Sen béríp özüngni Ahabning aldida ayan qilghin, we Men yer yüzige yamghur yaghdurimen, déyildi.

² Shuning bilan Iliyas özini Ahabning aldida ayan qilghili chiqip ketdi. Acharchiliq bolsa Samariyede qattiq idi. ³ Ahab ordisidiki ghojidar Obadiyani chaqirdi (Obadiya tolimu teqwadar kishi bolup Perwerdigardin intayin qorqatti. ⁴ Yizebel Perwerdigarning peyghemberlirini öltürüp yoqitiwatqanda Obadiya yüz peyghemberni élip elliktin-elliktin ayrim-ayrim ikki ghargha yo-

17:9 Luqa 4:25, 26

17:21 «bu balining jéni özige yene yénip kirsun!» — «balining jéni»: Ibraniy tilida «jan» we «nepes» bir sözdur.

shurup, ularni nan we su bilen baqqanidi). ⁵ Ahab Obadiyagha: — Zéminni kézip hemme bulaq we hemme jilghilargha béríp baqqin; u yerlerde at-qéchirlarni tirik saqlighudek ot-chöp tépilmikin? Shundaq bolsa bizning ulaghlirimizning bir qismini soymay turalarmiz, dédi.

⁶ Ular herbiri jaylarga bölünüp mangdi; Ahab öz aldigha mangdi, Obadiyamu öz aldigha mangdi. ⁷ Obadiya öz yolida kétip barghanda, mana, uninggha Iliyas uchridi. U uni tonup yerge yiqilip düm yétip: Bu rast sen, ghojam Iliyasmu? — dep soridi.

⁸ U uninggha: — Bu men. Béríp öz ghोजanggha: — Iliyas qaytip keldi! dep éytqin, dédi.

⁹ U Iliyasqa mundaq dédi: — «Sen qandaqsige keminengni óltürgili Ahabning qoligha tap-shurmaqchi bolisen, men zadi néme gunah qildim? ¹⁰ Öz Xudaying Perwerdigarning hayati bilen qesem qilimenki, ghojam adem ewetip séni izdimigen héch el we memliket qalmdi. Shu el, memliketler: «U bu yerde yoq» dése, padishah ulargha séni tapalmighangha qesem ichküzdi. ¹¹ Lékin sen mangga hazir: — «Béríp ghोजanggha: — Iliyas qaytip keldi! dégin» — deysen! ¹² Men qéshingdin ketkendin kéyin, Perwerdigarning Rohi séni men bilmigen yerge élip baridu; shundaqta men Ahabqa xewer yetküzüp, lékin u séni tapalmisa, méni óltüridu. Emeliyette, kemineng yashliqimdin tartip Perwerdigardin qorqup kelgenmen. ¹³ Yizebel Perwerdigarning peyghemberlirini óltürgende méning qandaq qilghinim, yeni men Perwerdigarning peyghemberliridin yüzni elliktin-elliktin ayrim-ayrim ikki ghargha yoshurup, ularni nan we su bilen teminlep baqqanliqim sen ghोजanggha melum qilinghan emesmu? ¹⁴ Emdi sen hazir manga: — «Béríp ghोजanggha: — Mana Iliyas keldi dégin», — déding. Shundaq qilsam u méni óltüridu!».

¹⁵ Lékin Iliyas: — Men xizmitide turuwatqan samawi qoshunlarning Serdari bolghan Perwerdigarning hayati bilen qesem qilimenki, men jezmen бүгүн uning aldida ayan bolimen, dédi..

¹⁶ Shuning bilen Obadiya Ahabning qéshigha béríp uninggha xewer berdi. Ahab Iliyas bilen körüshkili bardı. ¹⁷ Ahab Iliyasni körgende uninggha: — Bu senmu, i Israilgha bala keltür-güchi?! — dédi..

¹⁸ U jawab bérıp: — Israilgha bala keltürgüchi men emes, belki sen bilen atangning jemetidikiler! Chünki siler Perwerdigarning emrlirini tashlap Baal dégen butlargha tayinip egeshkensiler. ¹⁹ Emdi adem ewetip Karmel téghida pütkül Israilni yénimgha jem qil, shundaqla Yizebelning dastixinidin ghizalinidighan Baalning töt yüz ellik peyghembiri bilen Asherahning töt yüz peyghembirini yighdur, — dédi.

²⁰ Shuning bilen Ahab Israilning hemmisige ademlerni ewetip, peyghemberlerni Karmel téghigha yighdurdi.

²¹ Iliyas barliq xelqge yéqin kélip: — Qachanghiche ikki pikir arisida arisaldi turisiler? Eger Perwerdigar Xuda bolsa, uninggha egishinglar; Baal Xuda bolsa, uninggha egishinglar, dédi. Emma xelq uninggha jawab bermey, ün-tin chiqarmidi..

²² Iliyas xelqge: — Perwerdigarning peyghemberliridin peqet men yalghuz qaldim. Emma Baalning peyghemberliri töt yüz ellik kishidur. ²³ Emdi bizge ikki buqa bérilsun. Ular ózlrige bir buqini tallap, soyup parchilap otunning üstige qoysun, emma ot yaqmisun. Menmu bashqa bir buqini teyyar qilip ot yaqmay otunning üstige qoyay. ²⁴ Siler bolsanglar, öz ilahlirlinglarning namini chaqirip nida qilinglar. Men bolsam, Perwerdigarning namini chaqirip nida qilimen. Qaysi Xuda ot bilen jawab berse, shu Xuda bolsun, dédi. Hemme xelq: — Bu obdan gep, dep jawab berdi.

²⁵ Iliyas Baalning peyghemberlirige: Siler köp bolghach awwal özünglar üçün bir buqini tallap teyyar qilinglar; andin héch ot yaqmay öz ilahinglarning namini qichqirip nida qilinglar, dédi.

²⁶ Ular uning déginı boyiche ózlrige bérilgen buqini élip uni teyyar qildi. Etigendin chüshkiche

18:15 «Men xizmitide turuwatqan Israilning Xudasi Perwerdigar» — ibraniy tilida «Men uning (Xudaning) aldida turuwatqan, Israilning Xudasi Perwerdigar» dégen söz bilen ipadiliniidu. Iliyas özini padishahning ordısında daim ghojisining aldida turuwatqan xizmetkargha oxshitidu.

18:17 Am. 7:10

18:21 Ye. 24:15

ular Baalning namini qichqirip: — I Baal, bizge jawab bergin! dep nida qildi. Lékin héch awaz yaki héch jawab bolmide. Ular raslanghan qurbangah chöriside toxtimay sekreytti.²⁷ Chüsh kirgende Iliyas ularni zangliq qilip: — Ünlükrek qichqiringlar; chüнки u bir ilah emesmu? Belkim u chong-qur xiyalgha chömüp ketkendu, yaki ish bilen chiqip ketkendu, yaki bir seperge chiqip ketkendu? Yaki bolmisa u uxlawatqan bolushi mumkin, uni oyghitishinglar kérék?! — dédi.

²⁸ Ular téximu ünlük chaqirip öz qaidisi boyiche qangha milinip ketküche özlirini qilich we neyze bilen tilatti. ²⁹ Chüshtin kéyin ular «bésharet bériwatqan» haletke chüshüp kechlik qurbanliq waqtighiche shu halette turdi. Lékin héch awaz anglanmide, yaki jawab bergüchi yaki ijabet qilghuchi melum bolmide.

³⁰ Iliyas hemme xelq: — Yénimgha yéqin kélinglar, dédi. Hemme xelq uninggha yéqin kelgendin kéyin u Perwerdigarning shu yerdiki yiqitilghan qurbangahini qaytidin qurup chiqti.

³¹ Iliyas on ikki tashni aldi. Bu tashlarning sani Perwerdigarning «Naming Israil bolsun» dégen sözini tapshuruwalghan Yaqupning oghulliridin chiqqan qebililarning sani bilen oxshash idi.

³² Shu tashlardan u Perwerdigarning nami bilen bir qurbangahni yasidi. U qurbangahning chöriside ikki séah dan patqudek azgal kolidi.³³ Andin u otunni rastlap, buqini parchilap otuning töpisine qoydi.

³⁴ U: — Töt idishni sugha toshquzup uni köydürme qurbanliq we otuning üstige tökünglar, — dédi. Andin: Yene bir qétim qilinglar — déwidi, ular shundaq qildi. U yene: — Üchinchi mertiwé shundaq qilinglar, dédi. Ular üçinchi mertiwé shundaq qilghanda ³⁵ su qurbangahning chörisidin éqip chüshüp, kolanghan azgalnimu su bilen toldurdi.

³⁶ Kechlik qurbanliqning waqti kelgende Iliyas peyghember qurbanliqqa yéqin kélip mundaq dua qildi: — Ey Perwerdigar, Ibrahim bilen Ishaq we Israilning Xudasi, Özüngning Israilda Xuda bolghiningni ashkara qilghaysen, shundaqla méning Séning qulung bolup bularning hemmisini buyruqung bilen qilghanliqimni бүгүн bildürgeysen.³⁷ Manga ijabet qilghaysen, ey Perwerdigar, ijabet qilghaysen; shuning bilen bu xelqe sen Perwerdigarning Xuda ikenlikingni hemde ularning qelblirini toghra yolgha yandurghuchi özüng ikenlikingni bildürgeysen, dédi.

³⁸ Shuning bilen Perwerdigarning oti chüshüp köydürme qurbanliqni, otunni, tashlarni we topini köydürüp azgaldiki sunimu yoqitiwetti.

³⁹ Xelqlarning hemmisi buni körüpla, ular düm yiqilip: — Perwerdigar, u Xudadur, Perwerdigar, u Xudadur, déyishti.

⁴⁰ Iliyas xelqge buyrup: — Baalning peyghemberlirini tutunglar, héchqaysini qoyup bermenglar, — dédi. Ular ularni tutqanda Iliyas ularni kishun jilghisigha élip béríp, u yerde qetl qildurdi.

⁴¹ Iliyas Ahabqa bolsa: — Chiqip yep-ichkin. Chüнки qattiq yamghurning shaldirlighan awazi anglanmaqta, — dédi.

⁴² Ahab qopup yep-ichish üçün chiqti. Emma Iliyas Karmelning choqqisigha chiqip yerge éngiship, béshini tizining otturisigha qoyup tizlinip ⁴³ xizmetkarigha: — Chiqip déngiz terrepke qarighin, dédi. U chiqip sepsélip qarap: — Héchnerse körünmeydu, dédi. U jemiy yette qétim: — Béríp qarap baqqin, dep buyrudi.

⁴⁴ Yettinchi qétim kelgende u: — Mana, déngizdin chiqiwatqan, adem alqinidek kichik bir bulutni kördüm — dédi. Iliyas uninggha: — Chiqip Ahabqa: — «Harwini qétip töwenge chüshkin, bolmisa yamghur séni tosuwalidu», dep éytqin, — dédi.

18:29 «Chüshtin kéyin ular «bésharet bériwatqan» haletke chüshüp kechlik qurbanliq waqtighiche shu halette turdi» — «bésharet bériwatqan» ibraniy tilida «peyghemberchiliq qiliwatqan» dégen ibare bilen ipadiliniidu. «kechlik qurbanliq» chüshtin kéyin saet üçlerde bolatti.

18:31 Yar. 32:27; Ye. 4:5, 20; 2Pad. 17:34

18:32 «ikki séah» — bir séah belkim 13.5 litr idi, 2 séah 27 litr.

18:36 Mis. 3:6; Mat. 22:32; Mar. 12:26; Luqa 20:37; Ros. 7:32

⁴⁵ Angghuche asman bulut bilen tutulup, boran chiqip qattiq bir yamghur yaghdı. Ahab har-wigha chiqip Yizreelge ketti. ⁴⁶ Perwerdigarning qoli Ilyasning wujudida turghach, u bélini baghlap Ahabning aldida Yizreelning kirish éghizighiche yügürüp mangdı.

Ilyas peyghember Yizebeldin qachidu

19¹ Lékin Ahab Ilyasning hemme qilghinini, jümlidin hemme peyghemberlerni qilichlap öltürginini Yizebelge éytıp berdi.

² Yizebel bolsa Ilyasqa bir xewerchi ewetip: — Eger ete mushu waqitqiche sen shularning jan-lirigha qilghiningdek men séning jéniningni oxshash qilmisam, ilahlar mangimu shundaq qilsun hemde uningdinmu ziyade qilsun! — dep éytquzdı.

³ U buni bilgende, öz jénini qutquzmaq üçün qéchip Yehuda tewesidiki Beer-Shébagha bardı. U u yerde öz xizmetkarini qaldurup qoyup, ⁴ Özi chölning ichige qarap bir kün yol mangdı. U u yer-diki bir shiwaqning qéshigha kélip uning astida olturup, özining ölümime tilek tilep: — I Perwerdi-gar emdi boldı, jénimni alghin; némila dégenbilen men ata-bowilirimdin artuq emesmen, — dédi.

⁵ U shu shiwaq astida yétip uxlap qaldı. Mana bir perishte uni noqup uninggha: — Qopup, nan yégin, dédi.

⁶ U qarisa béshida qiziq choghlarda pishiwatqan bir poshkal we bir koza su turatti. U yep-ichip yene uxlighili yatti. ⁷ Andin Perwerdigarning Perishtisi yene kélip ikkinchi qétim uni noqup uninggha: — Qopup nan yégin. Bolmisa yolungning éghirini kötürelmeysen, dédi.

⁸ U qopup yep-ichti. Shu taamdin alghan quwwet bilen u qiriq kéche-kündüz méngip Xudaning téghi Horebge yétip bardı. ⁹ U u yerdiki ghargha kirip qondı. We mana, Perwerdigarning sözi uninggha kélip mundaq déyildi: — I Ilyas, bu yerde néme qiliwatisen?

¹⁰ U jawab bérıp: — Samawi qoshunlarning Serdari bolghan Xuda Perwerdigar üçün zor ot-luq muhebbet bilen heset qildim. Chünki Israillar Séning eh dengni tashlap qurbangahliringni yiqitip, Séning peyghemberliringni qilich bilen öltürdi. Men, yalghuz menla qaldım we ular méning jénimni alghili qestlewattı, dédi.

¹¹ U uninggha: — Chiqip, Perwerdigarning aldida taghda turghin, dédi. Mana, Perwerdigar ötüp kétéwatatti; uning aldida zor küchlük bir shamal chiqip, taghlarnı sundurup, qoram tashlarnı parchilap chéqiwetti. Lékin Perwerdigar shamalda emes idi. Shamaldin kéyin bir yer tewresh boldı. Lékin Perwerdigar yer tewreshte emes idi. ¹² Yer tewreshtin kéyin bir lawuldighan ot kötürüldi. Lékin Perwerdigar otta emes idi. Ottin kéyin boshqına, mulayim bir awaz anglandı.

¹³ We shundaq boldiki, Ilyas shuni anglap, yüzini yépinchisi bilen orap gharning aghzigha bérıp turdı. Mana, bir awaz chiqip uninggha: — I Ilyas, sen bu yerde néme qiliwatisen? — dédi.

¹⁴ U jawab bérıp: — Samawi qoshunlarning Serdari bolghan Xuda Perwerdigar üçün zor otluq muhebbet bilen heset qildim. Chünki Israillar Séning eh dengni tashlap qurbangahliringni yiqi-tip, Séning peyghemberliringni qilich bilen öltürdi. Men yalghuz menla qaldım we ular méning jénimni alghili qestlewattı, dédi.

19:8 «Xudaning téghi Horeb» — «Horeb téghi» del Paran chöl-bayawanigha jaylashqan, Musa peyghember turup Israil üçün «Tewrat qanunı»ni qobul qilghan «Sinay téghi»dur.

19:8 Mis. 34:28; Mat. 4:2

19:9 «U u yerdiki ghargha kirip qondı» — ibranıy tilida «U ashu ghargha kirip qondı» déyilidu. «Ashu ghar» dégen sözge qarighanda oylaymızki, bu ghar tonush bir jay bolsa kérek. Yehudiy ölimilar bu gharnı Xuda Musa peyghemberni yoshurup qoyghan jay idi dep qaraytti, biz bu pikirge qayilmız («Mis.» 33:21-22ni körtüng).

19:10 «Perwerdigar üçün zor otluq muhebbet bilen heset qildim» — démisekmü, Ilyasning: «otluq muhebbet bilen heset qildim» dégini özining Israilning Xudagha emes, belki türlük yirginchlik butlarga ibadet qilghanlıqigha qarap «ibadet peqet Xudaghıla mensup bolush kérek» dep butlarga yaki butlarning keynide turuwatqan jin-sheytanlarga we ularning wekili bolghan saxta peyghemberlerge bolghan hesitini körsitidu.

19:10 Rim. 11:3

19:12 «boshqına, mulayim bir awaz anglandı» — yaki «yénik, bosh bir tinish awaz anglandı».

¹⁵ Perwerdigar uninggha mundaq dédi: — Barghin, kelgen yolung bilen qaytip, andin Demeshqning chölige barghin. U yerge barghanda Hazaelni Suriye üstige padishah bolushqa mesih qilghin. ¹⁶ Andin Nimshining oghli Yehuni Israilning üstige padishah bolushqa mesih qilghin; öz ornunggha peyghember bolushqa Abel-Meholahliq Shafatning oghli Élishanimu mesih qilghin. ¹⁷ We shundaq boliduki, Hazaelning qilichidin qéchip qutulghan herbirini Yehu öltüridu; Yehuning qilichidin qéchip qutulghan herbirini Élisha öltüridu. ¹⁸ Lékin Israilda yette ming kishini, yeni Baalning aldida tizlirini pükimigen we uninggha aghzini söygüzimigen herbirini özümge saqlap qaldurdum, — dédi.

¹⁹ U u yerdin chiqip, Shafatning oghli Élishani tapti. U chaghda u yer heydewatatti; uning aldida on ikki jüp uy bar idi, u on ikkinchisi bilen qosh heydewatatti. Iliyas kélip uning üstige öz yépinchisini tashlap artip qoydi. ²⁰ U uylarni tashlap Iliyasning keynidin yügürüp kélip: — Méni bérp atam bilen anamni söygili qoyghin, andin men kélip sanga egishay, — dédi. U uninggha: — Qaytqin; men sanga néme qildim? — dédi.

²¹ U uningdin ayrilip, özi ishletken bir jüp uyni soyup, ularning jabduqini otun qilip, göshini pishurup xelqke bériwidi, ular yédi. Andin u ornidin qopup Iliyasning keynidin egiship, uning xizmitide boldi.

Xuda Israilni Suriyedin qutquzidu

20 ¹ Suriyening padishahi Ben-Hadad pütkül qoshunini jem qildi; u ottuz ikki padishahni at we jeng harwiliri bilen élip chiqip, Samariyege qorshap hujum qildi. ² U elchilerni sheherge kirgüzüp Israilning padishahi Ahabning qéshigha ewetip uninggha: — ³ «Ben-Hadad mundaq deydu: — Séning kümüş bilen altunung, séning eng chirayliq xotunliring bilen baliliringmu méningkidur» dep yetküzdi.

⁴ Israilning padishahi uninggha: — I ghoham padishah, sili éytqanliridek men özüm we barliqim siliningkidur, dep jawab berdi.

⁵ Elchiler yene kélip: — «Ben-Hadad söz qilip mundaq deydu: — Sanga derweqe: — Séning kümüş bilen altunungni, séning xotunliring bilen baliliringni manga tapshurup bérissen, dégen xewerni ewettim. ⁶ Lékin ete mushu waqitlarda xizmetkarlirimni yéninggha ewetimen; ular ordang bilen xizmetkarliringning öylirini axturup, séning közliringde néme eziz bolsa, ular shuni qoligha élip kélidu» — dédi.

⁷ U waqitta Israilning padishahi zémindiki hemme aqsqaqallarni chaqirip ulargha: — Bu kishining qandaq awarichilik chiqarmaqchi bolghanliqini bilip qélinglar. U manga xewer ewetip mendin xotunlirim bilen balilirim, kümüş bilen altunlirimni telep qilghinida men uninggha yaq démidim, dédi.

⁸ Barliq aqsqaqallar bilen xelqning hemmisi uninggha: — Qulaq salmighin, uninggha maqul démigim, dédi.

⁹ Buning bilen u Ben-Hadadning elchilirige: — Ghoham padishahqa, sili adem ewetip, öz kemiliridin deslepte sorighanning hemmisini ada qilimen; lékin kéyinkisige maqul déyelmeymen, dep beringlar, — dédi. Elchiler yénip bérp shu sözni yetküzdi.

19:15 «Hazaelni Suriye üstige padishah bolushqa mesih qilghin» — «mesih qilish» toghrisida 1:34diki izahatni körüng.

19:17 2Pad. 9:14-37

19:18 «uninggha aghzini söygüzimigen herbirini özümge saqlap qaldurdum, — dédi» — Xudaning Iliyas peyghemberge éytqan sözlirining ehmiyiti, shundaqla Iliyasning Horeb téghigha sepirining meqsiti toghruluq «qoshuncha söz»imizni körüng.

19:18 Rim. 11:4

19:19 «Iliyas... Shafatning oghli Élishani tapti... uning üstige öz yépinchisini tashlap artip qoydi» — Iliyas mushu herikiti bilen «Sen Élishagha peyghemberlik xizmitim tapshuruldi» dégendek idi.

19:20 «Qaytqin; men sanga néme qildim?» — Iliyasning bu déğini belkim Élishagha: «Peyghemberlik yoli tes, séningde Xudaning chaqiriqi bolmisa manga hergiz egeshme!» dégendek bir agah bolushi mumkin. «Padishahlar (2)» 2-babta Iliyas Élishagha yene buninggha oxshap kétédighan sözni qilidu.

« Padishahlar «1» »

¹⁰ Ben-Hadad uninggha yene xewer ewetip: — «Pütkül Samariye shehiride manga egeshkenlarning qollarigha ochumlighudek topa qélip qalsa, ilahlar mangimu shundaq qilsun we uningdin ashurup qilsun!» — dédi.

¹¹ Lékin Israilning padishahi jawab béríp: — «Sawut-qorallar bilen jabdunghuchi sawut-qorallardin yéshingüchidek maxtinip ketmisun!» dep éytinglar, — dédi..

¹² Ben-Hadad bu sözni anglighanda herqaysi padishahlar bilen chédirlirida sharab ichishiwatatti. U xizmetkarlirigha: — Sepke tizilinglar, dédi. Shuni déwidi, ular sheherge hujum qilishqa tizilishti.

Perwerdigar Israilni qutquzidu

¹³ U waqitta bir peyghember Israilning padishahi Ahabning qéshigha kélip: — Perwerdigar mundaq deydu: — «Bu zor bir top ademni kördüngmu? Mana, Men bu küni ularni séning qolunggha tapshurimen; shuning bilen sen Méning Perwerdigar ikenlikimni bilisen», dédi.

¹⁴ Ahab: — Kimning wasitisi bilen bolidu? dep soridi. U: — Perwerdigar mundaq deydu: «Waliylarning ghulamliiri bilen bolidu», dédi. U yene: — Kim hujumni bashlaydu? — dep soridi. U: — Sen özüng, dédi.

¹⁵ U waqitta waliylarning ghulamliirini saniwidi, ularning sani ikki yüz ottuz ikki neper chiqti. Andin kéyin u hemme xelqni, yeni barliq Israillarni saniwidi, ularning sani yette ming neper chiqti. ¹⁶ Israillar sheherdin chüsh waqtida chiqti. Ben-Hadad bilen shu padishahlar, yeni yadenge kelgen ottuz ikki padishah bolsa chédirlirida sharab ichip mest bolushqanidi. ¹⁷ Waliylarning ghulamliiri yürüshte awwal mangdi. Ben-hadad adem ewetiwidi, ular uninggha xewer béríp: — «Samariyedinde ademler kéliwatidu» — dédi.

¹⁸ U: — Eger sülhsi tüzüshke chiqqan bolsa ularni tirik tutunglar, eger soqushqili chiqqan bol-simu ularni tirik tutunglar, dédi.

¹⁹ Emdi waliylarning bu ghulamliiri we ularning keynidiki qoshun sheherdin chiqip, ²⁰ herbiri özige uchrighan ademni chépip öltürdi. Suriyler qachtı; Israil ularni qoghlidi. Suriyening padishahi Ben-Hadad bolsa atqa minip atliqlar bilen qéchip qutuldi. ²¹ Israilning padishahi chiqip hem atliqlarni hem jeng harwilirini bitchit qilip Suriylerni qattiq qir-chap qildi.

²² Peyghember yene Israilning padishahining qéshigha kélip uninggha: — Özüngni mustehkemlep, özüngni obdan dengsep, néme qilishing kéreklikini oylap baqqin. Chünki kéler yili etiyazda Suriyening padishahi sen bilen jeng qilghili yene chiqidu, dédi.

²³ Suriyening padishahining xizmetkarliiri uninggha mundaq dédi: — «Ularning ilahi tagh ilahi bolghachqa, ular bizge küchlük keldi. Lékin biz tüzlenglikte ular bilen soqushsaq, jezmen ulargha küchlük kélimiz. ²⁴ Emdi shundaq qilghayliki, padishahlarning herbirini öz mensipidin chüshürüp, ularning ornida waliylarni tikligeyla. ²⁵ Andin sili mehrum bolghan qoshunlirigha barawer bolghan yene bir qoshunni, yeni atning ornigha at, harwining ornigha harwa teyyar qildurup özlirige yighqayla; biz tüzlenglikte ular bilen soqushayli; shuning bilen ulargha küchlük kelmemdüq?». U ularning sözige qulaq sélip shundaq qildi.

²⁶ Kéyinki yili etiyazda Ben-Hadad Suriylerni éditlap toluq yighip, Israil bilen jeng qilghili Afek shehirige chiqti. ²⁷ Israillarmu özlirini éditlap, ozuq-tülük teyyarlap, ular bilen jeng qilishqa chiqti. Israillar ularning udulida bargah tikliwidi, Suriylarning aldida xuddi ikki top kichik oghlaq padisidek köründi. Lékin Suriyler pütkül zéminni qapliganidi.

²⁸ Emma Xudaning adimi Israilning padishahining qéshigha kélip uninggha: — Perwerdigar mundaq deydu: — «Suriyler: Perwerdigar tagh ilahidur, jilghilarning ilahi emes, dep éytqini

20:11 «Sawut-qorallar bilen jabdunghuchi sawut-qorallardin yéshingüchidin maxtinip ketmisun!» — dégen maqal-temsilingnen belkim «Jeng aldida turup özüngni ghelibichi sanima» — «Chüchürini xam sanima» dégendek.

üchün, Men bu zor bir top ademning hemmisini séning qolunggha tapshurimen; shuning bilen siler Méning Perwerdigar ikenlikimni bilip yétisiler», dédi.

²⁹ Ikki terep yette kün bir-birining udulida bargahlririda turdi. Yettinchi küni soqush bashlandi. Israillar bir künde Suriylerdin yüz ming piyade eskerni öltürdi. ³⁰ Qalghanlar Afek shehirige qéchip kiriwaldi; lékin sépili örülüp ulardin yigirme yette ming ademning üstige chüshüp bésip öltürdi. Ben-Hadad özi beder qéchip sheherge kirip ichkiridiki bir öyge möküwaldi.

³¹ Xizmetkarliri uninggha: — Mana biz Israilning padishahlririni rehimliq padishahlar dep ang-liduq; shuning üchün bellirimizge böz baghlap bashlirimizgha kula yögep Israilning padisha-higha teslimge chiqayli. U silining janlirini ayarmikin? — dédi. ³² Shuning bilen ular bellirige böz baghlap bashlirigha kula yögep Israilning padishahining qéshigha béririp uninggha: — Kem-iniliri Ben-Hadad: «Jénimni ayighayla», dep iltija qildi, dédi. U bolsa: — U téxi hayatmu? U méning buradirim, dédi.

³³ Bu ademler bu sözni yaxshiliqning alamiti, dep oylap, derhalla uning bu sözini ching tutuwélip: — Ben-Hadad silining buraderliridur! — dédi. U: — Uni élip kélinglar, dep buyrudi. Shuning bilen Ben-Hadad uning qéshigha chiqti; shuning bilen u uni qolidin tartip jeng harwisigha chiqardi.

³⁴ Ben-Hadad uninggha: — Méning atam silining atiliridin alghan sheherlerni silige qayturup bérey. Atam Samariyede reste-bazarlirini tikligendek sili özliri üchün Demeshqte reste-bazar-larni tikleyla, — dédi. Ahab: — Bu shert bilen séni qoyup bérey, dédi. Shuning bilen ikkisi ehde qilishti we u uni qoyup berdi.

³⁵ Peyghemberlerning shagirtlirining biri Perwerdigarning buyruqi bilen yene birige: — Sen-din ötünimen, méni urghin, dédi. Lékin u adem uni urghili unimidi. ³⁶ Shuning bilen u uning-gha: — Sen Perwerdigarning sözini anglimighining üchün mana bu yerdin ketkinginde bir shir séni boghup öltüridu, — dédi. U uning yénidin chiqqanda, uninggha bir shir uchrup uni öltürdi.

³⁷ Andin kéyin u yene bir ademni tépip uninggha: — Sendin ötünimen, méni urghin, dédi. U adem uni qattiq urup zeximlendürdi. ³⁸ Andin peyghember béririp öz qiyapitini özgertip, közli-rini téngiq bilen téngip yol boyida padishahni kütüp turdi.

³⁹ Padishah shu yerdin ötkende u padishahni chaqirip: — Keminiliri keskin jeng meydanigha chiqqanidim, we mana, bir adem manga burulup, bir kishini tapshurup: «Bu kishige ching qa-righin, herqandaq sewebtin u yoqap ketse, sen öz jéningni uning jénining ornigha töleysen; bolmisa bir talant kümüş töleysen», dédi. ⁴⁰ Lékin men keminiliri u-bu ish bilen bend bolup kétép, uni yoqitip qoydum, dédi. Israilning padishahi uninggha: — Özüng békkitkingindek sanga höküm qilinidu! — dédi.

⁴¹ U derhal közlriridin téngiqni éliwetti; Israilning padishahi uni tonup uning peyghemberler-din biri ikenlikini kördi. ⁴² Peyghember uninggha: — Perwerdigar mundaq deydu: — «Men ha-laketke békikten ademni qolungdin qutulghili qoyghining üchün séning jéning uning jénining ornida élinidu; séning xelqing uning xelqining ornida élinidu», dédi.

⁴³ Shuning bilen Israilning padishahi xapa bolup, gheshlikke chömgen halda Samariyege qay-tirip ordisigha kirdi.

Ahab qatilliq qilip Nabotni öltüridu

21 ¹ Bu ishlardin kéyin shundaq boldiki, Yizreellik Nabotning Yizreelde, Samariyening padishahi Ahabning ordisining yénida bir üzümzarliq bar idi. ² Ahab Nabotqa söz qilip: — Öz üzümzarliqingni manga bergin, méning öyümge yéqin bolghach, uni bir sey-köktatliq

20:35 «Peyghemberlerning shagirtliri» — bu ibare söz ibraniiy tilida «peyghemberlerning oghulliri» dégenlik bilen ipadiliniidu.

20:42 1Pad. 22:37, 38

bagh qilay. Uning ornida sanga obdanraq bir üzümarliq bérey yaki layiq körseng bahasini neq bérimen, dédi.

³ Emma Nabot Ahabqa: — Perwerdigar méni ata-bowilirimning mirasini sanga sétishni mendin néri qilsun, dédi.

⁴ Ahab Yizreellik Nabotning: «Ata-bowilirimning mirasini sanga bermeymen» dep éytqan sözidin xapa bolup gheslikke chömgen halda ordisigha qaytti; u kariwatta yétip yüzini tam terrepke örüp nanmu yémidi. ⁵ Xotuni Yizebel uning qéshigha kélip: Rohiy keypiyating némishqa shunche töwen, némishqa nan yémeysen? — dédi.

⁶ U uninggha: — Men Yizreellik Nabotqa söz qilip: «Üzümarliqingni manga pulgha berseng, yaki layiq körseng uning ornigha bashqa üzümarliq bérey» dédim. Lékin u: «Sanga üzümarliqimni bermeymen» dédi, — dédi.

⁷ Xotuni Yizebel uninggha: — Sen hazir Israilning üstige seltenet qilghuchi emesmu? Qopup nan yep, könglüngni xush qilghin; men sanga Yizreellik Nabotning üzümarliqini érishtürimen, dédi.

⁸ Andin u Ahabning namida bir xet yézip, üstige uning möhürini bésip, xetni Nabotning shehiride uning bilen turuwatqan aqsqaqallar we mötiwerlerge ewetti. ⁹ Xette u mundaq yazghanidi: — «Roza tutush kérek dep buyrup, xelqning arisida Nabotni törde olturghuzghin; ¹⁰ ikki ademni, yeni Béliyalning balisini uning udulida olturghuzup, ularni Nabotning üstidin erz qilghuzup: «Sen Xudagha we padishahqa lenet oqudug» dep guwahliq bergüzünglar. Andin uni élip chiqip chalma-késeq qilip öltürünglar».

¹¹ Sheherning ademleri, yeni uning shehiride turuwatqan aqsqaqalar bilen mötiwerler Yizebelning ulargha ewetken xétide pütülgendek qildi; ¹² ular rozini buyrup, xelqning arisida Nabotni törde olturghuzdi. ¹³ Andin u ikki adem, yeni Béliyalning baliliri xelqning aldida Nabot üstidin erz qilip: «Nabot Xudagha we padishahqa deshnem qildi» dep guwahliq berdi. Shuning bilen ular Nabotni sheherning tashqirigha söröp élip chiqip, tashlar bilen chalma-késeq qilip öltürdi.

¹⁴ Andin ular Yizebelge adem ewetip: «Nabot chalma-késeq qilip öltürüldi» dep xewer berdi.

¹⁵ Yizebel Nabotning chalma-késeq qilinip öltürülgenlikini anglighanda Ahabqa: Qopup, Yizreellik Nabotning sanga pulgha bergili unimighan üzümarliqini tapshurup alghin; chünki Nabot hayat emes, belki öldi, dédi.

¹⁶ Shundaq boldiki, Ahab Nabotning ölgenlikini anglap, Yizreellik Nabotning üzümarliqini igilesh üçün shu yerge bardi. ¹⁷ Lékin Perwerdigarning sözi Tishbiliq Iliyasqa kélip mundaq déyildi: — ¹⁸ «Qopup béríp, Samariyede olturushluq Israil padishahi Ahab bilen uchrashqin; mana u Nabotning üzümarliqida turidu; chünki uni igiliwélishe üçün u yerge bardi. ¹⁹ Uninggha: — «Adem öltürdüngmu, yérini igiliwaldingmu?» — dégin. Andin uninggha yene söz qilip: — Perwerdigar mundaq deydu: — «Nabotning qénini itlar yalighan jayda séning qéningnimu itlar yalaydu» — dégin».

²⁰ Ahab Iliyasqa: — I düshminim, méni taptingmu? — dédi. U jawaben mundaq dédi: — Rast, men séni taptim; chünki sen Perwerdigarning neziride rezillik qilish üçün özüngni sétiwetting. ²¹ Perwerdigar: «Mana, Men üstüngge bala chüshürüp neslingni yoqitip, sen Ahabning Israilda qalghan jemetidiki hemme erkekn, hetta ajiz yaki méyip bolsun, hemmisini üzüp yoqitimen; ²² we sen Méning ghezipimni qozghap Israilni gunahqa azdurghining üçün sé-

21:10 «Béliyalning balisi» — ibraniy tilida «Bélical» Iblisning (yeni Sheytanning) yene bir ismi. Démek, bu söz tolimu iplas ademni körsitidu.

21:21 «Men ... neslingni yoqitip,...» — yaki «Men neslingni...köydürüwétip,...». **«Ahabning Israilda qalghan jemetidiki hemme erkekn»** — ibraniy tilida: «Ahabning Israilda qalghan jemetide, tamgha qarap siyidighan herbiri» dégenlik bilen ipadiliniidu. **«hetta ajiz yaki méyip bolsun, hemmisini...»** — buning bashqa bixil terjimisi: «yaki qul yaki hör bolsun, hemmisini...».

21:21 2Pad. 9:7, 8, 9

ning jemetingni Nibatning oghli Yeroboamning jemeti we Axiyahning oghli Baashaning jemetige oxshash qilimen» — deydu, — dédi..

²³ — Yizebel toghrisidimu Perwerdigar söz qilib: «Yizreelning sépilining téshida itlar Yizebelni yeydu..²⁴ Ahabning jemetidikilerdin sheherde ölgenlarni itlar yeydu; sehrada ölgenlarni bolsa asmandiki qushlar yeydu» dédi²⁵ (Berheq, xotuni Yizebelning qutritishliri bilen Perwerdigarning neziride rezillik qilghili özini satqan Ahabdek héchkim yoq idi..²⁶ U Perwerdigar Israilarning aldidin heydep qoghliwetken Amoriylarning qilghinidek qilib, yirginchlik butlarga tayinip egiship, lenetlik ishlarni qilatti).

²⁷ Lékin Ahab bu sözlarni anglighanda öz kiyimlirini yirtip bedinige böz yögep, roza tutti. U böz rextte yatatti, jimjit mangatti.

²⁸ U waqitta Perwerdigarning sözi Tishbiliq Iliyasqa kélip: —

²⁹ «Ahabning Méning aldimda özini qandaq töwen tutuwatqanliqini kördüngmu? U özini Méning aldimda töwen tutuwatqanliqi tüpeylidin, bu balani uning künliride keltürmeymen, belki uning oghlining künliride uning jemetige keltürimen» — déyildi.

Ahab jengde ölidu

2Tar. 18:2-34

22¹ Üch yilghiche Suriye bilen Israilning otturisida jeng bolmighachqa, ular tinchliqta ötti. ² Üchinchi yilda bolsa Yehudaning padishahi Yehoshafat Israilning padishahini yoqlap bardi. ³ Israilning padishahi öz xizmetkarlirigha: — Giléadtiki Ramot bizningki ikenlikini bilisilerghu? Shundaq iken, némishqa biz jim olturup, téxiche Suriyening padishahining qolidin uni almaymiz? — dédi.

⁴ U Yehoshafatqa: — Jeng qilghili méning bilen Giléadtiki Ramotqa bérishqa maqul bolamdila? — dep soridi. Yehoshafat Israilning padishahigha jawab bérip: — Biz silining-méning dep ayrimaymiz; méning xelqim özlirining xelqidur, méning atlirim silining atliridur, dédi..

⁵ Lékin Yehoshafat Israilning padishahigha: — Ötünimenki, bugün awwal Perwerdigarning sözini sorap körgeyla, dédi.

⁶ Shuning bilen Israilning padishahi peyghemberlerni, yeni töt yüzche ademni yighdurup ular-din: — Soqushqili Giléadtiki Ramotqa chiqsam bolamdu, yoq? — dep soriwidi, ular: — Chiqqin, Reb uni padishahning qoligha béridu, déyishti.

⁷ Lékin Yehoshafat bolsa: — Bulardin bashqa, yol sorighudek Perwerdigarning birer peyghembiri yoqmu? — dep soridi..

⁸ Israilning padishahi Yehoshafatqa jawab bérip: — Perwerdigardin yol soraydighan yene bir adem bar; lékin u méning toghramda qutluqni emes, belki balayi'apetni körsitip bésharet ber-gechke, men uni öch körimen. U bolsa Imlahning oghli Mikayadur, dédi. Yehoshafat: — I aliyliri, sili undaq démigeyla, dédi.

⁹ Andin Israilning padishahi bir chakirini chaqirip uninggha: — Chaqqan bérip, Imlahning oghli Mikayani chaqirtip kel, dep buyrudi.

21:22 1Pad. 15:29; 16:3, 11

21:23 2Pad. 9:35-37

21:25 1Pad. 16:33

22:4 «Biz silining-méning dep ayrimaymiz» —Ibraniy tilida «Men özüm sanga oxshash bolimen» dégen söz bilen ipadiliniidu.

22:7 «Bulardin bashqa, yol sorighudek Perwerdigarning birer peyghembiri yoqmu?» — Yehoshafat (5-ayette): «Bügün awwal Perwerdigarning sözini sorap körgeyla» deydu . Lékin «peyghemberler» «Perwerdigar» (ibraniiy tilida «Yehwe, Yehowah») dégen namni (awwal) ishletmey, belki «Xuda» (ibraniiy tilida «Elohim») yaki «Reb» («Adonay») dep ishlitidu. Shunga Yehoshafat «peyghemberler»ning bésharetliridin qattiq guman qilghan bolsa kérek. 7-ayet we keyinki ayetlernimu körtüng.

¹⁰ Emdi Israilning padishahi bilan Yehudaning padishahi Yehoshafat shahane kiyimlirini kiyiship, Samariyening derwazisining aldidiki xamanda herbiri öz textide olturushti. Ularning al-dida peyghemberlarning hemmisi bésharet bermekte idi. ¹¹ Kenanahning oghli Zedekiya bolsa özi tömürdin münggüzleri yasap chiqip: — Perwerdigar mundaq deydu: — «Mushu münggüzler bilan Suriylerni yoqatquche üsüp ursila», dédi. ¹² Hemme peyghemberler shuninggha oxshash bésharet bérip: «Giléadtiki Ramotqa chiqip sözsiz muweppeqiyet qazinila; chünki Perwerdigar uni padishahning qoligha tapshuridiken», déyishti.

¹³ Mikayani qichqirghili barghan xewerchi uninggha: — Mana, hemme peyghemberler birdek padishahqa yaxshi xewer bermekte; emdi ötünimen, séning sözüngmu ularning sözi bilen birdek bolup, yaxshi bir xewerni bergin, dédi.

¹⁴ Emma Mikaya: — Perwerdigarning hayati bilen qesem qilimenki, Perwerdigar manga néme éytssa, men shuni éytimen, dédi.

¹⁵ U padishahning aldigha kelgende padishah uningdin: I Mikaya, jeng qilghili Giléadtiki Ramotqa chiqsaq bolamdu, yoq? — dep soriwidi, u uninggha jawab bérip: — Chiqip muweppeqiyet qazinsen; chünki Perwerdigar sheherni padishahning qoligha béridu, dédi.

¹⁶ Lékin padishah uninggha: — Men sanga qanche qétim Perwerdigarning namida rast geptin bashqisini manga éytmasliqqa qesem ichküzüshüm kérek?! — dédi.

¹⁷ Mikaya: — Men pütkül Israilning taghlarda padichisiz qoylardek tarilip ketkenlikini kördüm. Perwerdigar: «Bularning igisi yoq; bularning herbiri tinch-aman öz öyige qaytsun», dédi, — dédi.

¹⁸ Israilning padishahi Yehoshafatqa: — Mana, men silige «U méning toghramda qutluqni emes, belki haman balayi’apetni körsitip bésharet béridu», démigenmidim? — dédi.

¹⁹ Mikaya yene: — Shunga Perwerdigarning sözini anglighin; men Perwerdigarning öz textide olturghanliqini, asmanning pütkül qoshunliri uning yénida, ong we sol teripide turghanliqini kördüm. ²⁰ Perwerdigar: «Kim Ahabni Giléadtiki Ramotqa chiqip, shu yerde halak bolushqa aldaydu?» — dédi. Birsida, birsi mundaq déyishti; ²¹ shu waqitta bir roh chiqip Perwerdigarning aldida turup: «Men bérip alday», dédi. Perwerdigar uningdin: «Qandaq usul bilen aldaysen?» — dep soriwidi, ²² u: — «Men chiqip uning hemme peyghemberlirining aghzida yalghanchi bir roh bolimen», dédi. Perwerdigar: — «Uni aldap ilkingge alalaysen; bérip shundaq qil» — dédi. ²³ Mana emdi Perwerdigar séning bu hemme peyghemberliringning aghzigha yalghanchi bir rohnı saldi; Perwerdigar séning toghrangda balayi’apet körsitip sözlidi» — dédi.

²⁴ Shuni anglap Kenanahning oghli Zedekiya kélip Mikayaning kachitigha birni sélip: — Perwerdigarning Rohi qaysi yol bilen mendin ötüp, sanga söz qilishqa bardi?! — dédi.

²⁵ Mikaya jawab bérip: — Özüngni yoshurush üçün ichkiridiki öyge yügürgen künide shuni körisen, dédi.

²⁶ Israilning padishahi emdi: — Mikayani élip qayturup bérip, sheher hakimi Amon bilen padishahning oghli Yoashqa tapshurup, ²⁷ ulargha tapilap: «Padishah mundaq deydu: — Uni zindangha solap men tinch-aman yénip kelgüchilik qiynap nan bilen suni az-az bérip turunglar» — dégin, dep buyrudi.

22:10 2Tar. 18:9

22:15 «Perwerdigar sheherni padishahning qoligha béridu» — shühbisizki, Mikaya bu sözni kinayilik teleppuz bilen éytidu. Chünki padishah derhal uningdin gumanlinip qalidu (16-ayetni köring).

22:19 2Tar. 18:18; Ayup 1:6-12; 2:1

22:22 «U roh: - «Men chiqip uning hemme peyghemberlirining aghzida yalghanchi bir roh bolimen», dédi. Perwerdigar: — «uni aldap ilkingge alalaysen; bérip shundaq qil» — dédi» — bu ayetlerdin bu rohning bir yalghan sözleydighan jin ikenlikini kördü. Xudaning Öz Rohi yaki perishtiliri héchqachan yalghan söz qilmaydu. Démek, Xuda jin-sheytanlarga Ahab padishahni aldashqa yol qoyidu.

22:25 «Özüngni yoshurush üçün ichkiridiki öyge yügürgen küni...» — yaki «Özüngni yoshurush üçün öydin öyge yügürgen küni...».

²⁸ Mikaya: — Eger sen heqiqeten tinch-aman yénip kelseng, Perwerdigar méning wasitem bilen sóz qilmighan bolidu, dédi. Andin u yene: — Ey jamaet, herbiringlar anglanglar, dédi..

²⁹ Israilning padishahi bilen Yehudaning padishahi Yehoshafat Giléadtiki Ramotqa chiqti. ³⁰ Israilning padishahi Yehoshafatqa: — Men bashqa qiyapetke kirip jengge chiqay; sili bolsila öz kiyimlirini kiyip chiqqayla, dédi. Israilning padishahi bashqa qiyapet bilen jengge chiqti.

³¹ Suriyening padishahi jeng harwiliri üstidiki ottuz ikki serdargha: — Chongliri yaki kichikliri bilen emes, peqet Israilning padishahi bilen soqushunglar, dep buyrudi.

³² we shundaq boldiki, jeng harwilirining serdarliri Yehoshafatni körgende: — Uni choqum Israilning padishahi dep, uninggha hujum qilghili buruldi. Lékin Yehoshafat peryad kötürdi.

³³ jeng harwilirining serdarliri uning Israilning padishahi emeslikini körgende uni qoghlimay, burulup kétip qélishti. ³⁴ Emma bireylen qarisighila bir oqya étiwidi, oq Israilning padishahining sawutining mürisidin töwenki uliqidin ötüp tegdi. U harwikéshige: Harwini yandurup méni septin chiqqarghin; chünki men yaridar boldum, dédi. ³⁵ U küni jeng barghanséri qattiq boldi. Padishah bolsa Suriylarning udulida öz jeng harwisigha yölinip öre turdi. Zexmidin qéni harwining tégigiche éqip, kech kirgende u öldi.

³⁶ Kün patarda qoshun arisida bir qattiq sada anglinip: — Her adem öz shehirige yansun! Her-biri öz yurtigha yénip ketsun! — déyildi.

³⁷ Padishah öldi, kishiler uni Samariyege élip keldi; ular padishahni Samariyede depne qildi. ³⁸ Birsı padishahning harwisini Samariyening kölide yughanda (bu köl pahishe ayallar yuyunidighan jay idi), Perwerdigarning éytqan sözi emelge ashurulup, itlar uning qénini yalidi.

³⁹ Ahabning bashqa ishliri, qilghanlirining hemmisi, jümlidin uning yasighan «pil chish sariyi» we bina qilghan hemme sheherler toghruluq «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?

⁴⁰ Ahab ata-bowiliri arisida uxlidi. Andin uning oghli Ahaziya ornida padishah boldi.

Yehoshafat Yehuda üstide höküm süridu

2Tar. 20:30-37; 21:1

⁴¹ Asaning oghli Yehoshafat Israilning padishahi Ahabning seltenitining tötinchi yilida Yehudagha padishah boldi. ⁴² Yehoshafat padishah bolghanda ottuz besh yashta idi, u Yérusalémda yigirme besh yil seltenet qildi. Uning anisining ismi Azubah bolup, u Shilhining qizi idi. ⁴³⁻⁴⁴ U her ishta atisi Asaning barliq yollirida yürüp, ulardin chiqmay Perwerdigarning neziride durus bolghanni qilatti. Peqet «yuqiri jaylar»la yoqitilmighanidi; xalayıq yenila «yuqiri jaylar»da qurbanliq qilip xushbuy yaqatti.

⁴⁵ We Yehoshafat bilen Israilning padishahi otturisida tinchliq boldi.

⁴⁶ Yehoshafatning bashqa ishliri, uning körsetken qudriti, qandaq jeng qilghanliri toghrisida «Yehuda padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?

⁴⁷ U atisi asaning künliride zéminidin qoghliwétilmigen kespiy bechchiwazlarni zéminidin heydep chiqardi..

⁴⁸ U waqıtta Édomning padishahi yoq idi, belki bir waliy höküm süretti.

⁴⁹ Yehoshafat Ofirdin altun élip kélış üçün bir «Tarshish kéme» etritini qurdi. Lékin kémiler héchyerge baralmidi; chünki ular Ezion-Geberde urulup weyran bolghanidi..

22:28 Mik. 1:2

22:41 2Tar. 20:31

22:47 «kespiy bechchiwazlar» — bu kishiler butpereslikke yaki butxanilargha munasiwetlik idi.

22:49 «Yehoshafat ... bir «Tarshish kéme» etritini qurdi» — «Tarshish kéme» belkim Tarshish dégen portqa bérıp kélishtiki uzun seperge chidamliq bolghan kémini körsittetti. «Tarshish» dégen isim Ispaniye, shimaliy Afrika yaki Britaniyeni yaki üchining hemmisini körsitidu.

« Padishahlar «1» »

⁵⁰ U waqitta Ahabning oghli Ahaziya Yehoshafatqa: — Méning xizmetkarlirim séning xizmetkarliring bilen kémilerde barsun, dédi. Lékin Yehoshafat unimidi.

⁵¹ Yehoshafat öz ata-bowiliri arisida uxlidi we «Dawutning shehiri»de ata-bowilirining qebri-side depne qilindi. Andin oghli Yehoram ornida padishah boldi.

Ahaziya Israil üstide höküm süridu

⁵² Ahabning oghli Ahaziya Yehudaning padishahi Yehoshafatning seltenitining on yettinchi yilida Samariyede Israilning üstide padishah bolup ikki yil seltenet qildi. ⁵³ U Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qilip atisining yolida we anisining yolida yürüp, shundaqla Israilni gunahqa putlashturghan Nibatning oghli Yeroboamning yolida mangdi; ⁵⁴ u atisi qilghanning hemmisini qilip, Baalning qulluqida bolup, uninggha sejde qilip, Israilning Xudasi Perwerdigarning ghezipini qozghidi.